

מדינת ישראל

ועדת בדיקה

בעניין מינוי בעלי תפקידים בשכר על ידי בתי המשפט

דין וחשבון

מוגש לשרת המשפטים, הגב' ציפי לבני
נשיא בית המשפט העליון, כב' השופט ד"ר אשר גרוניס
מנהל בתי המשפט, כב' הנשיא - השופט מיכאל שפיצר

ירושלים, תשרי התשע"ד – ספטמבר 2013

תוכן עניינים

3-4.....	פתח דבר – יו"ר הוועדה
5.....	פרק ראשון: מבוא
5-6.....	1. הרקע למינוי הוועדה
6-7.....	2. הסוגיות שעמדו על סדר יומה של הוועדה
7.....	פרק שני: תהליך העבודה ותשומות שהיוו מסד עקרוני להמלצות הוועדה
7-11.....	1. גיבוש נושאי העבודה והשאלות העיקריות לדיון
11.....	2. מנגנון הליך מינוי בעלי תפקיד בשכר על ידי בתי משפט
	2.1 הכלים העומדים לרשות בתי המשפט לשם קבלת חוות דעת של מומחה או בעלי תפקידים שמונו לצורך יישום ההליך- המצב המשפטי הנוהג
11-26.....	2.2 תמצית העמדות השונות, חוות הדעת, העדויות והסקירות המקצועיות
26-33.....	השונות להן נחשפה הוועדה
33-37.....	2.3 משפט השוואתי: הסדרת מינויים של בעלי תפקיד בשיטות משפט שונות
37-52.....	2.4 המלצות הוועדה
52.....	3. שכר טרחתם של בעלי תפקיד במינוי בשכר על ידי בתי המשפט
	3.1 תמצית העמדות השונות, חוות הדעת, העדויות והסקירות המקצועיות
52-60.....	שעמדו לדיון בפני הוועדה
60-62.....	3.2 סוף דבר
63.....	פרק שלישי: חקיקה העשויה להיות מושפעת מההמלצות
64-79.....	פרק רביעי: תקנות
	1. עיקרי החקיקה המוצעת
	2. נוסח התקנות המוצעות
	3. דברי ההסבר לתקנות המוצעות
82-85.....	פרק חמישי: ביבילוגרפיה
86.....	פרק שישי: נספחים

פתח דבר:

ועדת הבדיקה אשר התכבדתי לעמוד בראשה באה לעולם בעקבות דו"ח ועדת שטרסברג-כהן, בדיקה בנושא מינויים של בעלי תפקידים בשכר על ידי בתי המשפט, מחודש אוגוסט 2008. במרכז עבודתה של ועדת שטרסברג-כהן, כפי שעוד יובהר ויפורט בדו"ח כאן, עמד ההיבט הערכי.

הוועדה בראשותי, התבקשה ליישם את המלצת ועדת שטרסברג-כהן כדי יישום מעשי. מינוי בעלי תפקידים בשכר על ידי בתי המשפט הינו סוגיה חשובה הבאה לפתחו של בית המשפט מעשה של יום ביומו ובכל תחומי המשפט לגווניהם השונים.

הוועדה עמדה על היישומים בתחומים השונים (לרבות אלה הייחודיים לבית המשפט לענייני משפחה וביה"ד לעבודה, למשל) והשוני בין בעלי התפקידים בתחומים השונים ומכאן כנגזר, גם השוני הנדרש והמתחייב בהוראות כדי יישום תפקידם.

הוועדה ראתה והגיעה למסקנה, כדי פן מעשי שקוף, ברור, להמליץ בבחינת "ארגז כלים" ישים לבתי המשפט, לעוה"ד ולציבור המתדיינים על יסוד בדרך של ניסוח תקנות ברורות וכמפורט. הוועדה בחנה ושקלה דרכים ראויות של מכרז או מעין מכרז ודנה בכך ארוכות ובסופו של יום התגבשה ההחלטה כדי קביעה ליישום והמלצה, להתקין תקנות באשר לבעלי התפקידים ושכה"ט, תוך התייחסות לפן הערכי והמעשי כאחד.

(התקנות הן הפרי המעשי של ההמלצות ואני מניח כי יעברו ליבון בטרם יישום חקיקתי סופי). הוועדה עמדה על ההבדלים השונים בין בעלי התפקידים בתחומים השונים, שמעה שופטים, רשמים, מומחים, עורכי - דין, בעלי עניין שונים, קיבלה ניירות עמדה, חוות דעת, ביצעה מחקר השוואתי, הסתמכה על הלכות בתי-המשפט, המשפט העברי, גזרה מהמצב הקיים, פרסומים רשמיים, אספה חומר ביוזמתה, ודנה בהרחבה בהיבטים שונים, תוך מראה לשקיפות, שוויון, אחדות ככל הניתן ואפשרות לעדכון וביקורת.

תודתי נתונה לכל חברי הוועדה אשר שקדו ועשו ללא לאות כדי הוצאת דו"ח ועדה זה מן הכוח אל הפועל, תודה מיוחדת לעו"ד אפרת רחל המאירי ממשרד המשפטים, אשר סייעה על ידי בעריכת הדו"ח, לשופטים ולכל בעלי התפקידים, האישים והמומחים אשר הופיעו בפנינו.

הוועדה סבורה כי בישום ההמלצות יש משום צעד חשוב להשגת שקיפות, ערכיות, שוויון ומקצועיות במינוי מומחים בהיבט מעשי ישים, תוך קביעת שכ"ט שקוף ברור והוגן.

בכבוד רב,

יצחק כהן, נשיא

יו"ר הוועדה

פרק ראשון: מבוא

1. מטרת הוועדה והרקע לייסודה

רשימה זו משלימה במהותה את הדין וחשבון שפרסמה הוועדה בראשותה של כב' שופטת בית המשפט העליון בדימוס, השופטת טובה שטרסברג-כהן, בחודש אוגוסט 2008 (להלן – "דו"ח ועדת שטרסברג-כהן"). דו"ח ועדת שטרסברג-כהן התמקד בבחינתם של הנהלים הרצויים בנושא מינוי בעלי תפקידים בשכר על ידי בית המשפט, בעיקר מן ההיבטים האתיים של המינוי, לרבות שרטוט קווים מנחים להבטחת רמתו המקצועית והאישית של בעל התפקיד, שוויון במינויים, שקיפותם, מניעת ניגוד עניינים ומינויים חוזרים. לנוכח ההבדלים שנחשפו בין בעלי התפקידים השונים – הן בפן הפורמאלי הכולל רמת השכלה ותקופת ניסיון טרם המינוי בקרב בעלי אותו תפקיד והן בפן המהותי הכולל הידרשות לרמת מיומנויות, כישורים ופרק זמן שונה, מינוי לצורך מילוי תפקיד מסוים מבין שורת בעלי התפקידים הממונים על ידי בית המשפט (מומחים מול מפרקים וכיוצ"ב) – הוועדה ייחדה את היקף פעילותה ל"איזון, שילוב ויצירת נהלים אחידים בכל התחומים שראוי ורצוי להחיל כאלה ונהלים גמישים ופתוחים יותר, ככל שהדבר רצוי וראוי ובאופן המשקף את ההבדלים הרלוונטיים בין בעלי התפקיד"¹.

הוועדה רואה להסדיר, מתוך שקיפות ואובייקטיביות, נושא עצם המינוי וזהות הממונים וכן גם שכר טרחתם.

לאחר הגשת דו"ח ועדת שטרסברג-כהן, ביום 10.9.2012, מינה מנהל בתי המשפט, כב' הנשיא מיכאל שפיצר, את הוועדה המייעצת ליישום המלצות ועדת הבדיקה. כב' נשיא בית המשפט המחוזי בנצרת (כתוארו דהיום), השופט יצחק כהן, מונה על ידי שר המשפטים דאז, פרופ' יעקב נאמן, לשמש יו"ר הוועדה. לחבריה מונו עו"ד שרון אדלר, נציג לשכת עורכי הדין בישראל; עו"ד לירון בנית-ששון, מנהלת מחלקה, מחלקת ייעוץ וחקיקה (חקיקה), משרד המשפטים; עו"ד אפרת רחלי מאירי, מנהלת מחלקה, מחלקת ייעוץ וחקיקה (חקיקה), משרד המשפטים; עו"ד ערן עסיס, מחלקת ייעוץ וחקיקה (ייעוץ), משרד המשפטים; עו"ד רוני נויבאואר, ממונה, מחלקת ייעוץ וחקיקה (אזרחי), משרד המשפטים; מר קימי אבולעפיה, מזכיר ראשי, בית הדין הארצי לעבודה; עו"ד ברק לייזר, היועץ המשפטי להנהלת בתי המשפט; עו"ד שירי לנג, לשכה משפטית, הנהלת בתי המשפט; עו"ד חלי ברכה, לשכה משפטית, הנהלת בתי המשפט. לתפקיד מרכזת הוועדה מונתה עו"ד לירון בנית – ששון.

¹ דו"ח ועדת שטרסברג-כהן, עמ' 7.

(יצוין כי לאחר הישיבה הראשונה, עו"ד לירון בנית-ששון, עו"ד רוני נויבאואר ועו"ד שירי לנג יצאו לחופשת לידה ואת מקומותיהן מילאו עו"ד אפרת רחלי מאירי, עו"ד תמר קלהורה ועו"ד חלי ברכה, בהתאמה. כמו כן, הצטרף לוועדה עו"ד ברק לייזר, היועץ המשפטי להנהלת בתי המשפט. עו"ד סיוון זיגרמן חן שימשה כמזכירת הוועדה).

הוועדה פנתה לכלל ציבור השופטים והרשמים בישראל, בבקשה להציג לפני הוועדה עמדות שונות בכל הנוגע למינוי בעלי תפקיד בשכר על ידי בתי המשפט, תוך התייחסות לאופן ביצוע הליך מינוי בעלי התפקיד ולהסדרת שכר טרחתם. באופן דומה פנתה הוועדה ללשכות עורכי הדין מכלל המחוזות בארץ. נשלחו פניות לאיגודים מקצועיים שונים כמו: ההסתדרות הרפואית, איגוד רואי החשבון, לשכת שמאי המקרקעין ואיגוד שמאי הביטוח. בעקבות הודעה זו, שמעו חברי הוועדה, בין היתר, עדויות של שופטים מערכאות שונות (בית משפט מחוזי, בית משפט שלום, בית הדין לעבודה, בית המשפט לענייני משפחה), שופטים המתמחים בפירוקים וכינוסים, רשמים, מנהל בתי המשפט, עורכי דין, נציגי הכונס הרשמי, נציגי ארגונים מקצועיים העוסקים ברגולציה והסדרת המקצוע של בעלי התפקיד ומומחים בעלי ניסיון בהופעה לפני בית משפט והגשת חוות דעת². כמו כן, עמדו חברי הוועדה על ההסדרים הנורמטיביים הקיימים, לרבות הפרקטיקה הנהוגה בתחומי המשפט השונים. במהלך ישיבותיה, נחשפה הוועדה הנוכחית לבעיות העיקריות הטמונות במינוי בעלי תפקיד וקביעת שכר טרחתם הניצבות לפתחה של מערכת בתי המשפט בישראל וכך בבד שקדה על ניתוחן, תוך גיבוש המלצות חקיקה לתיקון.

2. הסוגיות שעמדו על סדר יומה של הוועדה

בכתב מינויה, נתבקשה הוועדה ליתן דעתה לשילובן של המלצות דו"ח ועדת הבדיקה בראשותה של כב' השופטת שטרסברג-כהן, תוך בחינת הצורך בתיקוני חקיקה ושינוי מדיניות מינוי בעלי תפקיד בשכר על ידי בתי המשפט בישראל.

² לרשימת האישים שהופיעו בפני הוועדה – ראו נספח ח'.

הוועדה מיפתה את הסוגיות הבאות לעבודתה:

- מנגנון מינוי בעלי תפקידים:
- קביעת זהות הגורם הממנה
- תהליך המינוי, אופיו ודרך הסדרתו
- שקיפות הליך המינוי ועמידה על יישום היבטים אתיים במהלך המינוי
- קווים מנחים למינוי
- הסדרת נושא שכר הטרחה

פרק שני: תהליך העבודה והתשומות שהיוו מסד עקרוני להמלצות הוועדה

1. גיבוש נושאי העבודה והשאלות העיקריות לדין

חוות דעת מומחה קנתה שביתה בשיטתנו המשפטית ככלי עזר לשופט שנדרש להכריע בשאלה שבמומחיות בעניין שנדון בפניו. המומחה הוא ידו הארוכה של בית המשפט. המשנה אומרת "אין מודדין אלא מן המומחה"³. רוצה לומר, מדידת התחום נעשית על ידי מומחה הבקי בתחום. ישנה חשיבות רבה לעדות מומחה מקצועי, אובייקטיבי, נטול פניות, המשמש ככלי מנווט ומתווך בין עולם המומחיות – הידע המקצועי, לאולם בית המשפט ומאפשר לבית המשפט לקבל חוות דעת ברורה מטעמו שלו בנושאים הטעונים מומחיות, בבחינת "אל נא תעזב אותנו... והיית לנו לעיניים"⁴.

גם אם ההכרעה בסופו של יום מונחת לפתחו של בית המשפט והשופט היושב בדין, לחוות דעת המומחה מעמד מיוחד כקביעה אובייקטיבית מפי מומחה לדבר.

מרבית המינויים הנעשים על ידי בתי המשפט הם מינויים של מומחים בשכר המשמשים "עדים מומחים" (להלן: "מומחים") ובהם: מהנדסים, רואי חשבון, שמאים, פסיכולוגים, עובדים סוציאליים ובעיקר רופאים. כמו כן, ממונים על ידי בתי המשפט בעלי תפקיד שבית המשפט מטיל עליהם את האחריות לביצוע החלטתו ("ייקראו להלן: "בעלי תפקיד"), כגון: מפרקים, כונסי נכסים, נאמנים, מנהלים מיוחדים, מנהלי עזבון, אפוטרופוסים ובודקים בהליך לאישור הסדר פשרה בתובענה ייצוגית.⁵

³ משנה עירובין, ה.

⁴ במדבר, י, לא.

⁵ דו"ח ועדת שטרסברג-כהן, לעיל הערה 1, עמ' 4.

בישיבתה הראשונה, קבעה הוועדה את סדרי עבודתה, לרבות ניסוח נוהל הזמנת בעלי עניין להופעה לפני הוועדה ורשימת הנושאים אותם יש ללבן ולהביא להכרעה בדבר היישום של המלצות ועדת שטרסברג-כהן. תחילה התוותה הוועדה את העקרונות ליישום הליך מינוי מומחים ובעלי תפקיד בשכר וקביעת שכרם: שקיפות, מניעת ניגוד עניינים, קביעת רף לכשירות הנדרשת מבעלי תפקיד, טופס הזמנה מובנה לבעלי תפקיד הממונים על ידי בתי המשפט, שיקול דעת השופט הממנה בפועל, אפשרות לאישור שכר טרחה חריג וכיוצא באלה. לאחר מכן, ביקשה הוועדה לפלח את תחומי עשיית המשפט המצריכים מינוי בעלי תפקיד. בהתאם, הוועדה הציעה לבחון האם בתחומים מסוימים יש לשמר את דרך המינוי הקיימת ובאלו שמצאה כי יש מקום להציע שינוי, האם הדבר מתיישב עם ההיבט המעשי.

הוועדה ניתבה את היקף פעולתה לשניים:

קביעת מנגנון מינוי בעלי תפקידים והסדרת נושא שכר טרחתם של בעלי התפקידים. תחת נושאים אלו, פיצלה הוועדה את מוקדי הדיון לשתי אוכלוסיות יעד: מומחים ובעלי תפקיד, כמתואר מעלה.

הוועדה סברה כי יש מקום להבחין בין מומחים לבין בעלי תפקיד בכל הנוגע להליך מינויים על ידי בתי המשפט, זאת מהטעם הנגזר ממשק היחסים וטיבם בין הגורם הממנה לממונה. בעוד שֵׁד מומחה ממונה "אד-הוק" ליתן חוות דעת בנקודה השנויה במחלוקת בין בעלי הדין ועל כן הוא נחקר ומעיד לא פעם בבית המשפט, בעל תפקיד יכול להיות ממונה לתקופה ממושכת ואמור ללוות את התיק ולפעול לפי שיקול דעתו המקצועי לביצוע המשימה שבית המשפט הטיל עליו. בעל תפקיד מחויב אפוא בכללי זהירות מוגברים לא רק כלפי בית המשפט אלא גם כלפי צד ג' וכלפי בעלי הדין (נושה מול חייב, למשל); עליו להגיש חשבונות לבית המשפט, כאשר חלק מפעולותיו אף טעונות אישור של בית המשפט, והוא כפוף להוראותיו. תפקידו, אפוא, מורכב יותר ומוטת ההשפעה שלו רחבה יותר. הפיקוח של בית המשפט על הליכי כינוס נכסים, למשל, הוא פיקוח מהותי ולא פיקוח פורמאלי שהוא בגדר מתן חותמת למה שכבר נעשה. האישור למעשיו של כונס נכסים צריך להצביע על כך שבית המשפט בחן את פרטי העסקה, שיווה לנגד עיניו את הטענות והמענות שהועלו ולא מצא פסול מהותי בפעולות שנערכו.⁶ אי לזאת, מטבע הדברים היחסים שאמורים להירקם בין בית המשפט לבין בעל התפקיד הם יחסי אמן.

⁶ ראו רע"א 2077/92 אדלסון נ' רייף, פ"ד מז (3) 485.

כפועל יוצא, התחבטה הוועדה בשאלה האם הבחנה זו בין מומחים לבין בעלי תפקיד אינה צריכה להשפיע על אופן ניהול הרשימה. שכן, בעוד מומחה נדרש להעיד בבית המשפט בשאלה שבמומחיותו ולכן חוות דעתו היא בגדר עדות עליה יכול הוא להיחקר בבית המשפט, בעל תפקיד משמש גם כידו הארוכה של בית המשפט לצורך ביצוע החלטת בית המשפט וגם ממלא תפקיד נמשך מכאן ולעתיד לבוא. בעל תפקיד נדרש להפעיל שיקול דעת מקצועי להחליט ו/או כדי קבלת אישור בית המשפט מראש או בדיעבד, לרבות לאופן ביצוע החלטות בית המשפט.

בתמצית יצוין, ועדת שטרסברג-כהן המליצה להסדיר את נושא המינויים על דרך של הקמת יחידה בהנהלת בתי המשפט שבראשה יעמוד עורך דין. היחידה תפקד על עריכתן של רשימות ממוסדות, כלל ארציות, מהימנות, מדויקות, מעודכנות וזמינות של מיועדים למינוי בתחומים השונים עבור בתי המשפט, על ערכאותיהם ומיקומיהם. כל הפניות של מיועדים למינוי יועברו לטיפול היחידה. הרשימות תכלולנה את המידע הרלוונטי למינוי אודות כל מועמד, כאשר כניסה לרשימה תותנה בדרישת סף של חמש שנות ניסיון במקצוע. במקרה של התמחות על, תידרש שנת ניסיון נוספת. קריטריונים נוספים לכניסה לרשימה ייקבעו באופן ספציפי, בהתאם למקצועות השונים הרלוונטיים ובהיוועצות עם הארגון המקצועי. במסגרת הליך עדכון הרשימות על ידי היחידה, יילקח בחשבון הצורך בשילובם של בעלי מקצוע חדשים. כחלק מהליך הפיקוח, יהא צורך לבצע מעקב אחר בעלי התפקידים או המומחים המנויים ברשימה. כך לדוגמא, לעניין רישום פלילי או עבירת משמעת וכיוצא באלה. עוד הומלץ על שיקולים שעל השופט היושב בדין לשקול עת הוא מבקש למנות בעל תפקיד או עד מומחה, ובכללם: עמידתו בלוחות הזמנים, זמינותו וניסיונו הקודם בכתיבת חוות דעת מקצועיות לבית המשפט. השיקולים שהנחו את חברי ועדת שטרסברג-כהן בבואם לנסח כללים בדבר מינוי בעל תפקיד על ידי בית המשפט הם רמתו המקצועית וכישוריו של המיועד למינוי; מניעת ניגוד עניינים; שמירה על עקרון השוויון ושקיפות. דומה, כי אלו הן גם אבני הדרך לסלילת הליך המינוי. רוצה לומר, הליך המינוי אמור לשקף ערכים אלו.

במסגרת הדיון במנגנון מינוי המומחים ובעלי התפקיד, עמד לנגד עיני הוועדה כאן הצורך הנדרש לאזן בין ההיבט הדקלרטיבי הערכי לבין היישום בפן המעשי. כך, תהתה הוועדה כיצד תוכל להגשים את עקרון השוויון והשקיפות, תוך גיוס מומחים ובעלי תפקיד העונים על קריטריונים של רמת מקצועיות גבוהה לצד מענה מעשי לרזולוציות שדורש תפקידם במסגרת ניהול התיק המשפטי בבית המשפט, בד בבד עם יישום מיטבי של המלצות ועדת שטרסברג-כהן -

- האם יש לקיים הליך של מכרז או הליך מעין מכרזי, לרבות הסדר רגולטיבי? ואם כן – האם יש לעגנו בהסדר רגולטיבי?
- האם יש צורך בהתקנת תקנות?
- מהן השלכות הרוחב על חופש העיסוק כזכות חוקתית, חוק בתי המשפט, חוק בית המשפט לעניינים מנהליים? חוק בית הדין לעבודה? חוק הפלת"ד ותקנותיו (ועוד ועוד ראו להלן).
- מיהו הגורם אשר יחליט בדבר המועמד לתפקיד?
- מה טיב ההסדר? מה מנגנון ההליך?
- אילו יסודות יש לדרוש מהמועמדים על מנת להבטיח את יישום העקרונות שגיבשה וועדת שטרסברג-כהן, אליהם הצטרפה הוועדה הנוכחית? האם יש להידרש לתנאי סף?
- האם יש מקום להחריג מינויים הדורשים מיומנות או מומחיות מיוחדת?
- איזה מעמד יש ליתן להסכמת הצדדים ביחס למינוי מסוים?
- כיצד תבחן סוגיית המינויים החוזרים בממשק למתן ביטוי ל"חופש העיסוק"?

הוועדה מצאה לנכון לדון בסוגיית גובה שכר טרחתם של המומחים ובעלי התפקיד הממונים על ידי בתי המשפט. בעניין זה, ועדת שטרסברג-כהן הביעה את אי שביעות רצונה מהמצב השורר בארץ בנושא זה. שכן, הנושא לא מוסדר באופן אחיד וקיים שוני בתעריף למומחים מאותו תחום, בבתי משפט שונים. כך למשל, קיימים דברי חקיקה ספציפיים לגבי שכר טרחתם של בעלי תפקיד מסוימים (כמו מפרקים) בעוד לגבי בעלי תפקיד אחרים העניין מוסדר על ידי נהלים פנימיים שהוצאו על ידי נשיאים בבתי משפט או סגני נשיאים. חרף חשיבותו הרבה של הנושא, נמנעה ועדת שטרסברג-כהן מלדון בו, מפאת השיקולים אותם הציגה בדין וחשבון שהגישה⁷. עם זאת, ועדת שטרסברג-כהן, גיבשה מודל תיאורטי להסדרת הסוגיה, אותו ניסחה בזו הלשון:

"נושא שכר הטרחה יוסדר בתקנות ברמה הארצית, תוך התייחסות לשוני בין מקצועות ובין בעלי תפקיד ויצירת אחידות בשכר בתחומים המתאימים לכך. רצוי שייקבע רף עליון לשכר הולם לבעלי תפקיד המשתייכים לאותה קבוצה. הקריטריונים לקביעת שכר הטרחה יהיו לפי סוג המינוי, מהות התפקיד, מספר השעות המושקעות בעבודת

⁷ ראו עמ' 7 לדו"ח שטרסברג-כהן וכן החלטה מיום 16.12.2007.

בעל התפקיד, מספר ההופעות בבית משפט ככל שדרושות
הופעות כאלה ועוד. כמו כן, יש להותיר גמישות מסוימת
בידי בתי המשפט הממנים”⁸.

במתווה הדיון בנושא שכר הטרחה של המומחים ובעלי התפקיד, התלבטה הוועדה הנוכחית
האם יש לקבוע שכר טרחה ספציפי לכל נושא תפקיד, או שמא יש לקבוע רף עליון ורף תחתון
ביניהם ינווט השופט היושב בדין את שכר הטרחה למומחה או בעל התפקיד הספציפי לנוכח
אופן מילוי תפקידו והמשימות להן נדרש. זאת, בהתאם לשיקול דעת השופט, תוך הכרה
במקרים חריגים שטעמיהם יירשמו. כך גם, דנה הוועדה בשאלה האם יש לקבוע שכר טרחה
כולל או יש לדרג את שכר הטרחה לשכר בסיס עבור הגשת חוות דעת ותוספת שכר עבור
שאלות הבהרה או מתן עדות בפני בית המשפט.

2. מנגנון הליך מינוי בעלי תפקיד בשכר על ידי בתי משפט

2.1 הכלים העומדים לרשות בתי המשפט לשם קבלת חוות דעת של מומחה או

בעלי תפקידים שמונו לצורך יישום ההליך – המצב המשפטי הנוהג

המסגרת הנורמטיבית:

כללי:

מבחינת הוראות הדין הנוהג, סעיף 90(10) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 מסמיך את רשם בית המשפט למנות מנהל חשבונות או רואה חשבון או מומחה אחר, במקום שיש צורך בחוות דעת או בדין וחשבון של מומחה "קודם לבירורם של כל תובענה או הליך אחר, או לפני המשך בהם אם כבר התחיל הבירור בהם". תקנה 5(ב)(8) לתקנות בתי המשפט (מחלקה לניתוב תיקים בבתי משפט ובבתי הדין לעבודה), התשס"ב-2002 מסמיכות את המזכיר המשפטי, שאינו נושא משרה שיפוטית, להציע מינוי מומחה בהסכמה של הצדדים, לפי הנחיות נשיא בית המשפט או שופט או רשם. מטרת ההסכמה היא לסייע לניהול ההליך בבית המשפט. תקנות סדר הדין האזרחי ה'תשמ"ד-1984 (להלן: "תקנות סדר הדין האזרחי"), מייחדות פרק שלם לנושא המומחים. פרק י"א לתקנות סדר הדין האזרחי (תקנות 125-137) מתייחס לסדרי הדין בעניין צירוף חוות דעת של מומחים מהתחום הרפואי ועצם הוכחת דבר שברפואה ולמינוי מומחה מטעם בית המשפט, ועניין שכר טרחתו. כך גם תקנות פיצויים לנפגעי תאונות דרכים

⁸ ש.ס. ש.ס.

(מומחים), התשמ"ז-1986. עם זאת, תקנות אלה גם אלה אינן מתייחסות לאופן המינני או לאופן חישוב שכר טרחתו של המומחה מטעם בית המשפט.

ביחס למינני מומחה מטעם בית המשפט בתיקים הפליליים, סעיף 11 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 קובע כי בית המשפט רשאי, מטעמים מיוחדים שיירשמו, למנות מיוזמתו מומחה בעניין שבחשבוונאות או בנושא אחר הדורש בדיקה טכנית או חישוב, לצורך הבהרת חומר הראיות שלפניו. אין התייחסות לאופן מינני המומחה מטעם בית המשפט.

ביחס לסוגיית ניגוד עניינים, סעיף 77'א' לחוק בתי המשפט קובע כלל מנחה לפיו שופט לא ישב בדין, בין היתר, מקום בו יש בינו לבין עד קרבה משפחתית או ממשית אחרת. (ראו גם, כללי האתיקה לשופטים ה'תשס"ז – 2007).

בפועל כיום, בחינת שקיפות הליך המינני נעשית בדיעבד, באמצעות מערכת נט-המשפט המפרסמת את המינניים.

הוועדה כאן סבורה כי בהמלצותיה יש כמפורט להלן, תיקון מהותי לסוגיה זו.

עינינו הרואות, אם כן, אופן מינני המומחים על ידי בתי המשפט אינו מוסדר בחקיקה, למעט בנושאים ספציפיים, אליהם נתייחס בהמשך⁹. כיום, מבחינת הפרקטיקה הנוהגת בבתי המשפט, מינני מומחה או בעל תפקיד על ידי בית המשפט נעשה מתוך רשימות של מומחים (ארציות, מחוזיות או של בית משפט או אף שופט מסוים) אשר נתנו חוות דעת לבתי המשפט או על פי היכרויות קודמות עם שופטים¹⁰. מינני מומחים יכול שיעשה בעקבות התייעצויות שנערכו בין שופטים וכן עקב פנייה ישירה של מועמדים ללשכות נשיאי בתי המשפט או השופטים, למנ"ת או למזכירות בתי המשפט. לעיתים אף מועברות רשימות מומחים ממחוז למחוז באמצעות העוזרים המשפטיים, בהתאם לבקשת עוזר משפטי. לעיתים שופט או עוזר משפטי מקבל על עצמו לרכז שמות של מומחים ברשימה וזו נשלחת לתפוצה רחבה. כל זאת, כאשר אין גורם מקצועי שמכוון, מארגן, מעדכן או מסנן את המידע המועבר אודות המועמדים, לשם הצגתם בפני השופט הממנה.

⁹ יוער, כי בשנת 2006 נעשה ניסיון להוצאת הנחיות מטעם מנהל בתי המשפט דאז, השופט בעז אוקון, המנחה את השופטים בכלל הערכאות בארץ כיצד למנות בעלי תפקידים ומומחים.
¹⁰ ראו והשוו דו"ח ועדת גילון משנת 2001 בעניין מינני מומחים על ידי כב' השופטת כהנא.

מינוי מומחים בבתי הדין לעבודה:

בחודש אפריל 2010, ניתנו על ידי נשיאת בית הדין הארצי לעבודה¹¹ הנחיות בדבר מינוי מומחים יועצים רפואיים בהליכים המתנהלים בבתי הדין לעבודה. במסגרת הנחיות אלו הותוו כללים להנחיית בתי הדין והצדדים בהליכים שבהם מתמנים מומחים יועצים רפואיים. הובהר, כי "ההנחיות מתבססות על הניסיון שהצטבר במהלך השנים בהן פועלת שיטת מינוי מומחים בבתי הדין, ומטרתן להביא להסדרה, האחדה וייעול של ההליכים, קיצור זמן בירורם, וחסכון בזמן שיפוטי". ההנחיות מתייחסות לאופן יצירת מאגר המומחים הרפואיים, מניעת ניגוד עניינים במינוי המומחה ואופן מינוי מומחה רפואי בפועל על ידי בית הדין לעבודה – סמכות שהיא בשיקול דעת, תוך התחשבות בבקשה מוסכמת של הצדדים, אם הוגשה, ביחס לזהותו של המומחה מבין המומחים במאגר. במצב בו לא נמצא מומחה מתאים במאגר (אם משום סוג המומחיות הנדרשת, אם מחמת צורך בסיווג בטחוני מיוחד ואם מטעם אחר), ימונה מומחה שאיננו רשום במאגר. זאת, לאחר שניתנה על כך הודעה לממונה על המומחים בבית הדין ולצדדים, ולאחר שהובהרו למומחה נהלי העבודה בקשר למינוי, לרבות בעניין שכר הטרחה. יצוין, כי ככל שמתברר שבתחומי רפואה מסוימים חסרים מומחים או מתברר צורך במומחים בתחומי רפואה חדשים, יוזמת הוועדה העוסקת במיון המועמדים למאגר מומחים (כפי שיוסבר להלן), תוך הסתייעות בהסתדרות הרפואית (להלן: "הר"י"), פניות למומחים רפואיים בתחומי מומחיות נדרשים או למומחים מסוימים אשר לדעתה עשויים לתרום מניסיונם ומומחיותם למערך בתי הדין לעבודה, על מנת שיגישו מועמדות להיכלל ברשימת המומחים. כמו כן, פורטו כללים למתן החלטות שיפוטיות הנדרשות בהליך, לרבות התייחסות לנהלי לוחות הזמנים הקשורים לעבודת המומחה, הסדרת נושא הפניית שאלות הבהרה למומחה לאחר שניתנה חוות דעתו וכן כללים מנחים בדבר הנסיבות המצדיקות מינוי מומחה אחר או נוסף בתיק.

מעבר לכך, שמינוי מומחים רפואיים בבתי דין לעבודה מוסדר באמצעות מאגר, קיים פורטל מומחים רפואיים המשמש את השופטים בבואם למנות מומחה למתן חוות דעת. הפורטל נמצא על שולחן העבודה במחשב של כל השופטים והרשמים בבתי הדין לעבודה וזמין לשימושם. לפורטל נוספים מומחים חדשים לאחר תהליך בו נבחנים צרכי בתי הדין, פרסום באתר בית הדין לעבודה ובאתר בתי המשפט ובדיקות של הפרטים המתקבלים ובכללם, בדיקות מול משרד הבריאות והמועצה המדעית בהר"י. הפורטל מנוהל על ידי האחראי על תחום מומחים רפואיים בבתי הדין לעבודה¹². בפורטל מפרטים תפקידו של המומחה, תחום התמחותו, דרכי התקשרות

¹¹ הנחיה מספר 1/2010 מיום 13.4.2010. הנחיות אלו מחליפות את הנחיות הנשיא בדבר מומחים יועצים רפואיים מיום 15.1.91 (1/91). יוער, כי נושא מינוי מומחים רפואיים בבתי דין לעבודה הוסדר לאורך השנים בהנחיות הנשיא שפורסמו תחילה בפד"ע ח 418.

¹² יושבת/מזכירות בית הדין הארצי לעבודה.

עמו וכן מספר חוות הדעת שמסר המומחה ברבעון האחרון ובשנה האחרונה. בהתאם להנחיות הנשיאה בנדון, יש בנתונים אלה לענות על אמת מידה שוויונית במינוי המומחים, בכפוף לנסיבות התיק הספציפי. שכן, "בדרך זו נמנע מצב בו מחד מספר מומחים מצומצם יתמנה מספר פעמים רב, ומאידך מומחים אחרים שנכללים ברשימה לא מתמנים כלל או מתמנים מספר פעמים בודדות בשנה"¹³. דווח, כי בבדיקה שנערכה בכל הנוגע למינוי מומחים ופיזור המינויים בקרב כלל המומחים נמצא כי מאז הקמת הפורטל התרחב הפיזור "באופן משמעותי ונעשות פניות רבות יותר למומחים שבעבר לא פנו אליהם וקטנו הפניות (באופן בולט) למומחים שהרבו לפנות אליהם"¹⁴.

האחריות לעדכון המאגר היא של רשם בית הדין הארצי לעבודה והוא מתעדכן מעת לעת בידי ועדת קבלה בהשתתפות שופט בית הדין הארצי והרשם. שופט בית הדין הארצי החבר בוועדה זו הוא סגן נשיאת בית הדין הארצי, והוא משמש כממונה על ועדת המומחים הרפואיים בבתי הדין לעבודה. ועדת הקבלה קובעת, באישורה של נשיאת בית הדין הארצי לעבודה, את סדרי עבודתה וכן את תנאי הקבלה למאגר, סוגי המומחיות, מספר המומחים הדרושים לכל סוג מומחיות וכיוצא בזה. צוין, כי במידת הצורך, ובהתאם להנחיות שתינתנה על ידי הנשיאה מעת לעת, תיעזר ועדת הקבלה בעבודתה בגורמים נוספים לרבות רופאים, ההסדרות הרפואית בישראל ומשרד הבריאות. מאגר המומחים הוא פומבי והוא פתוח לעיון הציבור דרך קבע. להנחיה זו צורפו כללי התנהגות ואתיקה, שעל קביעתם ושינויים מופקדת ועדת אתיקה לעניין המומחים הרפואיים, בהשתתפות שופט בית הדין הארצי והרשם. על הטיפול הלוגיסטי במומחים רפואיים, לרבות מערך התשלומים והמעקב, מופקד אחראי על תחום המומחים הרפואיים שמונה לצורך כך בהנהלת בתי הדין, והוא מלווה את הוועדות בפעילותן. על פעולת המערכת, לרבות נתונים סטטיסטיים ומעקב שוטף של מינוי מומחים בפועל, מופקד מנהל מחוז בתי הדין והוא אמון על בקרת תפקודם. לצד ועדות אלו, פועלים בבתי הדין האזוריים לעבודה שופטים שמונו על ידי נשיאי בתי הדין לשמש "נאמן מומחים רפואיים". במסגרת תפקידו, מרכז הנאמן את נושא המומחים בכל בית דין. זאת, על מנת לייעל את נושא המעקב אחר מינויים של מומחים ועבודתם במתן חוות הדעת המוגשות לבתי הדין, ולוודא כי הנחיות הנשיאה בעניין מבוצעות כנדרש. לצד רשימת המומחים המפורטת בפורטל, קיימת אפשרות להעיר לחיוב או לשלילה ביחס למינוי מומחה מסוים, בכל הנוגע לתפקודו המקצועי. אחת למספר חודשים, מתכנס פורום נאמני המומחים הרפואיים בראשות סגן נשיאת בית הדין הארצי לעבודה, על מנת לדון בנושאים רלוונטיים ולחדד הנחיות בעניין המומחים, כאשר לאחרונה, כך דווח, ניתן דגש

¹³ מכתבו של סגן נשיאת בית הדין הארצי לעבודה, עמ' 4.

¹⁴ מנהל מחוז בית הדין, מר קימי אבולעפיה. הוא הוסיף בדיון הוועדה כי "כל שופט יכול לגשת למאגר וניתן לראות כמה חו"ד נתן אותו מומחה והו נתן אינדיקציה לשופט. כמה חו"ד נתן אותו מומחה ובתהליך של בקרה התגלה שהשתמשו ב-185 מומחים מתוך המאגר וזה עשה שינוי. בעבר היו 15 שעשו את כל חוה"ד. היום זה ירד". ראו פרוטוקול הדיון מיום 19.2.2013. (הנשיאה ורד שפר אישרה את דבריו)

מיוחד ליישום עקרון השוויון בין המומחים במינויים בבתי הדין השונים¹⁵. להנחיות אלו צורפו נהלים בקשר למתן חוות דעת רפואיות בבתי הדין לעבודה. בין יתר הנהלים שפורטו, נדרש המומחה לדווח לממונה על תחום המומחים אם נפתח נגדו הליך פלילי או משמעתי או הליך בוועדת בירור של הלשכה לאתיקה של ההסתדרות הרפואית. כמו כן, עליו לדווח אם הוגשה על ידו תובענה נגד המוסד לביטוח לאומי ואם חל שינוי בפרטים שמסר במסגרת בקשתו להצטרף למאגר המומחים.

יודגש, כל הנהלים וההנחיות וכן רשימת המומחים ותחומי מומחיותם פורסמו גם באתר בתי הדין לעבודה הזמין לכל אדם. הגשת המועמדות פתוחה דרך האתר והגיוס הוא בהתאם לצורך הקיים. כל מומחה שנמצא מתאים מקבל לידי לקראת קליטתו למאגר המומחים, את עיקרי הנהלים בקשר למתן חוות דעת רפואיות בבתי הדין, שכר טרחתו וכן כללי התנהגות ואתיקה בנוגע למילוי תפקידו – אותם עליו להשיב לרשם בית הדין הארצי לעבודה, כשהם חתומים על ידו.

המומחים הרפואיים בבית הדין לעבודה אינם נחקרים על חוות דעתם ואף אינם בודקים את התובע, למעט בתחום הפסיכיאטריה. חוות דעתם נבנית כמענה לשאלון המגובש על ידי בית הדין. שאלות ההבהרה מופנות למומחה על ידי בית הדין לבקשת הצדדים, דבר שיש בו לחסוך שאלות לא רלוונטיות וטורדניות, כמו גם מזמנו של המומחה ובית הדין.

ביחס לשכר טרחתם של המומחים, בבית הדין לעבודה מקבל המומחה תשלום עבור חוות דעת ותשלום נוסף עבור מענה לשאלות הבהרה. שאלות ההבהרה מופנות על ידי בית הדין למומחה על פי בקשת הצדדים, כאשר לשופט, כאמור, ישנה שליטה מוחלטת בדבר איזה שאלה/שאלות תועברנה למומחה, לרבות הנוסח. דומה כי לאמור יש השלכה על גובה שכר טרחתם של מומחים רפואיים הממונים על ידי בתי הדין לעבודה לעומת גובה שכר טרחתם של מומחים רפואיים הממונים על ידי בתי המשפט, כפי שיובהר.

מינוי מומחים מונח כסוגיה גם לפתחו של המוסד לביטוח לאומי.

אתר הביטוח הלאומי מפרסם "קול קורא למומחים רפואיים" המעוניינים להשתלב ברשימה של פוסקים רפואיים בוועדות הרפואיות, הפועלות מכוח חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב] התשנ"ה-1995. פוסק רפואי הוא מי ששר הרווחה מינה אותו להיות פוסק. ההשתלבות ברשימה מותנית באישור השר. הפרסום מפנה למועמדים פוטנציאלים לשם הגשת מועמדותם לאחד

¹⁵ דו"ח כבי' השופט יגאל פליטמן, סגן נשיאת בית הדין הארצי לעבודה, מיום 13-9.5.2 בדבר דרכי הפעולה והביצוע בהתנהלות מערכת בתי הדין לעבודה בכל הנוגע למינוי מומחים רפואיים מטעם בתי הדין לעבודה והסדרת פעילותם מול בתי הדין.

מהאזורים (צפון, דרום, מרכז, סניף ירושלים) המפורטים במודעה, כשלצד כל איזור ממופים התחומים הרפואיים הנדרשים לאותו איזור. רופאים בתחומים הרלבנטיים המצוינים במודעה, המועסקים במערכת הבריאות הציבורית והמעוניינים להשתלב במאגר של פוסקים רפואיים על פי חוק, מתבקשים לפנות בכתב למוסד לביטוח לאומי, הלשכה הרפואית ולצרף קורות חיים, צילום רישיון עבודה ישראלי לעסוק ברפואה, צילום תעודת מומחה ושתי המלצות. בסניפים שבהם מרבית האוכלוסייה דוברת את השפה הערבית, ניתנת עדיפות לרופאים הדוברים את השפה הערבית. על פי חוק, רופא המבקש להשתלב בעבודת הוועדות נדרש להשתתף בקורס להכשרת רופאים המוסמכים לקבוע דרגת נכות, ולעבור בהצלחה מבחן בסיומו. ההשתלמות בעלת משקל ונפח רב. ככלל, המומחים שנכנסים למאגר המומחים של בית הדין לעבודה עוברים הכשרה במהלך תקופת הימצאותם במאגר.

נושא מינוי המומחים בבית הדין לעבודה אינו מוסדר בחוק בית הדין לעבודה ותקנותיו אלא אך ורק, כאמור, באמצעות הנחיות שהתוותה נשיאת בית הדין הארצי לעבודה. ככלל, ניכר כי השופטים בבתי הדין לעבודה מרוצים ממתכונת מינוי המומחים הקיימת, אם כי צוין שצעות בעיות שטרם ניתן להן מענה (כמו דרישה גוברת לחקירת מומחים). על כך נעמוד בפרק הדין בסקירות המקצועיות שהוצגו לפני הוועדה.

מינוי מומחים בבתי המשפט לענייני משפחה ובתי הדין הדתיים:

צו בית המשפט לענייני משפחה (הקמת יחידות סיוע, דרכי פעולתן וסדרי עבודתן), התשנ"ו-1996 מסדיר את פעולתן וסמכויותיהן של יחידות הסיוע בבתי המשפט לענייני משפחה, לרבות אופן הגשת חוות הדעת – אם על ידי עובד סוציאלי ואם באמצעות חוות דעת מצד יחידת הסיוע¹⁶. מינוי מומחה מטעם בית המשפט מוסדר בסעיף 8(ג) לחוק בית המשפט לענייני משפחה, ה'תשנ"ה – 1995, אשר מהווה הסדר ייחודי לכלל המשפטי הקבוע בסעיף 20 לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971 לעניין הסתייעות בחוות דעת מומחה, ולפיו, משמינה בית המשפט לענייני משפחה מומחה או יועץ מטעמו, לא יהיה בעל דין רשאי להביא עדות נוספת של מומחה אלא ברשות בית המשפט. בהקשר זה תצוין תקנה 258(ז) לתקנות סדר הדין האזרחי, המורה כי בעל דין לא יגיש חוות דעת מטעמו לפני שבית המשפט בדק האם יש מקום ליתן צו לפי סעיף 8(ג) לחוק בית המשפט לענייני משפחה. תקנה 258"ב אוצרת בתוכה מספר הוראות ייחודיות בכל הנוגע למינוי מומחה מטעם בית המשפט לענייני משפחה. בין הוראות אלו, הוראה המתירה לבית המשפט לענייני משפחה למנות מומחה מטעמו אף שלא בהסכמת

¹⁶ סעיפים 4-5 לצו.

בעלי הדין. נוסף על כך, קובעת תקנה 258"ב את סדרי הדין הנוגעים לעבודת המומחה, כמו גם אופן חישוב שכר טרחתו.

תיקון לצו בית המשפט לענייני משפחה (הקמת יחידות סיוע, דרכי פעולתן וסדרי עבודתן), תשנ"ו-1996, משנת 2004, מסדיר מינוי מומחים דרך ניהול מאגר הכולל רשימת מומחים בתחומי העבודה הסוציאלית, הפסיכולוגיה, ייעוץ נישואין, פסיכיאטריה, רפואה "וכן מומחים אחרים לפי הצורך". נקבע, כי רשימה זו תועמד לרשות בית המשפט והציבור, כאשר במידה ובית המשפט זקוק "לתעדוף", רשאי הוא לפנות ליחידת הסיוע, היא היחידה המקצועית, בבקשה להמליץ לפניו על מומחה מרשימת המומחים. (בהקשר זה, של בית המשפט לענייני משפחה, ראוי לציין את ס'8(א) לחוק בתי המשפט לענייני משפחה הנ"ל באשר לסדרי דין וראיות).

בתי המשפט לענייני משפחה ובתי הדין הדתיים נעזרים לצורך קבלת החלטות בעניינם של ילדים – כך למשל בנושאי משמורת, הגירה וחטיפת ילדים לפי חוק אמנת האג (החזרת ילדים חטופים), התשנ"א-1991 – בתסקיר של עובד סוציאלי לסדרי דין (בכל הנוגע לסכסוכי משמורת ואפטרופסות) או של עובד סוציאלי לפי חוק הנוער (טיפול והשגחה), תש"ך-1960, או של עובד סוציאלי לפי חוק אימוץ ילדים, התשמ"א-1981, או, כאמור, בחוות הדעת של יחידות הסיוע בכל העניינים המפורטים בסעיף 3 לצו בית המשפט לענייני משפחה (הקמת יחידות סיוע, דרכי פעילותן וסדרי עבודתן), תשנ"ו-1996 אשר רשאית לייעץ לבית המשפט בהתאם לאמור בסעיף 5(ג) לחוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה-1995 ובסעיף 2(ג) לחוק בתי דין דתיים (יחידות סיוע), התשע"א-2011.

מנהל בתי המשפט והממונה הארצי, כהגדרתו בתקנה 2 לצו יחידת הסיוע, אחראים להעמיד לרשות בית המשפט ולרשות הציבור רשימות של מומחים בתחומים המפורטים בסעיף 4 לצו, שהינם בעלי כישורים וניסיון ומתקיימות בהם הדרישות המפורטות בתקנות, וכן מומחים אחרים לפי הצורך, לשם מתן חוות דעת בענייני משפחה. מנהל בתי המשפט והממונה הארצי רשאים להחליט על אמות מידה לעניין הכישורים והניסיון המקצועי של המומחים ואת הדרכים להוכחתם. אמות המידה והדרישות מתפרסמות ברשומות.

נקבעו כללים לגבי הכישורים והניסיון הנדרשים מהמומחים לצורך מתן חוות דעת בענייני משפחה אשר פורסמו, תוך התייחסות פרטנית לכל מומחיות – פסיכיאטריה, פסיכולוגיה, רפואת ילדים וכיוצא באלה. יובהר, כי רשימת המומחים כוללת גם מכונים. על המומחים להתחייב ביחס לנכונותם להגיש חוות דעתם תוך 45 ימים משעה שיידרשו לכך, או תוך תקופה קצרה יותר שיקבע בית המשפט.

רשימת המומחים מתעדכנת דרך אתר משרד הרווחה והשירותים החברתיים. על המומחה המגיש מועמדות לדאוג לספק מידע מעודכן ואודותיו ולעמוד בדרישות המצופות ממנו.

בכל הנוגע לניגוד עניינים, קיים טופס מובנה במסגרתו נדרש המומחה להצהיר על העדר ניגוד עניינים בהתאם לשאלות שהוא נשאל בעניין.

בפני הוועדה הופיעה גב' ענת ענבר, הממונה הארצית על יחידות הסיוע של בתי המשפט לענייני משפחה ובתי הדין הרבניים. הגב' ענבר תיארה את אופן מינוי המומחים לפני חקיקתו של חוק בית המשפט לענייני משפחה בשנת 1995, עת היו הצדדים מגייסים את המומחים לבדם. חוק בית המשפט לענייני משפחה הסדיר את מינוי המומחים באופן שבית המשפט הוא אשר ימנה את המומחים והאמור הוסדר בתקנות סדר הדין האזרחי. רוב חוות הדעת הן של מומחים מהתחום הטיפולי ביחס לתיקי אימוץ, הגירה, מסוגלות הורית, אפטרופסות ומסוכנות. דרך הקמת יחידות הסיוע (סעיף 4) נתגבשה רשימת מומחים לבית המשפט לענייני משפחה ותחום זה הוסדר. כאמור לעיל, מנהל בתי המשפט והממונה הארצית על יחידות הסיוע רשאים לקבוע אמות מידה למינוי והם גם האחראים לניהול הרשימה. אמות המידה מתפרסמות ברשומות. בצו בית המשפט לענייני משפחה נפרשו אמות המידה, כאשר לכל תחום מומחיות ציון ברור באשר לאמות המידה – ניסיון מקצועי, הכשרה מקצועית, דרך הוכחתם ועוד. למומחה מתחום העבודה הסוציאלית, למשל, דרוש תואר שני ומעלה וכן השתתפות בקורסים למיניהם. לא נדרשת חברות באיגוד העובדים הסוציאליים, אך המומחה צריך להיות רשום בפנקס העובדים הסוציאליים. איגוד העובדים הסוציאליים מטפל באמות המידה של העובדים הסוציאליים. למועמד לתפקיד מומחה מתחום הפסיכולוגיה דרוש – כתנאי סף – ותק של 5 שנים כפסיכולוג מומחה.

מומחה יכול להיכלל במאגר באופן מידי, בכפוף להמצאת כלל המסמכים הנדרשים. בעניין זה הוער, כי יש בכך כדי למנוע את הבעייתיות הכרוכה בחיוב הצדדים להידרש למומחה מתוך המאגר שעה שהצדדים מסכימים באשר לזהות מומחה מסוים הנמצא מחוץ למאגר. ניסיון במתן חוות דעת משמש שיקול בעל משמעות לשם הכנסת מומחה לרשימה. יצוין כי אין קריטריונים לעניין הוצאת מומחים מהמאגר – לא בצו ולא בתקנות. פתיחת המאגר מתפרסמת ברשומות.

לגבי שכר טרחה, הצו קובע את חישוב שכר המומחים הנתון והיקף העבודה וכנגזרת משעות העבודה¹⁷. הקביעה הסופית היא של השופט. בעניין זה, תיארה הממונה הארצית את התמחור עבור חוות הדעת כבעיה קשה. הייתה מחלוקת בעבר אם יש לקבוע תעריף מקסימלי עבור חוות דעת, אולם הוחלט שלא נכון יהיה לנהוג כך. תחת זאת, הוחלט כי כל מומחה יכתוב כמה הוא דורש לשעת עבודה עבור חוות דעתו ולאחר ביצוע אומדן עלות, ייקבע תעריפו הממוצע. דא עקא, בגין אינפלציה מחירים מחד ודרישת סכומי עתק מאידך, הוחלט להגביל את שעות העבודה ולקבוע מספר מקסימלי של שעות שיוקדשו לעריכת חוות הדעת. כך, למשל, עבור הכנת חוות דעת בעניין מסוגלות הורית נקבעו 30 שעות עבודה – טווח זמן שנחשב כסביר. על פי רוב, השופטים מעדיפים להיעזר במכונים שמעסיקים גם עובדים סוציאליים וגם פסיכולוגים ואז המחיר שנקבע הוא שעת. בצו בית המשפט לענייני משפחה, נקבע טווח שעות עם רף מקסימלי לצורך הכנת חוות דעת כאשר ניתן לבקש אישור לשעות נוספות אם יש צורך בכך (למשל כשמדובר בחוות דעת מורכבות). המומחה יכול לבקש 50% תוספת מעל הרף שנקבע. קיימת הבחנה בין חוות דעת פסיכיאטרית לבין חוות דעת פסיכולוגית. בעוד חוות דעת פסיכולוגית יכולה להסתכם ב-30 שעות עבודה, שונה הדבר ביחס לפסיכיאטר אשר נוקב את המחיר שהוא דורש עבור חוות דעת. במילים אחרות, ישנו תעריף "מומלץ" והמומחה מתבקש להציע כמה הוא דורש עבור חוות הדעת. המידע הוא גלוי ונמצא באתר בתי המשפט. ניתן לראות כמה כל מומחה מבקש והצדדים יכולים להחליט אם הם מעוניינים בחוות דעתו.

מינוי אפוטרופסים ואפוטרופסים לדין מוסדר במסגרת סעיפים 33א - 67 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב-1962, תקנות הכשרות המשפטית והאפוטרופסות (סדר הדין וביצוע), התש"ל-1970 ותקנה 24 לתקנות בית הדין לעבודה (סדרי דין), התשנ"ב-1991. ככלל, בתיקים בהם מתבקש מינוי של אפוטרופוס לחסוי (בין אם לגוף ובין אם לרכוש), תינתן עדיפות לקרוב משפחתו של החסוי. מניעת ניגוד עניינים בפעילותו של האפוטרופוס מובטחת בסעיף 48 לחוק הכשרות המשפטית הקובע סייגים לפעולות מסוימות שעלול להיווצר בהן ניגוד עניינים. להסדרת מינוי מנהל עזבון, יוחדו סעיפים 78-79, 81-82, 97 ו-155 לחוק הירושה, התשכ"ה-1965 וכן תקנות 31-33, 37 ו-40 לתקנות הירושה, התשנ"ח-1998. בשני תחומים אלו אין הסדרה ביחס לאופן המינוי. גם כאשר למינוי כונסי נכסים בתיקי משפחה, (תקנות סדר הדין האזרחי אינן מתייחסות לאופן מינוי כונס נכסים בתיקי משפחה). מינוי אקטוארים איננו מוסדר אף הוא. שכר טרחתו של כונס הנכסים מוסדר בתקנה 258טז (2%-4%).

¹⁷ סעיפים 4 ו-5 לצו.

על פי הדיווח מהשדה המשפטי, השופטים מרוצים מההסדר הקיים וחשים מחויבים לו. אי לכך, ולנוכח הסדרת סוגיית אופן מינוי המומחים ושכר טרחתם בתקנות, לא מצאה הוועדה לנכון לשנות מהמצב הקיים והוחלט פה אחד כי המתווה הנורמטיבי יישאר על כנו.

מינוי מומחה בבית הדין לשכירות:

סעיף 142 לחוק הגנת הדייר [נוסח משולב], תשל"ב-1972 קובע כי שר המשפטים, בהתייעצות עם שר השיכון, יקבע בכל בית דין רשימת מומחים לבעיות הכרוכות בביצוע חוק הגנת הדייר. סעיפים 143-144 לחוק הגנת הדייר מתייחסים לשאלה מתי ימונה מומחה על ידי בית הדין, כאשר נקבע שסדרי קביעת המומחה והנוהל בהכנת חוות הדעת ובהגשתה ייקבעו בתקנות. סעיפים 145-146 לחוק הגנת הדייר מתייחסים לשכר טרחתו של המומחה, כאשר תעריפי שכר למומחים ייקבעו על ידי שר המשפטים.

ההסדרים למינוי בעל תפקיד בחדלות פרעון:

תפקידו של מי שמונה לבעל תפקיד בתיקי חדלות פרעון הוא מורכב. מדובר בתפקיד רחב ובאחריות רבה. תיקי חדלות פרעון יכולים להימשך שנים רבות. ההליכים אינם פשוטים ורבים האינטרסים והזכויות המוגנות של הצדדים המעורבים. יש צורך בגורם נייטרלי. בעל התפקיד מעסיק גם בעלי תפקידים נוספים. על כן, יש חשיבות לזהות בעל התפקיד והאמון שניתן לתת בו. סוג התפקיד מחייב הפעלת צוות נרחב, עת מדובר לעתים בחברות גדולות וציבוריות, והוא דורש נטילת כל הסמכויות הניהוליות של החברה. בעל התפקיד נאלץ להיעזר במומחים אחרים דוגמת רואי חשבון ושמאים, והכישורים שהוא נדרש להפגין מתובלים במשפט, כלכלה וניהול אסטרטגי. בעל תפקיד המפעיל תכנית הפעלה לחברה, שלא מסוגל לעמוד בהתחייבויותיו, עלול לחוב אישית בכל חובות ההפעלה. שכרו של בעל התפקיד, אם כן, מגלם, בין היתר, את הסיכון שהוא נוטל על עצמו בעצם קבלת תפקיד ללא שכר יסוד אלא תגמול המתבסס על הצלחה בלבד, שפירושה עשויים להגיע רק בחלוף זמן רב. הסיכון שהעבודה בתיק חדלות הפירעון לא תישא פרי ותהפך ללא רווחית, חרף מאמציו הכנים של בעל התפקיד, "מגולגל במובהק על בעל התפקיד"¹⁸. בהליך של כינוס ניתן לבקש מינוי של אדם ספציפי, בעוד בהליך של פירוק, בית המשפט ממנה מתוך המאגר.

¹⁸ עו"ד מטרי, מזכר שהוגש לעיון חברי הוועדה מיום 9.4.2013 בעניין "שכר בעלי תפקידים בהליכי חדלות פרעון", תוך הפניה לפר"ק (ת"א) 504-97 עו"ד יצחק גולדנצוויג נ' כונס הנכסים הרשמי.

תקנות 5-2 לתקנות החברות (כללים בדבר מינוי כונסי נכסים ומפרקים ושכרם), תשמ"א-1981 (תיקון משנת 2000) אינן מאזכרות ניהול רשימות בעלי תפקיד (למעט ניהול רשימה בדיעבד לפי תקנה 5 של אלה שמונו לתפקיד, לצורך שקיפות ומינוי בהתאם להצעת אדם פלוני כמועמד לתפקיד), אולם מייחדות חריג לפיו "בנסיבות מיוחדות ואם שוכנע בית המשפט שחיוני לעשות כן, רשאי הוא, בהמלצת הכונס הרשמי, למנות לתפקיד אדם בעל הכשרה מקצועית הדרושה, לדעת בית המשפט, לצורך אותו תפקיד, אף אם לא נתקיים בו תנאי מהתנאים האמורים בתקנת משנה (א) "רק חבר לשכת עו"ד או בעל רישיון לראיית חשבון וניסיון מוכח בנושא מסוים הנדרש למילוי תפקידו באותו עניין)". כללים אלו חולשים גם על מינוי כונס נכסים זמני של נכסי חייב, מינוי נאמן על נכסי פושט רגל, ועל תשלום שכרם.¹⁹ התקנות מתייחסות לסוגיית ניגוד העניינים ואימתי יחולו סייגים למינויו של פלוני. עניין מינוי בעל תפקיד על ידי בית המשפט – ביוזמתו או ביוזמת מבקש – וכן מינוי מומחה מטעם בית משפט לשם הגשת חוות דעת לבקשה לפשרה או להסדר או לבקשה להקפאת הליכים מעוגנים בתקנות החברות (בקשה לפשרה או להסדר), תשס"ב-2002,²⁰ כאשר המבקש יכול להציע בעל תפקיד ובית המשפט ישקול את מועמדותו.

סעיף 1 לכללי פשיטת הרגל (מינוי כונסים ונאמנים ושכרם), התשמ"ה-1985 קובע כי על מינוי כונס נכסים זמני של נכסי חייב, מינוי נאמן על נכסי פושט רגל, ועל תשלום שכרם, יחולו הכללים שנקבעו בתקנות החברות (כללים בדבר מינוי כונסי נכסים ומפרקים ותשלום שכרם), תשמ"א-1981, בשינויים המחויבים²¹. סעיפים 9 ו-59 לחוק ההוצאה לפועל, תשכ"ז-1967 מגדירים מי ישלם את האגרות וההוצאות המשוערות לנקיטת הליך וחישוב שוויים, לרבות שכר של כונס הכנסים. בשונה מהליכי חדלות פרעון המתנהלים בבתי משפט ואשר שכר הטרחה בהם מוסדר מפורשות בתקנות, שכר טרחתו של כונס נכסים במסגרת הליכי חדלות פרעון נקבע בפסיקה, בהתאם להוראות הסעיפים הנ"ל, בגבולות שבין 6%-10%. אולם, לרשם ההוצאה לפועל נתון שיקול דעת להעמיד את גובה שכר הטרחה על שיעורים שונים מאלה המוסדרים בפרקטיקה הנוהגת. על פניו, קיים פער משמעותי אל מול השכר המשולם בהליכי חדלות פרעון בבית המשפט²².

¹⁹ ראו כללי פשיטת הרגל (מינוי כונסי נכסים ונאמנים ושכרם), תשמ"ה-1985.

²⁰ תקנה 14.

²¹ וכן ראו סעיף 45 לפקודת פשיטת הרגל [נוסח חדש], התש"ס-1980; תקנות 114-116 לתקנות פשיטת הרגל, התשמ"ה-1985; נוהל שגובש ע"י האפוטרופוס הכללי והכונס הרשמי בשיתוף עם לשכת עורכי הדין מיום 4.5.2008 שעניינו מינוי מנהלים מיוחדים בפשיטת-רגל שנפתחו עד שנת 2002.

²² עו"ד מטרי, מזכר שהוגש לעיון חברי הוועדה מיום 9.4.2013 בעניין "שכר בעלי תפקידים בהליכי חדלות פרעון".

בחודש יוני 2005, הנפיק הכונ"ר הוראות נוהל לפסיקת שכר טרחת בעלי תפקיד בהליכי חדלות פרעון, המסכמות את הפסיקה והחקיקה הקיימת בעניין פסיקת השכר של בעלי תפקיד בכל הנוגע לשכר ניהול, שכר מימוש, שכר חלוקה, שכר שעתי, סייגים לשכר, העסקת בעלי מקצוע על ידי בעל התפקיד, תוספת מאמץ מיוחד ושיעורה ואימתי יוקטן שכר הטרחה. יצוין, כי בשונה מהנחיות הכונ"ר, בתי המשפט לא מגבילים את תוספת המאמץ ל-50%²³.

יושם אל-לב, כי בימים אלה ממש נבחן מערך של שינויים במשרד המשפטים - אגף האפוטרופוס הכללי והכונס הרשמי, בשיתוף עם מערכת בתי המשפט, ביחס לכלל המבנה, היישום והכללים הנוגעים להליך פשיטת הרגל, עד כדי שינוי חקיקתי בתחום. זאת, בהתאם להצעתו של הכונ"ר, פרופ' דוד האן²⁴.

בכל הנוגע להליכי חדלות פרעון ופשיטת רגל, קבעה הפסיקה את מבחן המרכיב הדומיננטי בפעילותו של בעל התפקיד בקריטריון על פיו יש לקבוע את שכרו. אמור מעתה; שכר הטרחה ייקבע בדרך-כלל לפי האופי הדומיננטי שנשאה פעולתו של בעל התפקיד אשר משקף יותר מכל את מאמציו. במידה שנאלץ בעל התפקיד לנקוט פעולות חריגות יחסית למגרש עבודתו הרגיל, המפתח מצוי במסגרת תוספת "המאמץ המיוחד" ולא בכפל "מסלולי תשלום", אשר יכולים במקרים רבים לגרום לפגיעה קשה בדיבידנד הצפוי לנושי החברה²⁵. יחד עם זאת, לאחרונה קבע בית המשפט העליון חריג למבחן המאפיין הדומיננטי, לפיו ייתכנו מקרים מסוימים בהם הליך חדלות הפרעון ימשך זמן רב כך שניתן יהיה לחלקו לפרקים ולהבחין באופן ברור בין פרק בו הפעילות הייתה בעלת אופי של הפעלה וניהול שוטף, לפרק בו הפעילות הייתה בעלת אופי של מימוש. במקרים אלו, ניתן יהיה לפסוק שכר טרחה בהתאם לשני המסלולים, תוך חלוקה לפרקי זמן נפרדים ובלבד שלא ישולם שכר טרחה כפול עבור אותו פרק זמן. עם זאת, ראוי שאפשרות זו תיוותר כחריג לכלל המאפיין הדומיננטי, שעה שעלולה היא להביא להתדיינות נוספת ולסרבול ההליך²⁶.

יצוין, כי תקנות סדר הדין האזרחי אינן מתייחסות לאופן מינוי כונס נכסים או נאמן בתיקים אזרחיים, אלא מפרטות את סמכויותיו ואימתי ימונה כונס נכסים. שכר טרחתו של כונס הנכסים מוסדר בתקנה 258טז (בענייני משפחה) ובתקנה 389 לתקנות סדר הדין האזרחי. בפועל, שכר הטרחה לא מוסדר מראש אלא במהלך או בסיום עבודתו, כך שנוצר מצב בו כונס הנכסים מוצא עצמו "מחזר" אחר שכר טרחתו.

²³ ש.ם.

²⁴ הצעות לשינוי מיום 3.1.2012 ומיום-2.8.2012 שהתגבשו באוגוסט 2013 ל"נהלים ליישום הרפורמה בהליך פשיטת הרגל".

²⁵ ע"ד מטרי. ראו פרוטוקול הדיון מיום 9.4.2013. מפנה לפש"ר (ת"א) 1361/02 (בש"א 4391/04) יוכמן, נאמן לביצוע הסדר נושים של תבל נ' בנק הפועלים (2.5.2004).

²⁶ ראו ע"א 5479/11 בנק לאומי נ' אמסטר (12.2.2013).

מבחינת הפרקטיקה הנוהגת לצורך מינוי כונס נכסים, יש להבחין בין מינוי בעל תפקיד בפשיטת רגל עבור יחידים לבין מינוי בעל תפקיד בחדלות פירעון של תאגידים – הליכי פירוק, פשרה והסדר. בפשיטת רגל נוצר הסדר של מנהלים מיוחדים. אלה מתמנים במועד מתן צו הכינוס או בסמוך לכך. המינוי נעשה באמצעות זימונם ממאגר בעלי תפקיד ברמה המחוזית, כאשר יכולה להיות חפיפה בין המחוזות. בשנת 2009 הוקמו באגף הכונס הרשמי שני מאגרים: מאגר לתקופה של שלוש שנים עבור מנהלים מיוחדים ומאגר של בעלי תפקיד בחדלות פירעון, לשנתיים. עורכת דין אחראית על הרשימה מתנהלת מול שופטי פש"ר. טפסי המועמדות מנוסחים בהתאם להנחיות הכונ"ר בעניין. בעלי התפקיד מתמנים מתוך המאגרים, אך פקודת פשיטת הרגל מאפשרת לנושים להציג בעל תפקיד משלהם שייצג את האינטרסים שלהם אף אם הוא לא נמצא במאגר. בפרקטיקה, אותו בעל תפקיד ממשיך לכהן גם כנאמן. הקריטריונים לקבלה הם ותק וניסיון מקצועי בתחום חדלות פירעון. הוותק הוא ותק בשנים ובניהול תיקים. אין הכרח כי צבירת הניסיון תהיה דווקא במסגרת עיסוק כבעל תפקיד שמונה מתוך המאגר וגם ניסיון בייצוג חייבים או נושים נחשב כצבירת ניסיון. לשם כך, המועמד מתבקש להמציא דוגמה של כתבי-בי-דין שניסח על מנת שניתן יהא לעמוד על רמתו המקצועית. יש משקל להתרשמות הכללית מהמועמד וכן יש חשיבות למיקום הגיאוגרפי שלו. על מנת למנוע חשש לניגוד עניינים, ולו למראית עין, מי שמתמנה כבעל תפקיד במחוז מסויים איננו יכול לייצג חייבים באותו מחוז.

המאגר מפורסם באתר של משרד המשפטים. לשכת עורכי הדין שותפה למאגרים הללו. מספר המועמדים במאגר משתנה ממחוז למחוז. כך למשל, בחיפה ישנם 40 בעלי תפקיד. בתל-אביב 50 ובבאר שבע -25. בעניין זה הובהר, כי "המינוי בסדר עולה"²⁷. נקבע כי המכסה של בעלי תפקיד בכל מחוז תהיה 50. זאת, על בסיס תחשיב שערכו קודם לכן במטרה לאתגר מועמדים להציע מועמדות ולהיכלל במאגר. לא כך הדבר ביחס למינוי מפרקים, מן הטעם שאותו הסדר, ככל הנראה, לא יעבוד בתיקי פירוק.

קיימת תחושה של אי שביעות רצון ממינוי מפרקים, הנושא לא מוסדר ברמה מספקת. מדובר בקבוצה מצומצמת וסוגיית "השחקנים החוזרים"²⁸, צפה ועולה כל פעם מחדש, דבר המתבטא בעיקר בתיקים הגדולים של פירוק חברות או הסדר נושים.

לאחרונה נדרש בית המשפט העליון לשאלה כיצד ראוי שיתבצע הליך מינויו של כונס נכסים זמני שמונה לצורך תפיסת נכסים בהתאם לתקנה 387א' לתקנות סדר הדין האזרחי. נפסק, כי מוטב שהסדרת הסוגיה תתבצע באופן כולל על ידי מחוקק המשנה, הגם שישנה הצדקה להתייחסות אף במסגרת של החלטה שיפוטית ולו על מנת לצמצם את החשש לקיומו של קשר

²⁷ עו"ד סיגל יעקבי, סגנית הכונ"ר. ראו פרוטוקול הדיון מיום 9.5.2013.
²⁸ שם. שם.

או תלות בין כונס הכנסים לבין בעל דין המבקש את מינויו. הכללים שנקבעו בפסיקה לאופן מינויו של בעל התפקיד הם כמפורט:

”בעל דין המעוניין במינויו של כונס נכסים זמני לצורך תפיסת נכסים רשאי להציע לבית המשפט בעל תפקיד אחד, או יותר, אותו יוכל בית המשפט למנות. בהחלט ראוי שיוצגו לפני בית המשפט מספר מועמדים לתפקיד. ככל שמוצע בעל תפקיד אחד בלבד, על הבקשה למינוי לכלול את פרטי ההסכמה עם בעל התפקיד ביחס לתשלום שכר טרחה (ככל שיש הסכמה כזו), לרבות סכום שכר הטרחה המוסכם. בית המשפט רשאי, כמובן, למנות אדם אחר מזה שהוצע על ידי בעל הדין. מכל מקום, כאשר מורה בית המשפט על מינוי כונס נכסים זמני עליו לקבוע, עוד במסגרת החלטת המינוי, מועד בו תוגש בקשה מטעם בעל התפקיד לקביעת שכרו. מוטב, כי המועד שייקבע יהא תוך זמן קצר ממועד מינויו של הכונס, וזאת בהתחשב בנתוני הספציפיים של ההליך. במסגרת הדיון בבקשת השכר יוכלו כל בעלי הדין להביע עמדתם לעניין שכרו של הכונס, הן באשר לגובה השכר והן לגבי השאלה מי יישא בו. מובן, כי בית המשפט לא יהא כבול בהסכמה אליה הגיע מבקש המינוי עם הכונס, לרבות באשר לגובה השכר, ככל שאכן הגיעו להסכמה כלשהי. כן יודגש, כי מרגע שבית המשפט הכריע בסוגיית השכר, הרי שכל הסכמה קודמת בין הכונס לבין מי מבעלי הדין לא תהא תקפה עוד. נקיטה בדרך האמורה תצמצם את החשש מפני פגיעה באובייקטיביות של תופסי נכסים...יתכן כי אם אכן ידונו בתי המשפט בבקשות לפסיקת שכר תוך מועדים קצרים לאחר המינוי יפחת הצורך של בעלי תפקיד להסדיר, מלכתחילה, את סוגיית תשלום שכרם על ידי אחד מבעלי הדין. בכך אף יהא כדי להשוות הליך מינויו של תופס נכסים זמני עם הליכי מינוי של בעלי תפקיד אחרים כגון כונסי נכסים בהליכי פירוק (ראו לעניין זה תקנה 54 לתקנות החברות (פירוק), התשמ”ז (1987-))”²⁹.

²⁹ ראו רע”א 8459/11 אגיאיר נ’ פרזנטי כונס הנכסים (5.2.2012).

כב' הנשיא (כתוארו דהיום) השופט אשר גרוניס התייחס אף לעניין תשלום שכר כונס שמונה לתפוס נכסים³⁰ על ידי בעלי הדין ופסק, כי ככלל אין זה רצוי שבעל דין יישא בתשלום שכרו של כונס הנכסים אלא כי השכר וזהות הנושא בו, ייקבע על ידי בית המשפט³¹. זאת, מן הטעם שתשלום שכר טרחת הכונס, המשמש פקיד בית משפט, על ידי בעל דין עלול לעורר חשש מפני פגיעה באובייקטיביות של בעל התפקיד.

מגשרים ומפשרים:

מינוי מגשרים ומפשרים הוסדר בתקנות בתי המשפט (מינוי מגשר), תשנ"ו-1996 ו- תקנות בתי המשפט (מינוי מפשר), תשנ"ו-1996, בהתאמה. ועדת שטרסברג-כהן לא דנה בבעלי תפקיד אלו, שעניינם הוסדר קודם להקמת הוועדה. השוני, על פי רוב, בינם לבין יתר בעלי התפקידים (לרבות מומחים), הוא בכך שהראשונים ממונים בהסכמת הצדדים (הסכמה הנדרשת כבינוני בורר). רשימות בעלי תפקידים אלו מעודכנות על ידי הנהלת בתי המשפט מידי שישה חודשים, כאמור בתקנות. לשם מיון המועמדים וקביעת אמות מידה לעניין הכישורים והניסיון הדרושים, כמו גם לסינון מועמדים והוצאת מועמדים קיימים מהרשימה, וביצוע הערכה תקופתית (משוב) – מוקמת ועדה מייעצת. יצוין, כי סמכויותיה של הוועדה המייעצת אינן תחומות והיא מייעצת גם ב"עניינים אחרים", לפי בקשת מנהל בתי המשפט.

מינוי עורכי דין לפי חוק הסניגוריה הציבורית:

חוק הסניגוריה הציבורית ה'תשנ"ו – 1995 מאפשר לסניגור הציבורי הארצי והסניגור הציבורי המחוזי למנות עורכי דין שאינם עובדי לשכת הסניגוריה הציבורית לשם מתן ייצוג משפטי, תוך הענקת פטור למינוי עורכי הדין. סעיף 12(א) לחוק הסניגוריה הציבורית מקנה לסניגור הציבורי המחוזי סמכות מינוי עורכי דין באופן אקטיבי באמצעות יצירת רשימת עורכי דין, כאשר ס"ק (ב) לאותו סעיף מאפשר לו אף למנות עורכי דין שלא מתוך הרשימה ששורטטה על ידו. לכאורה, סמכות מינוי רחבה זו נוגדת את עקרונות המכרז הפומבי הקבועים בחוק חובת המכרזים, התשנ"ב-1992, לפיו ניתן למנות פלוני מתוך רשימה מוגדרת אשר מועמדיה מוינו מראש. מעבר לכך שחוק הסניגוריה הציבורית חוקק מאוחר יותר לחוק חובת המכרזים, והראשון הינו חוק ייחודי בעוד האחרון הינו חוק כללי, הרי שהתכלית העומדת ביסודו,

³⁰ תקנה 389 (א) קובעת כי בית המשפט או רשם שהוא שופט רשאי לקבוע את שכר שירותיו של כונס הנכסים וכיצד ועל מי לשלמו. תקנה זו חלה גם על מינויו של תופס נכסים זמני (תקנה 387א(ג) לתקנות).
³¹ עמדה זו כבר הובעה בעבר על ידי כב' הנשיא בעניין דף רץ (ראו רע"א 11356/05 דף רץ שירותי הדפסה בע"מ נ' D&B – דן אנד בראדסטריט (ישראל) בע"מ (10.4.2007)).

המצדיקה את הגמשת הכלל השוויוני, איננה שונה במהותה מהתכלית שבבסיס הפטור מחובת מכרזים במינוי מומחה מטעם בית המשפט.

מינוי עורכי דין מטעם הסיוע המשפטי:

מינוי עורכי דין מטעם הסיוע המשפטי ("עו"ד למתן שירותים במסגרת חוזה קבלני") כפוף לחוק חובת המכרזים ותקנותיו, אולם הוא פטור מקיום מכרז, לפי תקנה 5 לתקנות אלו. האגף לסיוע משפטי של משרד המשפטים מחדש ומעדכן את מאגר עורכי הדין החיצוניים המייצגים את הפונים לקבלת סיוע בתיקים של האגף. מהלך זה, על פי הנוהל המפורט באגף, נועד לבחון מחדש את רשימת כל עורכי הדין העובדים עם הלשכות וליתן הזדמנות לעורכי דין חדשים שימצאו מתאימים להצטרף למאגר. יצוין, כי האגף לסיוע משפטי פותח בהליך חדש לבחירת עורכי דין חיצוניים, כך שהגם שאין חובה בחוק לקיים הליך רשמי להתקשרות עם עורכי דין חיצוניים, הוחלט בהנהלת האגף לקיים הליך של הזמנה להציע הצעות לבחירת עורכי דין על פי קריטריונים כלליים, קבועים ומפורסמים מראש הרלוונטיים לעבודת האגף.

2.2 תמצית העמדות השונות, חוות הדעת, העדויות והסקירות המקצועיות להן

נחשפה הוועדה

בפני הוועדה הופיעו גורמים מקצועיים שעבודתם חופפת או משיקה למינויים של מומחים או בעלי התפקידים מטעם בית המשפט – ביניהם נציגי הארגונים המקצועיים, המומחים, בעלי תפקידים עצמם ונציגי לשכת עורכי הדין. אנשי המקצוע הללו סייעו לוועדה להתחקות אחרי המצב הנוהג כיום בבתי המשפט ובבחינת מוקדי הקושי הדורשים התייחסות. ככלל, ניכר בדבריהם, כי קיימת חלוקה אימננטית בין המומחים לבין בעלי התפקידים הממונים על ידי בית המשפט.

א. מומחים מהנדסים ואדריכלים:

איגוד המהנדסים והאדריכלים מונה כ-1500 משרדי ייעוץ ופיקוח המעסיקים כ-20,000 עובדים מקצועיים הכוללים מהנדסים, אדריכלים, הנדסאים וטכנאים. אין חובת חברות באיגוד. הודגש, כי גם בשדה ההתמחויות העיקריות (הדיסציפלינות עצמן), ישנן תת-התמחויות חשובות אשר באות לידי ביטוי בייחוד כשמדובר בסוגיות מקצועיות ספציפיות. במסגרת תקנות חובת המכרזים, קיים פטור מחובת מכרזים למהנדסים ולאדריכלים. יו"ר האיגוד התריע לפני חברי הוועדה כי במרוצת השנים השתרשה "טעות" מהותית עת בתי המשפט ייחסו למהנדסים

אזרחיים רשומים או בעלי רישוי ידע של מהנדסי מבנים בתחומי הקונסטרוקציה וזאת למרות שהם לא עסקו בפועל במקצוע זה. רק במהלך השנים האחרונות, שונו תקנות המהנדסים והאדריכלים (רישוי וייחוד פעולות) ורשם המהנדסים מציין כיום כ"מהנדס מבנים" רק את מי שהתמחה בתכנון מבנים - תחום בו קיימת הבחנה בין תת-התמחויות שונות, כגון מבנים רגילים, גשרים, רצפות, מבני פלדה והתמחות בהנדסת רעידות אדמה. במהלך השנה האחרונה, נודע לאיגוד כי מופיעים בפני בתי המשפט מהנדסים שאינם בעלי התמחות ספציפית בתחום בו הם נותנים את חוות דעתם ויש חשש להטעיית בתי המשפט בכך שבתי המשפט מסתמכים על חוות דעת מוטעות בעת קבלת ההכרעה השיפוטית. קיימות עדיין דיסציפלינות "פרוצות" (בלשונו של מר אנגל, יו"ר איגוד המהנדסים והאדריכלים) כגון איטום מבנים או בטיחות מבנים. יש המתמנים כמומחים בעוד שהם אינם מהנדסים מומחים בנושא (למשל קבלני איטום או מי שעסקו בביצוע איטום) וכאלו המציגים את עצמם כמומחים לאיטום בלי שיש להם השכלה מתאימה, ידע בחומרים ובחוזק חומרים. משבתי המשפט, כך נראה, מתקשים בכירור ההתמחויות הספציפיות (בעיה זו קיימת גם בתי התמחויות בתחום הרפואה), האיגוד מביע נכונותו להיות לעזר למערכת בתי המשפט. באיגוד ישנה רשימה של מומחים שנוצרה על ידו, כשהוותק הדרוש על מנת להיכנס לרשימה הוא 5 שנות ניסיון – 3 שנות התמחות ושנתיים נוספות בעבודה שוטפת. הבעייתיות במינוי מומחים בתחום המהנדסים והאדריכלות מתעוררת במקום שאין רישוי. קיים פנקס רשמי בו מוסדר עניין רישוי המהנדסים, תוך חלוקה למקצועות. בקוד האתי של האיגוד נכתב כי מומחה ייתן חוות דעת רק בנושא שהוא מומחה בו. מומחה שעובר על הקוד האתי נתון לדין משמעתי של ועדת האתיקה בתמ"ת.

ביחס למינוי מומחים אדריכלים ומהנדסים, הובהר כי בשים לב לחשיבות מקצועיות של המומחה וניסיונו. "אין זה נכון ומוצדק לבחור את המומחים אך ורק באמצעות מכרזי מחיר"³². מן הראוי והנדרש הוא להתחשב בעיקר באיכותו של המומחה, בניסיונו ובמידת מומחיותו הרלוונטית וזאת כפרמטרים שמשקלם רב הרבה יותר מפרמטר השכר. כאן נמנו גם טעמים כמו מדוע לא יהיה זה נכון לבצע את התקשרויות בתי המשפט עם מומחים על פי שכרם, כאשר תחרות על מחיר בלבד "עלולה לגרום לשחיקת התעריפים בשוק, להרחקת המומחים הטובים מבתי המשפט כך שישארו רק הפחות טובים, תוך פגיעה קשה ובלתי מידתית במומחים השונים ובעיקר בבית המשפט"³³. בנושא הקשר בין בית המשפט עם מומחים מטעמו בנושאים הנדסיים יש מקום לבצע אנלוגיה למנגנון שנקבע בנושא התקשרות עם מתכננים לביצוע עבודות תכנון, הקבוע בתקנה 5(א) לתקנות חובת מכרזים הקובעת, תחת חובת מכרזים, כי עד

³² מר שמואל אנגל, יו"ר ארגון המהנדסים והאדריכלים.
³³ הדגשות במקור. מכתב לוועדה מיום 21.1.2013.

לסכום של 5 מיליון ש"ח יש פטור מחובת מכרז לצורך מינוי מהנדסים ואדריכלים. יש להדגיש כי איכות המומחה ושיטת המכרזים עלולה לסכל זאת. תחת זאת, יש להכין רשימות מומחים ולקבוע קריטריונים לכניסה למאגר.

על מנת להבטיח את טיב המינוי, הוצע כי בית המשפט הממנה ידרוש ממומחה הממונה בתיק להצהיר כי הוא מהנדס מומחה לתחום הספציפי שבו בית המשפט נדרש במחלוקת. לעניין מהנדסי המבנים, יש לדרוש רישיון כמהנדס מבנים והצהרה של מומחיות בתחום הספציפי לגביו הוא מתמנה כמומחה בית משפט. האיגוד הציע כי הוא ינסח שאלון בדבר מומחיות שימולא על ידי מומחה המתמנה על ידי בתי המשפט.

ביחס לסוגיית ניגוד העניינים, האיגוד ניסח קוד אתי של כללים בכל הנוגע לפעילותם של מהנדסים או אדריכלים כעדים מומחים בבתי המשפט והערכאות השיפוטיות השונות. הכללים נועדו להדריך את אנשי המקצוע הפועלים כעדים מומחים ולהנחותם. העקרונות האתיים מתבטאים לא רק בחובה של המומחה שלא להימצא בניגוד עניינים שבין אינטרס הלקוח אשר שכר את שירותיו ובין חובתו המקצועית אלא גם בחובתו ליתן חוות דעת מומחה אך ורק בתחום התמחותו ולשמור על שקיפות והגינות במהלך עבודתו.

ב. מומחים מתחום שמאות המקרקעין:

נקדים ונאמר, המתמנה לשמאי מכריע על פי חוק איננו יכול לעסוק עוד בשמאות כשמאי פרטי והוא כפוף לייחוד העיסוק. משמע, קיימת חשיבות רבה לחלוקה שוויונית של התיקים. לא כך הדבר ביחס לשמאי מקרקעין הממונה כמומחה בית משפט בתיקים בהם לא נדרש שמאי מכריע. הבחנה זו משליכה על בחירת המנגנון המתאים למינוי המומחה על ידי בתי המשפט, אליו נדרש בפרק הבא.

הנוהג הקיים:

מינוי שמאי המקרקעין הוא אקראי, לפי אותיות האלפבית. על פי סעיף 20.2 לתקנות ההתאגדות של לשכת שמאי מקרקעין, נקבעו כללי התנהגות מקצועיים לשמאי מקרקעין בכלל ושל חברי לשכת השמאים בפרט ואלו באו להוסיף על תקנות שמאי מקרקעין (אתיקה מקצועית), התשכ"ו-1996, אשר הותקנו על ידי שר המשפטים על פי חוק שמאי מקרקעין. כללי האתיקה מתייחסים לסוגיית ניגוד העניינים ולגביית שכר הטרחה, כאשר ביחס לאחרון הוצגו פרמטרים מנחים, כגון – חבר לשכה לא יקבע ולא יקבל שכר עבור שירות שייתן כשמאי מקרקעין לפי תוצאותיו של משפט בעניין שלגביו ניתן השירות ואולם, אין מניעה כי שכר הטרחה יחושב כאחוז מסוים מנושא העניין; חבר הלשכה יביא בחשבון בעת קביעת שכר במתן שירותי שמאות מקרקעין את הגורמים הבאים: הידע, ההשכלה והכישורים הנדרשים לצורך מתן אותו סוג של

שירות; רמת המיומנות והניסיון של האנשים שהעסקתם באותו שירות היא חיונית לצורך ביצועו; המידע הנדרש לצורך הכנת העבודה, השגתו, אחסונו ושירותים נלווים; הזמן שכל אחד מהאנשים הנ"ל נדרש להשקיע לצורך ביצוע השירות ברמה מקצועית נאותה; רמת האחריות הכרוכה בביצוע השירות ותקופת הביצוע של השירות. ביחס לסוגיית ניגוד עניינים, דווח כי לא נצפתה בעיה שכזו³⁴. על שמאי להצהיר בטופס הגשת המועמדות למומחה מטעם בית המשפט על ניגוד עניינים פוטנציאלי. המועמד מחויב בגילוי נאות ובאי תלות בבעל דין או בשופט היושב בדין.

באשר למינוי שמאים כמומחים, הועלה חשש מצד איגוד שמאי המקרקעין שלנוכח המספר המועט יחסית של שמאים בישראל, יצירת רשימה סגורה עלולה לגרום לקשיים בעבודת בתי המשפט. יש מקום לאפשר רענון של רשימות המומחים, כאשר ותק של 3 שנים הנדרש משמאי מקרקעין על מנת להיכלל במאגר הוא סביר ומספיק לצורך מתן חוות דעת שמאי מומחה. אולם, יש לסייג זאת בהתאם לסוג הנכס ושווי. מכל מקום, 3 שנים מרגע קבלת הרישיון מקנות לשמאי יכולת לבצע הערכות שווי בכל סכום.

קיימות תקנות להליכי בוררות ולהליכי גישור במסגרת המוסד ליישוב סכסוכים של לשכת שמאי המקרקעין בישראל המתוות את הדרך ליצירת רשימת בוררים או מגשרים, תוך פירוט הקריטריונים הדרושים³⁵. הבורר שהתקבל במוסד יחתום על הצהרה ביחס לבקיאותו בהוראות חוק הבוררות ותקנותיו וכי הוא מתחייב, בין היתר, להקפיד על העדר ניגוד עניינים תוך שמירת אמונים לתפקידו כבורר. כן יחתום הבורר על כתב ויתור סודיות ביחס לקבלת מידע אודות הליכים משמעתיים נגדו במידה ומתקיימים. קיים מנגנון להוצאה מהמאגר, כאשר הנהלת המוסד יכולה להחליט, בדעת רוב, ולאחר שניתנה לבורר זכות טיעון בפניה, כי בורר יחדל להימנות על רשימת הבוררים של המוסד. הנהלת המוסד בשיתוף עם ועדת ההשתלמויות של הלשכה תקיים, מעת לעת, השתלמויות והרצאות לבוררים. ישנו פרק ייחודי להסדרת האתיקה המקצועית וניגוד העניינים ביחס לבורר שמונה והתייחסות נפרדת לשכר טרחת הבוררים. במסגרת עדויות האישים שהוזמנו להופיע לפני הוועדה, נתבקשו אלה להביע דעתם ביחס למנגנון הראוי למיון מומחים מטעם בתי המשפט. רוב רובם של המוזמנים סברו כי אין למנות מומחים או בעלי תפקיד באמצעות מכרז.

³⁴ מר אוהד דנוס, יו"ר איגוד שמאי המקרקעין. ראו פרוטוקול הדיון מיום 19.2.2013.

³⁵ כך למשל, כשיר להתמנות כבורר במוסד מי שצבר לפחות חמש שנות ניסיון כשמאי מקרקעין; בעל ותק של לפחות חמש שנים כחבר לשכה, מתוכן שלוש שנים לפחות רציפות טרם מועד היבחרו; עבר הכשרה מתאימה בעניין ניהול הבוררות; ללא הרשעות קודמות שיש עמן קלון או הרשעות קודמות בדין משמעתי. חרף האמור, יוכלו חברי לשכה שאינם עונים על הקריטריונים הללו לפנות בכתב לוועדת חריגים שתוקם על ידי הנהלת המוסד ליישוב סכסוכים בבקשה להיכלל רשימת הבוררים של המוסד. החלטת ועדת החריגים תהיה סופית. הנהלת המוסד ליישוב סכסוכים תדון ותחליט בבקשות המינוי.

ג. מומחים רפואיים :

ביחס למינוי מומחים רפואיים, ההסתדרות הרפואית הציעה אף היא את עזרתה בהכנת רשימת מומחים רפואיים, באופן דומה לרשימת המומחים הרפואיים שהכינו בעבר לטובת בתי הדין לעבודה. הרשימה תחולק על פי סיווג המומחיות הרפואיות השונות תוך בקרה כי אכן הרופא עומד בקריטריונים שנקבעו. בהכנת רשימות המומחים, ההסתדרות הרפואית תקפיד על אשרור תארים של מומחה ומומחה "על", כמו גם על המעמד האקדמי של המומחים. לגישתה של ההסתדרות הרפואית, מומחים לצורך מתן עדות בבית משפט ייחשבו מי שהם מומחים מוכרים לפחות מזה 5 שנים. משההסתדרות הרפואית מקיימת מזה מספר שנים השתלמויות לרופאים המתעדים לשמש כמומחים רפואיים בבתי המשפט, הוצע לציין במסגרת רשימות המומחים האם הרופא עבר או לא עבר השתלמות שכזו. במקביל, יינתן "פטור" מהשתלמות זו לרופאים מבוגרים יותר בעלי ותק רב במינויים כמומחי בית משפט. ביחס למינויים חוזרים, ההסתדרות הרפואית הביעה את דעתה כי אין מקום לנהל רישום דקדקני של מספר תיקים שנמסרו לרופא זה או אחר לשם כתיבת חוות דעת ויש להשאיר לשופטים שיקול דעת רחב וחופש מינוי בהתאם לניסיונם המקצועי עם רופא מסוים. זאת, הגם שההסתדרות הרפואית מכירה בחשיבות האיזון בין ערך השוויון ומתן ההזדמנות למומחים צעירים לשמש כעדים מומחים אל מול הערך הגלום בניסיון והמיומנות של הרופאים אשר כבר משמשים בתפקיד זה וממלאים אותו לשביעות רצונם של השופטים. עוד הוצע, כי יש להביא לידיעת השופטים שמותיהם של רופאים נגדם התנהלו הליכי משמעת בלשכה לאתיקה של ההסתדרות הרפואית בהם נמצאו חייבים, כפי שמתנהל בבתי הדין לעבודה.

בנוגע לסוגיית ניגוד עניינים קבעה ההסתדרות הרפואית בישראל, באמצעות הלשכה לאתיקה, כללי התנהגות מקצועית ראויה המחייבים כל רופא בהיותו עד מומחה בבית המשפט. הלשכה לאתיקה פועלת בקביעות לאכוף כללים אלו על פי הצורך. "מומחיות" ברפואה ו"מומחיות על" נקבעות בישראל רק על ידי המועצה המדעית של הר"י. ההסתדרות הרפואית סייעה לבתי הדין לעבודה בהכנת רשימת המומחים וחלוקתה על פי סיווג מומחיותם. כמו כן, היא מקיימת השתלמויות לרופאים המתוכננים לשמש כמומחים רפואיים בבתי המשפט.

על מנת למנוע חשש למשוא פנים, למצער בכל הנוגע למינוי מומחים רפואיים, הציעה לשכת עורכי הדין מחוז תל-אביב והמרכז לצרף בתיק נדון וזאת, כהחלטה מנהלית רשימת שאלות שיהא במענה להן למנוע ניגוד עניינים בין המומחים לבין בית המשפט או אחד הצדדים, אותן

יטיב לנסח נשיא בית המשפט שלפניו מתקיים ההליך, ואלה יופנו למומחים. המענה לשאלון ישמש כשיקול בהחלטת המינוי.³⁶

המומחים הרפואיים החזיקו בדעה כי יש לאבחן קבוצת מומחים שתפקידה לכתוב חוות דעת לבית המשפט, תוך ויתור על הפרקטיקה הפרטית בכל הקשור לתחומים בהם הם נותנים חוות דעת. בכך, סברו, יש להעלות את רמת המקצועיות ונטרול החשש מפני משוא פנים. כמו כן, נטען כי אין מקום למנות מומחה זוטר על פי תחום מומחיותו שעה שהוא לא עוסק בפועל בתחום בו הוא מעניק חוות דעת והוא נעדר יכולת להשקיף בראייה מרחבית. הוצע להרכיב רשימה של מומחים ותיקים ומנוסים, לרבות פרופסורים ממוסדות להשכלה גבוהה, ובד בבד להקים גוף של "מומחי על" שיהיה מעל הרמה הממוצעת, בעל ניסיון רב עם עדיפות לרופאים הוותיקים שכן, לעיתים יש להידרש לידע הרפואי שהיה בנחלת הרופאים עשורים קודם למועד מתן חוות הדעת. יש להבחין בין מומחים ל"מומחי על", כאשר ישנם גם רופאים המתמיימים למומחיות בתחום מסוים וכאן ניתן להיעזר בהסתדרות הרפואית היודעת מהי המומחיות המדויקת של המומחים. ביחס לוותק הנדרש לשם שילוב מועמד ברשימת המומחים, יש למנות מומחים עם מינימום ותק של 7 שנים לאחר התמחות (הדעות נעו בין דרישה לוותק של 5 שנים ל – 7 שנים). במומחיות רוויה יש להעלות את רף הניסיון הנדרש ואילו במומחיות נדירה להוריד את רף הניסיון הנדרש. ברפואת שיניים הוצע רף תחתון של מינימום ותק 5 שנים ורק מומחי תחום ימונו.

המומחים הרפואיים סבורים כי יש למנוע מצב שבו מומחים מקבלים מינויים חוזרים ועוגת המשאבים לא מתחלקת באופן שווה, בעיקר כאשר מדובר בתיקים סטנדרטיים שאינם מורכבים או מצריכים מומחיות מיוחדת.

ד. בעלי תפקיד – כונסי נכסים ומפרקים:

בכל הנוגע למינוי בעלי תפקיד, הביע אגף הכונ"ר דעתו כי הסדרה באמצעות הקמת מאגר איננה דרך המלך. שכן, נדרשת מומחיות מיוחדת לכל סוג תיק וכן צריכה להיות יותר מעורבות של הכונ"ר בשלב המינוי לתפקיד. במחוז ירושלים, העלה יו"ר ועדת הפירוקים רעיון לפיו יוקמו צוותים בתוך משרדי עו"ד המורכבים מעו"ד ותיק ועו"ד צעיר שיתלווה לראשון אשר יחנוך אותו וכשירו לתפקיד. סדר הגודל הכולל של תיקים שנפתחים הוא כעשרות אלפים, מידי שנה, בכל הארץ.

³⁶ עו"ד ורד פרי, יו"ר ועדת נזיקין לשכת עורכי הדין מחוז ת"א והמרכז.

ביחס להוצאה מהמאגר, הבהיר אגף הכונ"ר כי יש חשיבות לתת משובים בזמן אמת במצב בו קיימת אי שביעות רצון מתפקודו של בעל תפקיד מסוים. האגף מעוניין להיוועץ עם שופטים ביחס לתפקוד בעלי התפקיד אשר נבחרו מהמאגר, כאשר מבצעי המשובים הם אנשי האגף היושבים במחוזות. ההליך לגריעת בעלי תפקיד שנבחרו ונכללו במאגר דומה במהותו להליך מכרזי. האגף קובע מראש כי לכונ"ר יש סמכות לגרוע עורך דין מהמאגר ומנגנון השימוע הוא בשיקול דעת הכונ"ר. עורך דין ייגרע מהמאגר במצב בו הפר שלוש פעמים את הדרישה להגשת דו"חות בזמן לבית המשפט (אי הגשת דו"ח או אי עמידה בלוח הזמנים). לאחר שלוש התראות, ניתן לגרוע מהמאגר. מתבצע שימוע לפני מנהל המחוז, אם כי לא נקבע מנגנון לעריכת שימוע והדבר נתון לשיקול דעת מנהל המחוז.

הודגש, כי אחד מהלקחים שהאגף הפיק מניהול המאגר הוא כי טרם פרסום מכרז עתידי, יש לנהל הליכי משוב ולתת לכך מקום בקריטריונים הנבחרים לצורך הקמת המאגר הבא. כמו-כן, חשוב לרענן את המאגר ולשלב בעלי תפקידים חדשים. בתיקי חדלות פירעון יש חשיבות לשחקנים חדשים במערכת. יש להתאים מערכות שתאפשרנה פיקוח מסודר על הדיווחים שמוסרים בעלי התפקיד.

לאחר שנשמעו קולותיהם של נציגי עורכי הדין המשמשים פה לציבור בעלי הדין, המומחים ובעלי תפקיד המתייצבים לשירות בית המשפט לשם הכרעת עניינם של בעלי הדין, נחשפה הוועדה לקהל השופטים הנדרשים למנות בפועל את המומחים או בעלי התפקיד. ניכר מעדויות השופטים שהופיעו לפני הוועדה שהסדר רגולטיבי ביחס למינוי המומחים, אשר יסדיר רשימה של מומחים בשכר הוא רעיון שיש רווח בצדו. רשימה המעניקה כלים לשופט כיצד לבחור יכולה לסייע בידם. ככלל, סברו השופטים כי קביעת רף של 5 שנות ותק היא סבירה. חלקם לא הסכימו עם שיטת מינוי מתוך רשימה סגורה.

ביחס למינוי חוזר, הדעות נחלקו. מרבית השופטים סברו שיש להותיר את עניין כמות המינויים לשיקול דעת השופט הממנה. חלקם הביעו התנגדות לקביעת מכסה מסוימת למינוי מומחה ספציפי. תפקיד המומחה הוא לסייע לבית המשפט לעשות צדק בין בעלי הדין ועל כן שיקול של חלוקה שוויוניות צודקת של תיקים בין מומחים אינו יכול לכוון את אופן המינוי. צוין, כי מעקב אחר כמות מינויים עשוי אף להוות אינדיקציה לאיכות המומחה עבור השופטים. עם זאת, יש לקחת בחשבון שמינויים של מומחים מאותו מחוז עלול להניב מינוי של "שחקנים חוזרים" וזאת בשל כמות המומחים מאותו תחום המופיעים באזור.

בדעת מיעוט צוין כי הגם שיש חשיבות לוותק של המומחה, לא נכון הוא להגביל את הצעירים "המצטיינים". שכן, הניסיון משכילנו כי דווקא הצעירים נותנים חוות דעת יותר ברורות. על כן, יש לתמוך בשיטה של חלוקה שוויונית יותר ומתן מקום למומחים צעירים. אחת מהסיבות שהועלו היא שמומחה שכותב חוות דעת רבות לבית המשפט, איכות עבודתו תרד. המומחים הוותיקים הם שחוקים וצריך לתת הזדמנויות לאחרים. שיקול פרנסת המומחים באופן שוויוני עולה בקנה אחד עם טובת הציבור. יש להרחיק את השופט מהמינוי באופן שיהיה פחות מעורב במינוי ובקביעת שכר הטרחה. זאת, יכול וייעשה באמצעות קביעת כללים למינוי ואחידות במינוי.

ביחס למנגנון המינוי, יש להקים גוף שיטפל ויסדיר את ענייני המומחים, לרבות הליכי בקרה ומשוב. השופטים יוכלו לפנות לגוף זה ולדווח על התרשמותם לטוב או לרע מתפקוד המומחה. כך, יפותח מנגנון ביקורת על רשימת המומחים באמצעותו יוכלו לקבל משובים על המומחים. ככלל, סברו השופטים כי יש לערוך רישום מדויק ועדכני של כתובות המומחים ברמה הארצית. חשוב שהשופטים ידעו להפנות לתת-תחומים הנכונים לתיק הספציפי. צוין, כי לעיתים חסר ידע, דבר הגורם להפניות רבות למומחים הלא נכונים ובהתאם, מתקבלת חוות דעת לא מדויקת. יש למנות מומחים בתחום רפואי מסוים ולא רופאים כלליים. נטען כי ישנם מומחים הדורשים סכומים נוספים עבור שאלות הבהרה, שעה שהם עצמם כתבו חוות דעת רחבה מאוד ולא בהירה, או מומחים שנדמה כי לא עשו עבודה רצינית וסיכמו את חוות דעתם במספר שורות – דבר שכשלעצמו לא פוסל אותם מלשמש מומחים. נקודה זו מחזקת את הצורך בגוף מנהל. ביחס למקצועיותם של המומחים, ישנן השתלמויות מטעם נציגות ההסתדרות הרפואית לכתיבת חוות דעת לבית המשפט המכשירות רופאים למתן חוות דעת ויש מקום להעניק קרדיט למי שמצויד בתעודה ולהכיר בכך לצורך מתן עדיפות למינויו.

2.3 משפט השוואתי: הסדרת מינויים של בעלי תפקיד בשיטות משפט שונות

נוסף לסקירות שבוצעו ביחס לכלים העומדים כיום לרשות בית המשפט, סקרה הוועדה מספר הסדרי חקיקה במדינות אחרות. מתוך תהיה, לימוד, השוואה ובחינה.

במדינות האירופאיות הקונטיננטליות, כמו למשל בצרפת ובגרמניה, שופטים ממנים מומחים באופן שגרתי ובדרך-כלל בוחרים אותם מרשימות שהוקמו מכוח הסדר חוקי. הרשימות מסודרות לפי סוגי התמחות, כאשר לבית המשפט יש סמכות למנות בנסיבות מיוחדות (שהחוק איננו מציין) מומחה שאיננו מופיע ברשימות. ככלל, הגם שאפשרות של מינוי מומחה מחוץ לרשימת המומחים היא אפשרית, בפועל השופטים ממנים בדרך-כלל מומחים מהרשימות אשר נחשבות ככוללניות ורחבות מאוד ומייתרות מבית המשפט את הצורך לאתר מומחה בעל

כישורים מתאימים באופן עצמאי. המינוי של מומחים איננו מוגבל ליחיד אלא גם כולל מינוי אורגנים ציבוריים או גופים מקצועיים כמומחים. יש הטוענים כי רשימות המומחים בצרפת הובילו בעיקר לביטול בעיית חוסר המיומנות של מומחים או מומחים שאינם מתאימים. שכן, בתי המשפט דאגו להבטיח שלמומחים תהיה פרקטיקה מקצועית מספקת³⁷. לפני הוספת שם לרשימה הקיימת, יש לבדוק את הקריטריונים הבאים: השכלה מתאימה, ניסיון במקצוע, ותק (לימודים ועבודה) וכן ידע או היכרות בהליכים משפטיים. רשימת המומחים הרפואיים נערכת על ידי ועדה מיוחדת שמונתה לשם כך. בכמה מדינות על המועמד להיות נעדר רקע פלילי או משמעתי וכן שלא יהיה פושט רגל או בעל "צרה כלכלית". על מנת להיכלל במאגר יש להגיש בקשה ולעמוד בתנאי סף. הכניסה לרשימות מותנית בעמידה בתנאי הסף לפי העניין, כאשר ישנם תחומי התמקצעות מסוימים הדורשים חמש שנות ניסיון במקצוע, כתנאי מקדמי³⁸. התנועה לכניסה למאגר זורמת ואין צורך להמתין "למכרז" שאינו קיים גם במדינות הקונטיננטליות וגם במדינות בהן שולט הדין האנגלו-סקסי. מועמדים חדשים יכולים להיכנס לרשימה ומי שכבר נמצא ברשימה, צריך להוכיח כשירותו כל חמש שנים (צרפת). הגורם האמון על בחירת המועמדים לתפקיד הוא בית המשפט או איגוד מקצועי או שילוב של השניים. כלומר, ישנם מקרים שבהם השופט בוחר מי מבין המועמדים יכנס לרשימה או שישנה ועדה המורכבת משופט ושני אנשי מקצוע נציגים של האיגוד המקצועי (יכול ופעם בשנה יתכנס ועד המורכב בחציו משופטים ובחציו האחר מנציגי האיגוד המקצועי לבחון את המועמדים) או האיגוד המקצועי עצמו. בצרפת, בתי המשפט מחברים את הרשימות ובגרמניה, ארגונים מקצועיים מוסמכים לעשות זאת. מספר המינויים של המומחים לנושא מסוים איננו מוגבל. כל אדם הנמצא מתאים מבחינת הדרישות המקצועיות יכול להתמנות. סעיף 404(1) לקוד סדר הדין האזרחי הגרמני קובע כי מינוי מומחה בהליך משפטי הוא על פי שיקול דעת השופט. עם זאת, הצדדים לסכסוך יכולים להשפיע בהיקף מסוים על המינוי. סעיף 404(4) לקוד הנ"ל קובע כי אם הצדדים מסכימים כי פלוני ימונה כמומחה בתיק, בית המשפט יעתר לבקשתם. החוק אינו דורש כי הצדדים יישמעו טרם מינוי המומחה על ידי בית המשפט. עם זאת, מכוח עקרון הזכות להישמע, הצדדים בדרך-כלל מביעים את עמדתם לפני שבית המשפט ממנה מומחה. קיימים מינויים חוזרים. בהרבה מדינות, ההסדר למינוי מופיע בחוק ספציפי של כל מקצוע ושם בחוק יש הוראה המתייחסת לחיבור רשימה של מומחים הכשירים להעיד לפני בית המשפט. בצרפת, אין רשימה אחת כוללת של מומחי המדינה, אלא ישנה חלוקה של מומחים הכשירים להעיד לפני בית משפט עליון ושל מומחים הכשירים להעיד לפני בית המשפט לערעורים. הרשימה מתנהלת לפי שלוש קטגוריות –

³⁷ M. Chapman, "The Expert in France", 61 (4) *Arbitration* 264 (1995).

³⁸ Bardet-Giraudon "The Place of the expert in the French Legal System" *Children's Evidence in Legal Proceedings: An International Perspective* (1990) 68.

מתוך: דו"ח ועדת שטרסברג כהן, לעיל הערה 1, בעמ' 13.

סוג הערכאה ודירוגה, מחוזות ונושאי התמחות או המקצוע: רופאים, מהנדסים וכן הלאה. הערכאות מחברות את הרשימות. כך למשל, ערכאת ערעור במחוז מסוים היא זו שמוסמכת לחבר רשימה וכן בית המשפט העליון, המנהל מאגר עצמאי, כאשר כדי להיכלל במאגר המומחים של בית המשפט העליון, על המועמד להיות כשיר להעיד לפני בית המשפט לערעורים מספר שנים. אין מספר מוגבל של תקנים למומחים. אין הליך בו מתקבלים המומחים הטובים ביותר אלא כל מועמד הנמצא כשיר מבחינת הקריטריונים הנדרשים רשאי להיכנס למאגר. שופט יכול למנות מומחה ששמו מופיע במאגר ואף מומחה שאינו נמצא ברשימה ואין דרישה שכל מומחה המופיע ברשימה יקבל מספר תיקים שווה מבית המשפט³⁹. כל שנה נבחרים מועמדים חדשים למאגר עבור בית המשפט לערעורים. המועמד נשמע תחילה על ידי איגוד המומחים המקצועי אליו הוא משתייך ומתקבלות בעניינו שלוש חוות דעת טרם מינויו.

האחת, על ידי האיגוד המקצועי. השנייה, על ידי נציג הפרקליטות הציבורית. השלישית, על ידי השופט הממנה. שלוש חוות הדעת מועברות לאסיפה הכללית של בית הדין הבוחנת את פניות המועמדים והאסיפה הכללית בוחרת ברוב קולות. לא קיימת מכסת מתקבלים מתוך הנרשמים, אך כאשר ישנם מועמדים רבים בתחום התמחות מסוים, רק הפניות הטובות ביותר נשמרות. אז, יכול למעשה השופט לבחור כל מומחה שנראה לו מתאים. בצרפת, רק השופט הוא המוסמך למנות מומחה, אם כי הוא רשאי למנות מומחה על פי מי מהצדדים⁴⁰. באופן כללי, המוניטין שצבר המומחה הוא אשר יגרום לשופט לבחור בו שוב ושוב. למעשה, שופט בדרך-כלל פונה לאותו מומחה ובמצב בו המומחה מוצא עצמו כורע תחת נטל העבודה, הוא יעדכן את בית המשפט שהוא לא זמין באופן זמני. איכות ירודה של חוות דעת שסיפק מומחה לא תעודד שופט למנותו שוב. שופט יכול למנות גם מומחה שאיננו מצוי ברשימת המומחים המוסמכים. אותו מומחה שנבחר ולא היה ברשימה יצטרך להצהיר לפני בית המשפט שמינה אותו (כאשר מומחים מוסמכים שנכנסו לרשימת המומחים של בתי משפט צריכים להצהיר פעם אחת בלבד). אין חלוקה שווה של תיקים למומחים שממנה בית המשפט. בשנת 2011, נדרש בית המשפט של האיחוד האירופי להתייחס להליך מינוי מומחה בצרפת על פי הדין הצרפתי, דבר המסייע לנו להבין את התנהלות ההליך בצרפת. הוסבר, כי כל מומחה שנכנס למאגר נדרש להיות חבר בו במשך תקופה של שנתיים המשמשת כתקופת ניסיון. לאחר השנתיים הללו, המומחה יישאר ברשימה למשך חמש שנים ולאחר חמש שנים הוא צריך לחדש את מועמדותו ולקבל הכשר ("חידוש חברות"). כדי להיכלל שוב במאגר, על המועמד להוכיח כי היה חמש שנים ברשימה והתעדכן ולמד חידושים בתחום (בדומה למקצוע עריכת הדין בניו יורק). לאחר שהמומחה היה במאגר ערכאת הערעור במשך שלוש שנים, הוא יכול להגיש בקשה להיכלל במאגר של בית המשפט העליון. על מנת להיכנס לרשימה, על ערכאותיה, יש להגיש בקשה לערכאה עצמה

³⁹ Article 232 of the Code of Civil Procedure, the Loi n 71-498 du 29 juin 1971

⁴⁰ M. Chapman, "The Expert in France", 61 (4) *Arbitration* 264 (1995); Zivilprozessordnung 404 (2).

ולפרט מקומות עבודה, ניסיון מקצועי, המלצות ופרטי קשר של מעסיקים מהעבר ומהווה. בית המשפט איננו מחויב לבחור מהרשימה. הרשימה היא כלי עזר ולא מחייבת את השופט⁴¹. כך זה גם בצ'כיה, אולם הדבר אפשרי רק במקרים חריגים ומטעמים מוצדקים. בצ'כיה ובסלובקיה משרד המשפטים הוא זה שמנהל את הרשימות. אין הגבלת שנים להמצאות במאגר. בפולין, האיגודים המקצועיים הם אלו שנותנים את ההכשר לקבלת מועמד למאגר המומחים. נשיא בית המשפט הוא אשר ממנה את המומחה. אין תקנות בנושא אלא, הדבר מתבצע על פי נוהג. יצוין, כי תחת שיטת המשפט הקונטיננטאלית, המנדט של המומחה מוענק לו מבית המשפט ועליו לציית לו. הוא משמש ידו הארוכה של בית המשפט. הוא מקבל את ההוראות מבית המשפט. מומחים במערכת האינקוויזיטרית אינם במעמד כ"עדים" אלא נחשבים כעוזרים של בית המשפט. המומחים יכולים להתבקש לשמוע את הערות הצדדים ולהגיב לתצהיריהם הכתובים, אך הם לא יכולים להיות מונחים על ידי הצדדים. פסילת מומחה יכולה להתרחש מאותם טעמים שפוסלים שופט – ניגוד עניינים, דעות קדומות וכיוצא באלה⁴².

בגרמניה, האיגוד המעניק רישיון הוא המוסמך לפי החוק הפדראלי הגרמני לחבר רשימות ולנהל מאגר של מומחים. אם הצדדים בוחרים ומסכימים יחד על מינוי מומחה מסוים, בית המשפט חייב למנותו אחרת, בהעדר הסכמה, בית המשפט יכול לבחור מומחה בעצמו. בהולנד, קיים גורם האמון על הכשרת המומחים. יצוין, כי המגמה במדינות האמורות היא כן להשתמש בכלי של "מינוי חוזר" של מומחה אליו נחשף בית המשפט בעבר אשר עודנו מצוי ברשימה. זאת, בהתאם לראייה כי הרשימה איננה מהווה מקור פרנסה למומחים אלא כלי עזר לשופט. באוסטריה, ישנו חוק ספציפי לעניין מתרגמים ומומחים בבתי משפט בהליכים אזרחיים. ישנה רשימה של מומחים מטעם בית המשפט אליה נכנסים רק מועמדים שעמדו בקריטריונים האובייקטיביים, והם לא נאלצים להתמודד אחד עם השני בגין מכסה מוגבלת של תקנים. החוק אומנם דורש צורך במומחה בתחום מסוים אולם אין לקרוא לתוכו כי הוא מגביל את מספר המומחים באותו תחום ברשימה אלא שכוונתו להרחיק מינויים של מומחים מתחומים שאין לבית המשפט צורך בהם. הרשויות לא מכריזות על פתיחת מאגר אשר יכול מומחים שפניותיהם נמצאו מתאימות ביותר, אלא יכול כל מומחה שיגיש את מועמדותו כל עוד ניתן הוא בכישורים הנדרשים. השופט רשאי לבחור כל מומחה מהרשימה הקיימת ואף רשאי לבחור מומחה שאיננו מופיע ברשימה, כך שאין דרישה שכל מומחה ברשימה יקבל מספר שווה של

⁴¹ המידע נתקבל באדיבות משרד המשפטים הצרפתי, גבי דלפיה הגווט, הלשכה המשפטית לקשרים בינלאומיים ואירופאיים.
⁴² Zivilprozessordnung 406, 41, 42. (בדומה ל"בעל תפקיד" כמשמעותו בדו"ח זה).

תיקים מבית המשפט⁴³. כדי להיכלל ברשימה נדרש המומחה להציג, בין היתר, ניסיון של 10 שנים במקצוע (במקרים מסוימים 6 שנים)⁴⁴.

לנוכח מעמדו של השופט בהליך המשפטי במקומותינו יש לנקוט משנה זהירות (הגם שבתי המשפט כאן יכולים למנות מומחים מטעמם ומיזמתם), באנגליה, בית המשפט מוסמך למנות מומחה רק במקרה ששני הצדדים רוצים להזמין עדות מומחה בנושא מסוים (כאשר לשם היעילות הוא דורש שהצדדים יבחרו רק מומחה אחד בנושא באופן משותף) ואלה לא מגיעים להסכמה בבחירת המומחה⁴⁵. בפועל, בתי המשפט משתמשים בסמכות זו רק לעיתים רחוקות, במקרים "נדירים ומיוחדים". משכך הם פני הדברים, אין בדרך-כלל צורך לפתח דין ונוהג לחיבור רשימות מומחים ושימוש במאגרים כאלה.

2.4 המלצות הוועדה

א. אקדמת מילין:

תחילה נדונה בקרב חברי הוועדה השאלה מהי המסגרת הנורמטיבית ליישום הליך מינוי המומחים – האם במסגרת חוק חובת המכרזים, התשנ"ב-1992 ועל פיו ייבחנו הפטורים

⁴³ המידע נתקבל באדיבות משרד המשפטים האוסטרי. ראו גם www.ris.bka.gv.at.

⁴⁴ במסגרת התכתבות דואר אלקטרוני עם מדינות צרפת, גרמניה ואוסטריה, הבחיר המקור המוסמך כי הן אינן מקיימות מכרזים ובעניינים אלו אין מקום לשיקול של "שוויון הזדמנויות".

⁴⁵ יצוין, כי רק בשנת 1994 הוסדר נושא מינוי המומחים דרך בית המשפט, בעקבות ועדת שופטים שמונה ע"י הלורד צינסלור לבדוק את הכללים וסדרי הדין בבתי המשפט האזרחיים במטרה, בין היתר, לשפר את הגישה לצדק ולצמצם את העלות של הליטיגציה. דו"ח הוועדה פורסם בשנת 1996 והביע אי שביעות רצון מניהול עדויות המומחים כתוצאה, בין היתר, משימוש רב מצד הצדדים בכלי המומחה עד כדי ניצול טקטי והלה תואר "כאחת משתי התופעות המזיקות ביותר של המערכת המשפטית הבריטית" ועל כן הומלץ לנקוט אמצעים נוקשים על מנת לעצב מחדש באופן דרמטי את מוסד המומחים. כללי הראיות המסורתיות של המשפט המקובל העניקו לצדדים את הזכות לזמן מומחים על מנת שיקדמו את טיעוניהם ולא במטרה לסייע לבית המשפט. המומחים, אשר קיבלו הוראות מעורכי הדין וקיבלו מהם תשלום, שימשו "כלי נשק" בידי עורכי הדין לנחץ בצד השני ולגרום לו מקסימום נזק. לורד וולף התייחס לכך וציין כי התרבות האדברסרית המסורתית אפשרה ולמעשה גם עודדה "ניצול בידי בעלי דין" את מוסד המומחים. תופעה זו העלתה את עלות ניהול הליך משפטי, האריכה אותו ולעיתים קרובות אף הרחיבה את הסכסוך וסיכנה אותו במקום להצר ולפשט אותו. על כן, על מנת לפתור את הבעיה, הציע לורד וולף להפחית את היכולת של הצדדים לעשות שימוש במומחים. הוא הציע מספר אמצעים שבהנחה ואלה יינקטו יחד, הם יחוללו שינוי קיצוני בכל הנוגע לניהול מוסד המומחים. ראו :

Access to Justice, Final Report

כך למשל, הכוח לזמן מומחה יועבר ויישלט על ידי בית המשפט. כל צד שיהיה מעוניין לזמן מומחה יהיה חייב לעתור בבקשה לבית המשפט ורק ברשות בית המשפט ניתן יהיה לזמן מומחה. אם בית המשפט לא ישתכנע כי התיק מצריך מינוי מומחה, רשאי הוא למנוע לחלוטין מינוי מומחה. לחלופין, בית המשפט יהא רשאי להגביל את מספר המינויים – תלוי במידת החריפות של התיק. פרקטיקה זו מצריכה להעריך את הצורך במומחה בכל תיק ותיק. הצעה זו עוגנה בחקיקה בסעיף 35.4 לכללי סדר הדין האזרחי הבריטי (CPR). ביחס למינוי על ידי בית המשפט עצמו, הציע לורד וולף כי זה יתאפשר עת מצא בית המשפט כי מינוי מומחה נחוץ לתיק והצדדים לא הגיעו להסכמה בנוגע לזהות המינוי. או אז, בית המשפט יבחר מומחה מרשימת מומחים שהוכנה מראש או שיבחר מומחה בכל אמצעי אחר שבת המשפט יורה (סעיף 35.7). יובהר כי זוהי הצעה עבור בית המשפט ולא דרישה. תחילה יש למצות את כל המאמצים למנות מומחה יחיד במקום לאפשר לכל צד להביא מומחה מטעמו. הגם שתפקיד המומחה לסייע לבית המשפט וזו גוברת על מחויבותו לכאורה לצד שמשלם לו את שכרו (סעיף 35.3), הודגש כי הוא לא מומחה בית המשפט. חרף זאת, עליו להצהיר בסוף חוות דעתו כי הוא הבין את חובתו כלפי בית המשפט והוא מסכים לקבל על עצמו חובה זו. חובתו היא לסייע לבית המשפט ולא לצדדים. ועדת הרפורמה החקיקתית האוסטרלית שהתכנסה בשנת 1999 הסכימה עם הצעות אחרונות אלו של לורד וולף. הוצע כי האיגודים המקצועיים ינסחו קוד אתי עבור המומחים הממונים לבית המשפט.

מעריכת מכרז פומבי, או שמא אין לחוק תחולה בהקשר דנן. משמעות הדברים היא, שבהנחה וחוק חובת המכרזים חולש על מינויים של מומחים ובעלי תפקיד בשכר על ידי בתי המשפט, הרי על מנת להוציא את סוגיית המינויים מתחולת החוק יש לפעול לשינויו. בסופו של יום, הומלץ על ידי כל חברי הוועדה, לפעול בדרך הרגולטיבית של התקנת תקנות על מנת ליתן פתרון מעשי ומהיר. ודוק; אי כפיפות לדיני המכרזים משמעותה כי התקנות תיוותרנה כנורמה בלעדית ומחייבת. כפיפות לדיני המכרזים נפקותה החלת הפטורים הקיימים בתקנות חובת המכרזים, התשנ"ג-1993 או תיקון דיני המכרזים.

ב. מנגנון מינוי בעלי תפקיד ומומחים בשכר:

חברי הוועדה ישבו על המדוכה כדי בדיקה, תהיה ובירור של הדרך שמוטב לבור בה. בעניין בחירת מנגנון המינוי, נחלקו הדעות בוועדה.

מהצד האחד, היו שתמכו בניהולו של המאגר באמצעות מכרז, מן הטעם שדרך הסדרה זו עונה על כללי מנהל תקין ועקרונות של שקיפות ושוויון. יצירת מאגר באמצעות מכרז תאפשר קיומה של רשימה מצומצמת ואפקטיבית. ברשימה יכללו בעלי תפקיד או מומחים שעמדו בתנאי הסף שנקבעו במכרז ונבחרו על ידי ועדת המכרזים או גוף אחר שימונה לצורך זה, לאחר שקיבלו את ציוני "האיכות" הגבוהים ביותר. גישה זו מניחה שבמאגר מצומצם, הסבירות שיינתנו תיקים לבעלי מקצוע רבים היא גבוהה יותר, דבר אשר אף יבטיח את מחויבות בעלי המקצוע למיזם. יצירת רשימה פתוחה שבה יכללו כל בעלי התפקיד ללא סינון על ידי מכרז, תביא לרשימה ארוכה של בעלי תפקידים שתהפוך ברבות הימים לבלתי מעודכנת. אין מקום להבחין בין מינוי מומחים לבין מינוי בעלי תפקיד מאחר ודיני המכרזים אינם עורכים הבחנה שכזו. בהתאם לסעיף 2 לחוק חובת המכרזים, התשנ"ב-1992, כל התקשרות של המדינה או רשות מרשויותיה, ובנוסף לכך כלל הגופים המנויים בחוק – לרבות הנהלת בתי המשפט – מחויבים בדיני המכרזים. מינוי מומחים ובעלי תפקידים מהווה לכאורה "רכש שירותים" ולפיכך יש להכלילם תחת חובת המכרזים – היא עקרון העל וזו תיבחן ככלל כעדיפות ראשונה. פטור מחובת מכרז במסגרת הכללית של דיני המכרזים נועד למינוי מומחים יחידי סגולה לנושא פרטני, במיוחד כאשר קיימת דחיפות או חוסר טעם בהקמת מאגר. אין זהו רוב רובם של המקרים הנידונים בבתי המשפט. אי לכך, יש לפעול בהתאם לדיני המכרזים, כגון בדרך של יצירת מאגרים לפי תקנות 16 ו-16א לתקנות חובת המכרזים, התשנ"ב-1992.

מהעבר האחר, רוב חברי הוועדה צידדו בהליך אלטרנטיבי להליך המכרזי לצורך מינוי מומחים ובעלי תפקידים בשכר על ידי בתי המשפט. בדעה זו החזיקו מרבית חברי הוועדה. יצוין כבר עתה, כי הוכרע שהדרך למינוי מומחים ובעלי תפקיד תיסלל באמצעות הליך של התקנת תקנות.

מדובר בנתיב היעיל והמעשי ביותר אשר מימד השקיפות והשוויון אינם נפגעים בו וכפי המפורט להלן.

אכן, אין נוסחת קסם, כמו שנאמר: "אמרת אחכמה והיא רחוקה ממני"⁴⁶.

החוק החרוט הוא המוליך העיקרי של מרכבות המשפט. מושכלת יסוד היא שהמדינה רשאית להתקשר בחוזה לביצוע עבודה או רכישת שירותים בדרך של מכרז פומבי וזאת מן הטעם שנתיב זה מקנה לכל מועמד הזדמנות שווה להשתתף בו⁴⁷. עם זאת, ברי, כי מומחים או בעלי תפקיד אינם מועסקים על ידי המדינה בכלל ובתי המשפט בפרט, שכן אין קשר עסקי בינם לבין בית המשפט שממנה אותם. התשלום עבור שירותיהם של המומחים או בעלי התפקיד נעשה מכיסם של בעלי הדין. על כן, התקשו מרבית חברי הוועדה לקבל שיטת המכרז כאמצעי להקמת רשימת מומחים ולהגדיר חוות דעת מאת עד מומחה כ"רכישה". תקנות חובת המכרזים אינן מתאימות להסדרת התחום דנן. כך למשל, לא ניתן לחלק תיקים באופן שווה בין המומחים בהתאם לתקנה 16(ה) לתקנות חובת מכרזים. כאשר מדובר בשופטים הממנים מומחים לתיקים ספציפיים המתנהלים לפניהם, קיים קושי לבצע חלוקה שווה בחלוקת התיקים לכלל המומחים הנמנים ברשימה המחוזית ובוודאי בזו הארצית. דרישה לחלוקה כזו מצמצמת עד דק-עד אין את שיקול הדעת השיפוטי במינוי. הצעה לפתרון בדמות מתן "ציוני איכות" או לקיים "דירוגים" למיניהם בין המומחים השונים, לפי קורות חייהם המפורטות נתונים אובייקטיביים, היא בעייתית בשל הקושי ליצור מדדים להערכה לשם בחירתם ממאגר המומחים. מה גם, שהמצאת אישור יועץ משפטי של המשרד, בהתאם לדרישות התקנה, לשם כתיבת "נוהל כתוב לבחירת הספקים שאליהם תבוצע הפנייה מתוך רשימת המציעים, באופן המבטיח קיומו של סבב מחזורי שוויוני והוגן ביניהם והמעניק את מרב היתרונות לעורך המכרז" – אינו מתקבל על הדעת, אינו אפשרי הלכה למעשה, בלתי ישים ופוגע מערכתית במטרות היישום עליהן אמונה הוועדה.

שיקול הדעת בבחירת המומחה ממאגר המומחים מסור לרשות השופטת ולא לרשות המבצעת. באותה רוח, אין מקום להידרש לקיום שוויון מכרזי בהקשר לתיק ספציפי.

⁴⁶ קהלת ז, כג.

⁴⁷ חוק חובת מכרזים, התשנ"ב-1992.

לא זאת בלבד, מכיוון שהקשר בין בית המשפט לבין המומחה או בעל התפקיד מבוסס על מומחיות, נדמה כי תקנות חובת המכרזים מכירות בכך ששיטת המכרז אינה מתאימה למינוים, שכן תקנות חובת המכרזים עצמן מעניקות פטור מחובת התקשרות של המדינה באמצעות מכרז למומחים רפואיים, וכלשון מחוקק המשנה:

”התקשרות עם מי שאינו עובד המדינה שעניינה מינוי מומחים רפואיים, וועדות רפואיות, או ועדות לקביעת דרגות נכות;” (ראה תקנה 3(22) לתקנות חובת המכרזים, התשנ”ג-1993)

זאת, משום שבחירה של המומחה בדרך של מכרז מבטלת למעשה את הערך המוסף שבמומחיות. שכן, לצורך עבודתם נדרשת מומחיות מיוחדת (“התקשרות עם בעל מקצוע מומחה”), ואף היא זוכה לפטור במכרז:

”(א) התקשרות משרד לביצוע עבודה או לרכישת שירותים אינה טעונה מכרז אם היא אחת מאלה: (1) התקשרות לביצוע עבודה מקצועית הדורשת ידע ומומחיות מיוחדים, במקצועות התכנון, העיצוב, הגרפיקה, ההנדסה, האדריכלות, המדידה, או שמאות המקרקעין למעט התקשרות עם אדריכל לתכנון מבנה ציבור אשר יש

⁴⁸ בתכנונו עניין אדריכלי-ציבורי” .

יתר על כן: בחודש יולי 2012, מצא לנכון מחוקק המשנה לתקן את תקנה 5(ג)(4) לתקנות חובת המכרזים הנ”ל באופן שתקנת משנה (ג) לתקנה זו לא תחול על התקשרות עם מגשר או מומחה מטעם בית משפט שמונה להכריע במחלוקת “ובלבד שהמומחה, הבורר או המגשר הם בעלי כישורים, ניסיון ומוניטין מובהקים בתחומם. למקרא דברי ההסבר לתיקון האמור, ⁴⁹ הטעם לדבר הוא כי בדומה למינויו של בורר, על מנת למנות מגשר או מומחה מטעם בית המשפט יש צורך בהסכמת הצדדים. שמע מינה, מחוקק המשנה מצא לנכון להתייחס ברחל ביתך הקטנה להחרגת מומחה מטעם בית המשפט לעניין אופן הפנייה אליו, אולם לא מצא לנכון להחריגו מתחולת תקנה 5 הנ”ל שעניינה פטור מהחלת מכרז, באופן שהוא עדיין מכיר במעמדו של מומחה מטעם בית משפט ככזה שאין חובת המכרז חלה עליו. ההפך הוא הנכון. הוא הרחיב את גדר התקנה גם למומחה מטעם בית המשפט.

⁴⁸ ראו תקנה 5 לתקנות חובת המכרזים, התשנ”ג-1993.

⁴⁹ ח”מ 3-2385.

אכן, הליך מכרזי עשוי להקטין את רשימת בעלי התפקידים. אולם, זאת בין היתר, מן הטעם שהוא מקשה על בעל תפקיד להתמודד מחדש כל שנה-שנתיים על מנת לקבל מעמד של מומחה מטעם בית המשפט. דבר זה עלול לגרור אחריו תוצאות לא רצויות לפיהן מועמדים בעלי שם, הידועים במקצועיותם, יותרו מראש על התמודדות בהליך "מסרבל" שכזה הדורש מהם זמן וטרחה: פנייה יזומה, התעדכנות במועדי המכרזים ומילוי הטפסים הנדרשים, ולעיתים אף בחינות לשם "כניסה לתפקיד". "סינון" על ידי מכרז המתבטא בכך שרשימת המועמדים תהא רלוונטית לתקופה מסוימת שייקבע לה "תאריך תפוגה", יוביל למצב בו מומחים מסוימים יצאו בפועל מהרשימה. אם לא יגישו שוב מועמדות מידי תקופה ותקופה, לא יוכלו להיבחר על ידי בעל דין או על ידי בית המשפט. יוצא אפוא, כי דרישה להתמודדות חוזרת ונשנית בהליך מכרזי עלולה להוביל ל"היפלטות" של מומחים בעלי רמה גבוהה, ותיקים ומנוסים מהמאגר. דומה, כי השאלה שיש לשאול היא, האם מבחינה מערכתית ראוי כי המטרה תהא להקטין את רשימת המומחים המועמדים או להגדיל את ההיצע של המומחים, כך שהמומחים בעלי רמה גבוהה מאוד לא ייפלטו ותתאפשר מבחינה מעשית שמירתם במערכת. נשאל, האם "האפקטיביות" נמדדת בפן הכמותי או האיכותי? אין ספק שיש בכך פתח להזדמנויות נוספות עבור מועמדים המבקשים לקנות לעצמם שם. ברם, מבחינת התועלת המצרפית הכוללת, ספק אם הליך זה יבטיח באמת איכות מקצועית של בעל תפקיד ויחסוך במשאבים.

ודוק; הגם שהליך מינוי המומחים איננו כפוף לחובת הליך מכרזי, ברי כי הפעלת סמכות המינוי כפופה גם היא לכללי המנהל הציבורי וחובות המשפט המנהלי הכוללות בין היתר את החובה לפעול בסבירות, בשקיפות וללא משוא פנים – כדכתיב:

"כדי להבטיח שוויון הזדמנויות לכל עורכי הדין העשויים להתעניין במתן שירותים אלה, וכדי להבטיח שנותני השירות יהיו המתאימים ביותר, נדרש הליך פומבי ותחרותי לבחירתם. על פי תקנות חובת המכרזים, התשנ"ג-1993, אין הכרח למנות עורכי דין בהליך של מכרז...על ההליך להבטיח מתן הזדמנות שווה להתמודדות על התפקיד לכל מי שמתאים לדרישותיו ולבחור במועמד המתאים ביותר. הליך זה אמור לכלול: פרסום פומבי של האפשרות להיכלל במאגר עורכי הדין; פרסום דרישות הסף הנדרשות מעורכי הדין הרואים עצמם כשירים להיכלל במאגר; מתן מענה מנומק במידת האפשר, לעורכי הדין שאינם נבחרים למאגר. כך למשל הסניגוריה הציבורית קבעה עוד בשנת 2006 בנוהל

(להלן - נוהל גיוס סניגורים) עקרונות לרישום עורכי דין ברשימת הסניגורים הציבוריים, ופרסמה את הנוהל באתר האינטרנט שלה. נוהל גיוס הסניגורים קובע קריטריונים לבחירתם של עורכי הדין החיצוניים⁵⁰.

מינוי מומחים תחת חסותם של כללי המנהל הציבורי וחובות המשפט המנהלי ניתן להגשים גם באמצעות נקיטת הליך "מעין מכרזי" על דרך של מודעה והזמנה, כך שכל פרט מציבור המומחים שכישרויו הולמים את המשרה ויובא לידיעת היחידה המארגנת, ייבחן פרטנית לגופו, מבלי לקיים תחרות עם פונה נוסף. באופן זה, תחולק "עוגת ההתקשרויות" בצורה נאותה וחסרת פניות, לפי צורך, ניסיון וכישורים⁵¹. הליך כגון דא מאפשר שיקול דעת רחב יותר ומרחב תנועה על ציר הזמן בהתאם לצרכי המערכת. בהליך מכרזי אין אפשרות לגמישות תנאי הסף והתרת שיקול דעת, מקום שצרכי המערכת מחייבים זאת. כל נשכח כי חלק רב מהמינויים הוא בהסכמת הצדדים, ולכן דומה שיש צורך בהגמשה מסוימת.

ככלל, דומה כי מלאכת סיווג רמתו של מומחה בתחום מסוים על ידי קריטריונים שמגבש מי שאינו מומחה בתחום מעורר קושי. העדפת מומחה אחד על פני אחר על פי "נתונים פורמאליים" איננה בהכרח מעידה על נתוניו "המהותיים" ביחס לרמתו המקצועית, כל שכן באותו תחום מיומנות ספציפית (תת-התמחות). כך, מנהל מחלקה איננו בהכרח בעל רמה מקצועית גבוהה יותר מרופא מומחה אחר וכן מומחה בכיר (מבחינת דירוגו) בתחום כלשהו איננו בהכרח מנוסה יותר ממי שמתמחה ספציפית באחד מענפיו. כך למשל, במקרה של תיק שלנוכח מאפייניו יש צורך במועמד בעל ניסיון מעשי יותר, אולם פלוני שנמצא מתאים איננו יכול להיכנס למאגר בעטיו של רכיב ההשכלה הנדרשת. יכול ומומחה פלוני בולט יותר בשטח

52

המחקרי בעוד האחר מתמצא יותר בשטח המעשי. מדובר בסטנדרטיזציה של תנאי סף שהיא אובייקטיבית "כלפי חוץ", אך חוטאת "כלפי פנים". האם בכלל ניתן לתת משקל של ממש לשיקולי איכות בלתי מדידים? וכיצד ניתן לדרג או לכמת ערכים אישיים של מומחה פלוני? לשון אחר: קשה לכמת איכות של מומחה. כאמור, ייתכן ויושג שוויון "פורמלי" כמותי אך לא מהותי. על כן, קשה להעניק "ציוני איכות". נראה כי עדיף להותיר את שיקול הדעת בידי השופט הממנה לבחור מתוך רשימה של מומחים ולא להגבילו למקצה מסוים, כך שתהיינה לו יותר

53

אופציות בחירה.

⁵⁰ ראו דו"ח מבקר המדינה 61 לשנת 2010 (מיום 17.5.2011), עמ' 1154-1153.

⁵¹ ראו והשוו: עת"מ 1263/05 וייסבון נ' הסניגוריה המחוזית (מיום 4.4.2005).

⁵² השאלות המתבקשות אינן מצטמצמות בזאת. למשל, ניתן לשאול - האם כמות המחקרים שפורסמה על ידי אחד "גוברת" על פני האחר? האם יש ליתן משקל למקום הפרסום? והאם יש ליתן משקל להשתתפות בכנסים מסוימים?
⁵³ גם בתי המשפט הכירו בכך שכללי המכרז על כל דקדוקיהם (להבדיל מעקרונות היסוד) אינם מתאימים להתקשרות הדורשת מיומנות מיוחדת. ראו דקל, לעיל הערה 47, בעמ' 20.

עם זאת, ברי, כי יש להקפיד על כללי המנהל הציבורי וחובות מהמשפט המנהלי בדבר מתן הזדמנות שווה לכל המועמדים והתנהלות בשקיפות. הכפפת ההליך דמוי המכרז לנוהל שיגובש או תקנות, בהתאם לעקרונות המשפט המנהלי – יש בו איזון של כלל השיקולים שראוי להביאם בחשבון עם מינוי המומחים או בעלי התפקיד מטעם בתי המשפט. לפיכך, התקנת תקנות המסדירות את אופן מינוי המומחים תהווה מענה הולם לצורך יישום המלצות ועדת שטרסברג-כהן בסוגיה, כאשר הרשימה שתיקבע מכוח התקנות תהיה פתוחה לכל מי שיעמוד בתנאי הסף שייקבעו בתקנות.

מטרות ההליך המכרזי והרציונל שעומד ביסודו ברורים הם. אין חולק בדבר חשיבותו המתבטאת, אל נכון, במתן הזדמנות שווה, חתירה לקיומה של עסקה אופטימלית מבחינה כלכלית ומניעת משוא פנים או מראית עין של משוא פנים מצד הגורם המתקשר מטעם המדינה. תקנה 42 לתקנות חובת המכרזים מנוטת את הדרך הראויה במתן עוגן וגם גודרת גדר לעקרון הכללי בדבר עדיפותה של התקשרות באמצעות מכרז על פני התקשרות ללא מכרז, גם בנסיבות שבהן מתקיימת לכאורה עילת פטור מעריכת מכרז בהתאם לתקנה 3 או 5 לתקנות חובת המכרזים. ברם, זו לא תמיד הדרך הרצויה. לעיתים ישנם שיקולים נוספים המצדיקים לסטות או להגמיש חלק מהדרישות של מנגנון המכרז הטהור ולהעדיף על פניו מנגנון התקשרות אחר שיכול להגשים את המטרות המוזכרות מעלה. כך למשל, במסגרת הליך "מעין מכרזי",⁵⁴ כאמור. דומה, כי גם ועדת שטרסברג-כהן הייתה ערה לכך, באומרה כי ניתן להפעיל נהלים "גמישים ופתוחים יותר, ככל שהדבר רצוי וראוי ובאופן המשקף את ההבדלים הרלוונטיים בין

בעלי התפקיד".⁵⁵ בקציר האומר, תקנה 42 לתקנות הנ"ל מקפלת בתוכה את עקרון המידתיות בהתאם להוראות פסקת ההגבלה בסעיף 4 לחוק יסוד: חופש העיסוק. לאמור; נסיבות בהן עריכת מכרז איננה אפשרית או איננה מוצדקת משמעות כר להגמשת חובת ההתקשרות באמצעות מכרז. זאת, הגם שהתקשרות עם גורם פרטי ללא מכרז מהווה פגיעה לכאורה בחופש העיסוק של יתר הגורמים שלכאורה יכלו לבצע את ההתקשרות אף הם, אך נשללה מהם הזכות

להזדמנות שווה וחופש תחרות להתמודד על ביצוע ההתקשרות.⁵⁶ (רשימה פתוחה של מועמדים העומדים בתנאי סף נדרשים אף טובה יותר בהיבט חופש העיסוק). כך או כך, ועדת שטרסברג-כהן הייתה מודעת לשיקול זה, ולאינטרס הלשכה "לחתור לשילובם של עורכי דין רבים יותר כבעלי תפקיד בפני בית המשפט" וחרף זאת, לא מצאה מקום להגביל את המינויים הללו באופן דווקני, בהינתן האפשרות למשתנים נוספים שיש לקחתם בחשבון. בין היתר, לא ניתן להתעלם

⁵⁴ ראו עומר דקל **מכרזים** (כרך ראשון, תשס"ד). להלן: "דקל".

⁵⁵ **שם**, בעמ' 7.

⁵⁶ **דקל**, בעמ' 221-222.

ממאפייני התיק, מורכבותו וגודלו. בעניין זה הוסיפה ועדת שטרסברג - כהן כי אל מול טיפוח בעל תפקיד פחות מנוסה בשל עיקרון חופש העיסוק ושיפור שוויון ההזדמנויות, עומדת הפגיעה בחופש העיסוק של מומחה מנוסה ומיומן שצבר בזכות כישוריו ומרצו מוניטין וניסיון בתפקידו כמומחה מטעם בית המשפט.

עמידת בית משפט והשופט הממנה על משמר השקיפות, שוויון ההזדמנויות במינויים, פועלת לטובת כלל הציבור וטובת המתדיינים כנגזר. מינוי מועמדים מומחים "בלתי מנוסים" עלול אף להוביל, כלשונה, לפגיעה "בצורה בלתי הפיכה".

שיקולים להמחשת הצורך במינוי מומחה מנוסה הם למשל דרישת הדחיפות במינוי מומחה או רמת מקצועיותו של המומחה או מינוי בתחום יחודי.

מינויים חוזרים של מומחים ובעלי תפקיד:

ועדת שטרסברג-כהן ציינה את חוסר השוויון הקיים במינויים "החוזרים", באופן שיש לבחון חלוקת תיקים "באופן שוויוני" בין בעלי התפקיד שימונו. עם זאת, סברה כי אין מקום להגבלה דווקנית של שיקול דעת השופט על ידי קביעת גבול מספרי למינויים חוזרים. מה גם, שישנם, כאמור, משתנים רבים שקשה לחזותם מראש, ועל כן יש מקום למנגנון גמיש. חברי הוועדה שמו ליבם לחשש והשתכנעו, כי שיקול המקצועיות של מומחה בעל שם יש בו להצדיק סטייה מעיקרון השוויון שבחלוקה שווה, פחות או יותר, של תיקים בין מומחים מאותו תחום. רמת מקצועיותו של המומחה איננה דבר שניתן להתפשר עליו עת יש בידו לשמש כלי עזר לשופט היושב בדין לעשות משפט – לפסוק לשבט או לחסד, ולהוציא מביין ידיו פסק דין צודק וענייני, ככל הניתן. בכך גם מוגשמת ההתקשרות עם המומחה באופן המבטיח את מרב היתרונות לגוף הציבורי או לעורך המכרז או למשרד. מינוי חוזר של מומחה מוכר ומקובל בעולם המשפטי, שהוכיח כישורים גבוהים, הוא שיקול לגיטימי. מה גם, שניסיון קודם בכתיבת חוות דעת לבית המשפט עשוי להועיל – הן מבחינת כישוריו של המועמד והן מבחינת ייעול ההליך, כאשר ניסיונו מקצר את ההתמודדות שבהגשת חוות דעת נוספת לבית המשפט ובזאת נחסך זמן שיפוטי יקר. מעבר לזאת, יש בניסיונו משום קריטריון נוסף לבחינת "מועמדותו" והוא עמידתו בלוח הזמנים – כלי סינון או כלי למינוי חוזר. נוסף על כך, הסבירות שימונה מומחה נוסף בערכאת הערעור – מצומצמת עד מאוד, כל שכן, כאשר ישנם מומחים ייחודיים בתחומם שמינויים חוזר כתוצאה מהמצב שנוצר עקב הדלות הניכרת של בעלי מומחיות בתחום זה

57

בארץ .

⁵⁷ דבר המאפשר פטור ממכרז להתקשרות עם מומחה ייחודי בתחום שבו דרושה העבודה גם מכוח היותו מעין "ספק יחיד". על כן, דומה כי קשה להצדיק את הזמן והמשאבים שיש להקדיש עבור עריכת מכרז שממילא לא יוכל למלא את ייעודו.

השלב היישומי:

בקרב חברי הוועדה שררה תמימות דעים כי יש צורך בתוצאה מעשית ויישומית כאחד. חברי הוועדה הסכימו פה אחד לגבי זהות הגורם הממנה את המומחה או בעל התפקיד. שני אלה ימונו בהתאם לשיקול דעת השופט הדן בתיק או בהסכמת הצדדים, באישור השופט הדן בתיק.

מנגנון מינוי המומחים ובעלי התפקיד:

לאחר שקלול הדעות שנשמעו לפני הוועדה ובהתייחס לעמדות שהוצגו על ידי חבריה, הוחלט להסדיר רגולטיבית את אופן מינוי המומחים ובעלי התפקיד בשכר, כך שתותקנה תקנות בדומה למודל הקיים ביחס למינוי מומחים בבית המשפט לענייני משפחה – רשימות מומחים – מצע (פלטפורמה) הנהוג מזה 9 שנים והמסקנה אודות הצלחת יישומו – מוכחת. התקנות אמורות ליתן מענה לכל בעלי המומחיות – מומחים ובעלי תפקיד. המנגנון הקיים במערכת בתי הדין לעבודה נחל אף הוא הצלחה, אך יש לעגנו בחקיקה מתאימה, במסגרת תקנות בית הדין לעבודה. יש להתקין תקנות בכל תחום (פלילי/אזרחי) שבמסגרתן ייקבע המנגנון למינוי מומחים מטעם בתי המשפט, לרבות התווית קריטריונים למינוי המומחים (כישורים/ותק), כיצד תנוהל הרשימה ועל ידי מי.

יש לייחד תקנה רבתי המנוסחת כסעיף מטרה וזו תציג את הפן הערכי שבאריגת הכללים ותתייחס, בין היתר, להעדר ניגוד עניינים, לצורך בשקיפות מערכתית. הגם שהרשימות תהיינה נפרדות – כך למשל, תיקי הנזיקין יופרדו מתיקי העבודה – ההיבט הערכי של השקיפות יחול באופן זהה.

ניהול המאגר:

לדעת רוב חברי הוועדה אין להעביר את האחריות לניהול הרשימות ועדכון למנהל בתי המשפט כפי שנעשה ביחס למומחים בתחום דיני המשפחה, אלא לייחד גורם שהינו עורך-דין, בכשירות להתמנות כשופט בבית משפט השלום, אשר ינהל את היחידה, בכפוף להנהלת בתי המשפט ויפקח על ניהול רשימות המומחים המקבלות תוכן בהתאם לתקנות. התקנות הן שתקבענה את הקריטריונים ולא מנהל בתי המשפט. ברוח המלצות ועדת שטרסברג-כהן, היחידה תופקד, בין היתר, על עריכתן של רשימות ממוסדות, כלל ארציות (תוך חלוקה למחוזות), מעודכנות וזמינות של מיועדים למינוי בתחומים שונים. כל מועמד המבקש להיכלל במאגר יגיש מועמדות ליחידה המארגנת במועד שיקבע לכך בפרסום ברשומות. הוסכם על דעת הרוב ליצור רשימה סגורה אליה ייכנסו מומחים העומדים בתנאי סף, רשימה שתעדכן מעת

לעת לצורך הוספת מומחים לרשימה או לשם הוצאתם. לא ניתן לבחור מומחה ששמו איננו מופיע ברשימה. גם במצב בו המומחה ממונה בהסכמת הצדדים, עליו להיבחר מתוך הרשימה של המומחים אשר תעודכן פעם בשנה. על מנת לאפשר למומחים קיימים להיכנס למאגר, הדבר יפורסם ותקבע תקופת מעבר.

ברמה האופרטיבית, ייקבעו מספר פעימות בשנה בהן ניתן להיכנס למאגר. דעת הרוב דגלה בכך שרענון הרשימה יהיה פעם בשנה, ויתאפשר פעם נוספת באותה שנה מטעמים מיוחדים שיירשמו. תצוינה דעות המיעוט שהאחת סברה כי יש לרענן את המאגר אחת לשלוש שנים⁵⁸ ודעה אחרת סברה כי יש לרענן אחת לחצי שנה. הוועדה פסקה על פי דעת הרוב.

תוקם ועדה מייעצת שתבדוק כשירות על המועמדים לפי תנאי הסף שייקבעו. היחידה המארגנת, אשר בראשה יעמוד כאמור עורך-דין בכשירות להתמנות כשופט בית משפט שלום, תסתייע באיגוד המקצועי של תחום המינוי לשם בחינת כשירותם של המועמדים – הן לצורך קביעת תנאי הסף והן ברמה הפרטנית, בדיקת מועמדים ששם נקשר, למשל, בהליך משמעת. האיגודים המקצועיים (כמו ההסתדרות הרפואית או איגוד השמאים) ידאגו אף הם להמליץ על מומחים לרשימה. יש לשקול כאחד מבין כלל השיקולים למינוי מועמד מסוים את המלצת הארגון המקצועי, כדי לעמוד על כישוריו המקצועיים בתחום שאין לשופטים יכולת ממשית לעמוד על טיבם. ניתן למנות ועדה שחבריה יהיו מומחה באותו תחום שמבקשים למנות בעל מקצוע, עורך דין ושופט, אשר תעמוד על טיב המועמדים הצפויים להיכלל במאגר, כפי שנעשה למשל בצרפת, פעם בשנה. התקנות תשארנה פתח למינוי מומחה שאינו מופיע ברשימה מנימוקים מיוחדים שיירשמו (כך למשל, מינוי מומחה מחו"ל) – לא רק ביחס לקביעת זהות המומחה ואופן מינויו אלא, כפי שיובהר בהמשך, גם ביחס לקביעת שכר טרחתו. אין חולק כי יש להבנות קריטריונים ברורים למינוי מומחים ובעלי תפקיד וכל מי שנמצא כשיר בהתאם להם, אין למנוע כניסתו למאגר. יש ליצור פרמטרים נפרדים למינוי מומחים בהתאם לסיווג מומחיותם – רפואי או לא רפואי וכן התמחותם בפועל. הוועדה סבורה כי רף של 5 שנות ותק מתום תקופת ההתמחות הינו סביר.

כתנאי למינויו, על מומחה שימונה להודיע לבית המשפט האם הוא יכול להמציא חוות דעת בפרק זמן סביר. מידי שנה תנפיק היחידה המארגנת לכל מומחה תצהיר בו יידרש לעדכן את פרטיו האישיים באמצעות מענה לשאלון ולדווח באופן מקוון על שינוי בדבר פרטיו האישיים, הרקע המקצועי (תארים למיניהם), הניסיון המקצועי הרלוונטי, עבירות משמעת ואתיקה (אם יש) ותחומי מומחיותו.

⁵⁸ כך גם מתנהל כאמור אצל הכונ"ר.

מניעת חשש מפני ניגוד עניינים:

חובתו של שופט למנוע תרחיש בו קיים חשש לניגוד עניינים בינו לבין עֵד העשוי להופיע בתיק המתנהל לפניו מעוגנת כאמור לעיל בחוק בתי המשפט וכדי דרישה לפסילתו מלדון בתיק. חובה זו תחומה גם בכללי האתיקה לשופטים, תשס"ז-2007 – להם כפוף השופט. החובה משתרעת הן ביחס לזהותו והן ביחס לחובה למנוע ניגוד עניינים פוטנציאלי בין המומחה או בעל התפקיד לבין בעלי הדין. בדומה, קיימות בדין התייחסויות לקשת מצבים אפשריים של ניגוד עניינים בין עורך דין – דבר הרלוונטי למינויו גם כבעל מקצוע – או בעלי מקצוע המתפקדים גם כמומחי בית משפט ואלה גם אלה מטילות חובות אתיות להימנע להיכנס לגדר המצבים המתוארים מעלה⁵⁹.

כדי למנוע חשש לניגוד עניינים ייערך טופס מובנה המלווה בתצהיר (עליו יחתום המומחה בפני עורך-דין) ומומחה המיועד למינוי בתיק ספציפי יחתום על תצהיר הימנעות מניגוד עניינים בנוסח המפורט.

שקיפות:

שקיפות פעילותם של גופים ציבוריים היא כלי יעיל לפיקוח ולבקרה על פעולותיהם והחלטותיהם. באשר לרשות השופטת, הוכרה בשנים האחרונות חשיבות עקרון "אחריות הדיווח" לצד עקרון העצמאות השיפוטית⁶⁰. ביחס להליך המינויים, קבעה ועדת שטרסברג-כהן כי מתחייבת שקיפות מלאה – שכן, "שקיפות כזו תמנע פגיעה אפשרית במראית פני הצדק ותגביר את אמון הציבור במערכת"⁶¹. בכל הנוגע למינוי בעלי תפקיד ומומחים, השקיפות נבחנת בשלושה היבטים:

שקיפות מראש של רשימת המיועדים למינוי על ידי בתי המשפט; שקיפות בדיעבד של רשימות המינויים שנעשו בפועל בבתי המשפט ושקיפות קונקרטיה ביחס למינוי בעל תפקיד בתיק הספציפי.

⁵⁹ טלו לדוגמא תקנה 1 (11) לתקנות שמאי המקרקעין (אתיקה מקצועית), התשכ"ו-1966; סעיף 60 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961; תקנה 10 לתקנות המהנדסים והאדריכלים (כללים בדבר התנהגות שאינה הולמת את כבוד המקצוע), התשנ"ה-1994; סעיף 10 לפקודת הרופאים [נוסח חדש], התשל"ז-1976; סעיף 17 לכללי האתיקה הרפואית; סעיף 10 לחוק רואי החשבון, התשט"ו-1955; תקנות רואי החשבון (ניגוד עניינים ופגיעה באי תלות כתוצאה מעיסוק אחר) (הוראת שעה), התשס"ג-2003.

⁶⁰ ט' שטרסברג-כהן "עקרון עצמאות השופטים והביקורת על פעולתם: עיונים בתכליותיו של חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002" **משפט ועסקים** ג (התשס"ה) 333-347. מובא בדו"ח ועדת שטרסברג-כהן, לעיל הערה 1, בעמ' 12.

⁶¹ ש. ש.

התקנות תצגנה מראש את תנאי הסף הנדרשים ממועמדים לתפקיד לשם שילובם ברשימות הייעודיות. הרשימות שתיגזרנה בפועל לאחר סינון המועמדים תהיינה ארציות, תוך חלוקה לרשימות מחוזיות, כשלצד כל מועמד יצוינו הפרטים הרלוונטיים: פרטיו האישיים, מקצוע, תחום מומחיות, מקום עבודתו, מקום השכלה והכשרה מקצועית, ותק וניסיון קודם, כמות המינויים עד כה והאם עבר השתלמות מקצועית לצורך תפקיד של מומחה מטעם בית משפט. הרשימות תתעדכנה פעם בשנה על ידי היחידה האחראית על כך הכפופה להנהלת בתי המשפט וזו תשמש גורם מקצועי וריכוזי המרכז את פניותיהם של המבקשים להתמודד לתפקיד בעל תפקיד או מומחה ותסנן את המידע הרלוונטי ותביאו לפני השופטים הממנים בפועל. הרשימות תהיינה ממוחשבות וזמינות לקהל השופטים וכן במקביל תתפרסמה באופן פומבי ותהיינה שקופות לכל אדם ולאמור - הן רשימות המועמדים והן רשימות המינויים שנעשו בפועל.

יובהר, כי כיום, כאשר ממנים בעל תפקיד בשכר, המינוי מתפרסם באתר האינטרנט של הרשות השופטת וניתן לבצע חתך ולדעת כמה בעלי תפקיד מונו על ידי שופט מסוים. באופן דומה, יומלץ לאפשר לבצע חתך לפי שופט וגם לפי מומחה על מנת לדעת כמה מומחים מונו על ידי שופט מסוים. נושא השקיפות יוגשם באמצעות יצירת רשימת המומחים ופרסומה באתר בתי המשפט (מעבר לפועלו של מנהל היחידה האחראי), תוך התייחסות לגבי כמות המינויים של כל מומחה, כאמור. לצד כל מומחה יצוין באילו מוסדות הוא מועסק ובאילו תחומים, ובכך יוגשם ערך נוסף של הימנעות מוקדמת מחשש לניגוד עניינים.

מינויים חוזרים:

סקירת הספרות המשווה מלמדת כי במדינות במשפט הקונטיננטאלי, בהן מוסדרות רשימת המומחים בדומה למודל שוועדה זו מבקשת ליישם, שיקולים בדבר פגיעה בשוויון המתבטא בצמצום תופעת המינויים החוזרים ועמו פגיעה בחופש העיסוק עקב מניעת שילובם של בעלי תפקיד ומומחים המעוניינים בכך ברשימת המיועדים למינוי עקב אי עמידתם בתנאי הסף – נסוגים מפני מקצועיותו של מומחה או בעל תפקיד שהוכחה זה מכבר⁶². עמדת הוועדה היא כי מדובר אמנם בזכות על חוקתית אך, הזכות לחופש העיסוק איננה זכות חובקת כל. הצבת תנאי סף היא לגיטימית וקביעתם לאחר היוועצות עם הגורמים המקצועיים באותו תחום עומדת במתחם הסבירות. הוועדה סבורה, כי יש לשאוף לחלוקה שוויונית ויש מקום לתת הזדמנות גם

⁶² אל מול זאת, הציגה ועדת שטרסברג-כהן עמדה כי בספרות ההשוואתית שנבחנה על ידה, מוצא עקרון השוויון ביטוי במסגרת התייחסות לחשש מפני מינויים חוזרים הפוגעים בשוויון ההזדמנויות ועלולים ליצור יחסי אמון מוגברים (עד כדי "תלות") בין בית המשפט לבין המומחה, באופן העלול לסכל את שיקול דעתו העצמאי של בית המשפט. ראו –

Deirdre M. Dwyer "The Effective Management of Bias in Civil Expert Evidence" *Civil Justice Quarterly* 26 (2007) 57, 59.

למומחים אחרים והנחת עבודה צריכה להיות כי כל מי שנמצא ברשימה הוא מומחה טוב. עם זאת, יש מקום לסטות ממנה כל עוד היא הוגנת וניתן לנמקה. על כן, אין להגביל באופן דווקני את שיקול דעתו של השופט הדין בתיק מסוים על ידי קביעת גבול מספרי המינויים חוזרים, כל שכן כאשר מדובר במינוי של מומחה בתחום ייחודי או בתיקים מורכבים בתחום שבו מעגל השחקנים מלכתחילה מצומצם, כגון בתיקי חדלות פרעון⁶³. הוועדה שקלה אפשרות לקבוע שמומחה מסוים לא יקבל יותר מ-X תיקים בשנה. דא עקא, יכול להיווצר מצב שהקצאת תיקים שווה בין מומחים שונים בתחום התמחותם הרפואי למשל, לא תהיה ריאלית דווקא בגין תחום המומחיות שלהם. כך למשל הקצאת 10 תיקים למומחה אורתופדי נחשבת "מעט" ואילו הקצאת 10 תיקים למומחה פסיכיאטרי נחשבת לכאורה "הרבה". ביחס לבעלי תפקיד, נבחנה גם האפשרות של הגבלת מספר המינויים בשנה, על מנת למנוע מצב בו בעל תפקיד מסוים יקבל מספר גדול של תיקים לעומת אחר שלא יקבל דבר. באופן זה, ניתן לווסת את כמות התיקים כך שאלו יגיעו לרשות כלל בעלי התפקיד המופיעים במאגר.

צא ואמור, הכלל חלוקה שוויונית ושווה, היוצא מהכלל חריגה כדי מינויים חוזרים במקרים מיוחדים ומנימוקים שירשמו.

יוזכר בהקשר זה, כי גם ועדת שטרסברג-כהן הייתה ערה לכך שאל מול עקרון השוויון ניצבים אינטרסים וערכים חשובים אחרים כגון עשיית משפט צדק בתיק בעיקר בתיקים מורכבים, המחייבת מתן עדיפות לבעל תפקיד מנוסה ומיומן שיעשה את תפקידו על הצד הטוב ביותר. מתן הזדמנות שווה לבעלי תפקיד בלתי מנוסים עלולה לפגוע בצורה בלתי הפיכה באינטרס האמור ובכך להוביל לפגיעה בצדדים להתדיינות וכנגזר מכך, בציבור כולו. יען כי, אפילו תמצי לומר שקיימת פגיעה בעקרון השוויון, כי אז קיימת הצדקה עניינית – בבחינת "שוני רלוונטי" העשויה להצדיק הבחנה לגיטימית בין פרטים ובין קבוצות⁶⁴. כמו-כן, נדחתה הטענה כי מינוי חוזר של מומחה פלוני תפגע בחופש העיסוק של מומחה אלמוני משהזכות לחופש העיסוק איננה מקפלת בתוכה את הזכות להיות מועסק⁶⁵.

מכאן, ממליצה הוועדה כי במקרים חריגים תתאפשר סטייה מהכללים במינוי חוזר.

⁶³ כך גם סברה ועדת שטרסברג-כהן. שם, בעמ' 24.

⁶⁴ ראו והשוו: בג"ץ 721/94 אל-על נתיבי אוויר נ' דנילוביץ, פ"ד מח (5) 749; בג"ץ 4541/94 מילר נ' שר הביטחון, פ"ד מט (4) 94.

⁶⁵ ראו ועדת שטרסברג-כהן, לעיל הערה 1, בעמ' 25. מפנה, בין היתר, לבג"ץ 4360/94 טאטור נ' שר המשטרה, פ"ד נ 568, 560 (2).

הסרת מומחים מהמאגר:

הוועדה סבורה כי יש לקבוע דרכי הוצאת מומחים ובעלי תפקיד מהרשימות – כך למשל, במקרה בו מומחה או בעל תפקיד הורשע – ולדאוג לשקיפות ההליך. אי עמידה בזמנים ועיכוב מתן חוות הדעת ללא סיבה מספקת - יגרור הקטנת שכר המומחה או ביטול מינוי, על פי שיקול דעת השופט, עד כדי קיום הליך שימוע לאחר התראה ולפני הוצאת המומחה מרשימת המומחים. בהתאם, יש להסדיר את הליכי ההשגה על ההחלטה להוציא מומחה ממערך מומחי בתי המשפט, בשים לב לכך שמדובר בהחלטה מנהלית של הנהלת בתי המשפט. ייתכן ואין מקום לקבוע פרמטרים להסרת מומחה מרשימת המומחים, אלא להתייחס לפרמטרים כשיקולים מנחים. קביעת חוסר מהימנות של מומחה על ידי שופט בתיק מסוים תהווה אחד מהפרמטרים, אך לא פרמטר מכריע. טרם הסרת שם המועמד מהרשימה הוא יזומן לשימוע. ערעור על ההחלטה יוגש לבית המשפט המחוזי בשבתו כבית משפט לעניינים מנהליים.

יש לערוך תיקון עקיף בחוק בתי משפט לעניינים מנהליים, התש"ס-2000 – תוסף זכות ערעור על החלטתו של מנהל בתי המשפט לגרוע פלוני ממאגר בעלי התפקיד או המומחים.

יוער, הוועדה שמעה תלונות בדבר רשימות לא מדויקות, כך שלעתים קרו תרחישים לא נעימים בהם נערכה פנייה למומחה שכבר הלך לעולמו. על כן, מתפקידה של היחידה המארגנת לבחון מידי שנה את נכונות הפרטים של המומחים ברשימות.

הקמת יחידה הכפופה להנהלת בתי המשפט שתפקד על מערך המומחים:

הוועדה השתכנעה כי דרוש גורם מקצועי וריכוזי בהנהלת בתי המשפט שיהיה אמון על ניהול המאגר. על כן, יש מקום לפתח את מודל היחידה המארגנת (להלן: "היחידה" או "היחידה המארגנת"), כאשר יש להסדיר בחקיקה את הסמכת ראש היחידה - עורך-דין, בכשירות להתמנות שופט בית משפט שלום – ודרכי מינויו. עורך הדין ימונה בהתאם להמלצת ועדת איתור שתוקם לצורך מינויו.

היחידה תזכה לעצמאות מקצועית.

תפקידי היחידה המארגנת:

ליבת התפקיד של היחידה המארגנת היא מיון מועמדים ועדכון הרשימות – הן ברמה הארצית והן ברמה הרב-תחומית. היחידה תפרסם תבחינים ברורים בדמות "תנאי סף" לכניסת מועמד למאגר (כשירות המועמד: רישיון ישראלי; שנות ניסיון מקצועי בתחום מסוים, להבדיל משנות ותק; שנות ותק; דיפלומה מסוימת; השכלה; תחום עיסוק; חברות בארגון מקצועי; פרסום מחקרים; ניסיון קודם בכתיבת חוות דעת לבית המשפט וכיוצ"ב). ליחידה תגענה הפניות של המועמדים והיא תבדוק את כשירותם, בהסתמך על המסמכים המוגשים, תוודא שאין חשש לניגוד עניינים העלול למנוע מהמועמד לכהן במשרה ותלווה את ההליך מתחילתו ועד לסיומו. לרשות השופטים יועמד "מאגר מומחים" ממחשב שמקל על מלאכת האיתור, באמצעות הגדרת "שאלות" כבמאגרי מידע משפטיים.

יעילות של ארגון נמדדת, בין היתר, באמצעות בקרה ומשוב, אשר יש בהם להבטיח את רמתו המקצועית והאישית של בעל התפקיד. תחום זה הוא חלק אינטגרלי מעבודתה של היחידה. כך גם כך, בחינת הסרת מומחה פלוני מהמאגר. הסרתו של המומחה מהמאגר איננה נתחמת רק לאי שיבוצו כמומחה אצל שופט מסוים אלא משמעותה פגיעה בו, בחופש עיסוקו, כלפי בעלי דין ושופטים אחרים. תקיפת החלטה שיפוטית ביחס למהימנותו אין בה להועיל, כאשר מדובר בקביעה עובדתית ובממצא מהימנות שאין ערכאת הערעור נוטה להתערב בהם. זכות הערעור איננה נתונה לו כצד לדיון אלא במקרים חריגים ובמידה שיחליט המומחה לתקוף זאת כהחלטה מנהלית ביחס להמשך העסקתו, הרי לא ניתן להעיד את השופט שקבע את הממצא לנוכח ההלכה הפסוקה בעניין העדת שופטים. לכך יש להוסיף, כי החלטה להסיר מומחה מהמאגר על סמך קביעה עובדתית של שופט בתיק מסוים עלולה להיתקל בטענה כי אין המדובר בכלי אובייקטיבי ויש בדבר לפגוע בערך השוויון מעצם היותה מוטית על פי התרשמותו של השופט היושב בדין. על כן, החליטו חברי הוועדה כי לא ניתן להתעלם מממצא עובדתי כזה או אחר של בית משפט ביחס למומחה, אולם ממצא זה יישקל כאמור כאחד מהפרמטרים להסרת מומחה ממאגר ולא כשיקול בלעדי. ממצא כגון דא חשוב הוא לגבי בחינת מהימנותו של המומחה, דבר אשר ניתן לבחון בדיעבד על ידי היחידה המארגנת שעורכת סקירת רוחב עבור יתר השופטים.

עוד יאמר, כי בכל מקרה - למועמד להוצאה מהרשימה וכמפורט לעיל, תהא זכות שימוע.

בנוסף, תדאג היחידה להכשרתם של מומחים שנבחרו למאגר ותפעל לפיתוח הדרכה, קורסים והשתלמויות למומחים באוריינטציה משפטית.⁶⁶ (תוך דיאלוג עם הארגונים המקצועיים בתחומי המומחיות השונים) לצד זאת, תקדם היחידה מערך להטמעת זיכרון ארגוני.

מעבר לכך, היחידה תדאג לחוברת הדרכה מכוונת עבור שופטים עת הם עומדים לפני בחירת מומחים מתוך המאגר (רשימת מומחים ייעודית). בחוברת זו יפורטו המדדים והפרמטרים למינוי מומחה והיא תשמש כלי ממליץ בלבד.

תחולה – מיקום:

הוחלט על ידי חברי הוועדה כי התקנות שתנוסחנה תחולנה גם על בתי הדין לעבודה, בשינויים המחויבים, בהתאם לתקנות ולצווים המסדירים את סדרי דינם.

3. שכר טרחתם של בעלי תפקיד בשכר על ידי בתי המשפט

3.1 תמצית העמדות השונות, חוות הדעת, העדויות והסקירות

המקצועיות שעמדו לדיון בפני הוועדה

בפני הוועדה הופיעו מנהל בתי המשפט, שופטים, נציגי האיגודים המקצועיים, מומחים, בעלי תפקיד ונציגי עורכי הדין והתייחסו גם לאופן גביית שכר הטרחה וגם לגובהו. בקרב השופטים הועלו טענות מעשיות ביחס לאופן חישוב שכר טרחתם של המומחים ובעלי התפקידים. כך למשל, נטען כי שכר טרחתו של מומחה צריך להיקבע מראש על ידי בית המשפט, עם מינויו. ישנה חשיבות לכך שהצדדים ידעו מראש גובה הוצאה בה הם עומדים לשאת. הוצע לקבוע מנגנון לגביית שכר הטרחה אשר יגלם את העיקרון לפיו שכר הטרחה ייקבע מראש ועל פי תעריפים אחידים. במסגרת התקנות שתיחקקנה, יש להותיר מקום לשיקול דעת בית המשפט לסטייה מהשכר הראוי, באופן דומה לנעשה ביחס לשכר טרחתם של בעלי תפקידים – כונסי נכסים בחדלות פרעון. שכן, התקנות בעניינם קובעות אחוז מסוים ומקנות סמכות לבית המשפט להגדיל את שכר הטרחה ב-50% נוספים.

⁶⁶ כך גם נהוג למשל באנגליה (The Academy of Experts). הקהילה המשפטית הבריטית נוטה להעדיף מומחים שעברו השתלמות הסמכה כאמצעי להבטיח את איכותם הגבוהה – ראו גם Access to Justice (Final Report). השתלמויות לבעלי מקצוע המעוניינים להשתלב כבעלי תפקיד מטעם בתי המשפט קיימים כיום מטעם לשכת עורכי הדין וההסתדרות הרפואית.

במסגרת דיוניה, שקלה הוועדה את האפשרות לתשלום שכר טרחה בהתאם להיקף השעות. מרבית השופטים יצאו חוצץ נגד תשלום שעתי בשל הקושי לאמוד את היקף העבודה – סוגיה שרלוונטית בעיקר בתיקים כלכליים בכלל ובתיקי פירוק בפרט, שם קיים קושי רב לעקוב אחר ביצוע השעות בפועל ועל כן שיטת חישוב זו איננה מתאימה לאופי תיקים אלה. מה גם, שלא ניתן לעקוב אחר חלוקת העבודה בתיק במשרד הממונה – על ידי שותף בכיר או עו"ד שכיר או מתמחה. צוין, כי בניגוד למומחה רפואי, מומחים שאינם מתחום הרפואה – כך למשל, בנושא של שמאות הנדסית – נדרשת לעיתים השקעה, בהיקף רב של זמן ועבודה. הקושי מתבטא בעיקר ביכולת לאמוד את היקף העבודה של רואי חשבון או מהנדסים בתיקים מורכבים. לשופטים אין מספיק כלים לקבוע את שכר הטרחה במקרים אלה – בין אם התשלום הוא לפי שעות ובין אם התשלום הוא גלובלי. חישוב שכר טרחה לפי תשלום שעתי למומחים מתחום הרפואה פחות בעייתי. חשוב לקבוע מראש כבר בכתב המינוי של המומחה שעל המומחה להעריך את עבודתו למפרע ולדווח על כך. תיקים של אחריות קבלן דורשים חוות דעת פשוטות יחסית, שכן ניתן להעריך מראש את היקף העבודה והשכר בצידו. לאחר ששכרם ייקבע מראש, על פי הערכת המומחה בתחום השמאות למשל, בית המשפט יחליט אם לאשר זאת או לא, כדי למנוע אי נעימות בהמשך.

לפני הוועדה הועלתה הצעה לערוך הבחנה בין מומחים מתחום הרפואה למומחים מתחומים אחרים. במסגרת התחום הרפואי, קיימות ארבע קטגוריות של מומחים רפואיים שיש לתת עליהן את הדעת:

1. מומחים מתחום הפל"ד – נהוג לקבוע תעריף של 5,000 ₪ כולל מע"מ עבור המינוי. הסכום כולל שאלות הבהרה (עד היקף מסוים – ראה להלן), אולם לא כולל הופעה בדיון לפני בית המשפט. על פי רוב ממונים מנהלי מחלקות בסכום הזה, כאשר לא משנה הוותק. לא נתגלו תלונות מצד המומחים על הסכום שהוא מאוזן ביחס להיקף העבודה הנדרש בתיקים מסוג זה.
2. מומחים לצורך תביעות בתחום תאונות עבודה – התשלום המקובל הוא סך של 5,500 ₪ כולל מע"מ.
3. מומחים לצורך תביעות של רשלנות רפואית – הסכום נע בין 8,000 ₪ לבין 12,000 ₪ כולל מע"מ (תלוי בשיקול הדעת השיפוטי). מומחה בתחום הפסיכיאטרי מקבל בין 7,000 ₪ ל-10,000 ₪ כולל מע"מ (תלוי במורכבות התיק).
4. מומחה רפואי לצורך בחינת השאלה האם מנגנון הפגיעה (מכניקה) יכול לגרום לתוצאה הרפואית הנטענת – שאלת הקשר הסיבתי – התעריף עבור חוות הדעת הוא 6,000 ₪ (כולל). שכר טרחה נוסף עבור עדות מומחה הוא בסך של 1,500-2,000 ₪ כולל מע"מ- תלוי בוותק של המומחה ותפקידו. לא נתגלו תלונות ביחס

לסכומים האמורים. שכר טרחה בסכומים אלה הוא ראוי ולצדו יש לאפשר סטייה לפי שיקול דעת בית המשפט בשיעור של 50% כלפי מעלה או כלפי מטה, בהתחשב בנסיבות התיק, כאמור.

ניתן לחלק את המומחים בתיקים אזרחיים לפי מורכבות התיק: בתיקים בסוגיות "קלות" – פוליגרף או גרפולוגיה – סכום של 2,000 ₪ כולל מע"מ עם אפשרות לסטייה. לעומת זאת, בסוגיות מורכבות, שכר הטרחה צריך להיקבע אחרת. הובהר כי יש צורך בוועדה מייעצת לקביעת שכר טרחה בתיקים גדולים בהם קיים קושי לעקוב אחרי שכר הטרחה, משיש סוגיות רבות המצריכות התייחסות בחוות הדעת. כך גם ביחס למינוי מודד מוסמך. שכן, מדובר במומחה בתחום לא מסובך אך בהיקף עבודה משתנה – המודד צריך לקבוע גבולות בשטחים נרחבים ומהנדס, למשל, צריך לחוות דעתו לגבי עבודות במחלף או בכביש. במצב דברים זה, בניגוד להנחת המוצא ששכר הטרחה צריך להיקבע על ידי בית המשפט ולא על ידי המומחה, יש מקום להעביר את החומר וכתב המינוי המפורט למומחה אשר יעריך את שכרו ולאחר מכן תינתן זכות טיעון לצדדים, כשבסופו של יום ייקבע שכר הטרחה על ידי בית המשפט, תוך הותרת שיקול דעת לבית המשפט לסטות בדיעבד משכר הטרחה שדרש המומחה, בהתחשב כאמור בהיקף העבודה ונסיבותיה.

בכל הקשור לשכר טרחה של בעל תפקיד בתיקי חדלות פרעון, הקביעה היא על ידי בית המשפט בהתאם לתקנות החברות, כאשר שכר הטרחה נקבע לאחר קבלת עמדת הכונ"ר המשמש "היועץ של בית המשפט בקביעת שכ"ט". הכונ"ר הוא ה"מסננת" לבדיקת היקף העבודה הנטען, הדו"חות הכספיים ויתר הנתונים שבעל התפקיד מחויב לצרפם לבקשתו לשכר הטרחה לפי תקנה 6 לתקנות החברות הנ"ל.

בנוגע לבעלי תפקידים בתיקי חדלות פרעון, הובעה שביעות רצון מההסדר הקבוע בתקנות החברות (כללים בדבר מינוי כונסי נכסים ומפרקים ושכרם), תשמ"א-1981. הועלתה סוגיה שטרם נמצא לה מענה בחקיקה – מקרה של פירוק שותפות. הואיל ומדובר בעסק, אין מניעה לפעול לפי שכר הטרחה של כונס נכסים בהתאם לתקנות סדר הדין האזרחי, היינו: תקנה 258טז. עם זאת, הואיל וזהו עסק לכל דבר ועניין, ומדובר כאן בשותפות עסקית, לא מן הנמנע שיש להחיל את תקנות החברות, הקובעות שכר טרחה גבוה יותר. סוגיה נוספת שאין לה מענה היא ביחס לשכר טרחה של מומחה שמונה לצורך הסדרי אגרות חוב. יש מקום לבחון הקמת גוף תחת המנ"ת שיצבור את המידע והניסיון בתחום הנ"ל ובתיק גדול וייתכן שיש מקום אף למנות ועדה מייעצת במשרד ממשלתי.

ככלל, הביעו השופטים תמיכה בקביעת רף עליון מקסימאלי ורף תחתון בסיסי לשכר הטרחה של המומחים. הפעלת שיקול הדעת השיפוטי באלו מקרים ניתן יהא לסטות מהשכר הראוי –

כלפי מעלה – תעשה בהתאם לנסיבות ולפרמטרים אובייקטיביים, כגון: מחיר השוק, היקף העבודה, נתוני התיק ומורכבותו, היקף החומר הטעון בדיקה, מידת הצורך בקיום מפגשים או ביקורים בשטח, מאמץ או טרחה מוגברים, היקף הפעולות שיש לבצע וכיוצ"ב. הובעה הדעה שיש להבחין בין תעריפים של מומחים מאזורי שיפוט שונים. כך למשל, לא ניתן להשוות בין התעריפים של איזור הצפון לבין התעריפים של אזור המרכז, משקיימות עלויות נוספות שיש להביאן בחשבון. על כן, יש לקבוע סכום מינימום עם אפשרות סטייה על פי שיקול דעת של בית המשפט.

ביחס לבתי הדין לעבודה, הגם שככלל הובעה שביעות רצון מההסדר הקיים בהתאם להנחיות נשיאת בית הדין הארצי לעבודה, הוצגו לפני הוועדה הקשיים היישומיים בהם נתקלים השופטים. כך למשל, הואיל והמומחים הרפואיים אינם בודקים את התובע פיזית, אלא רק נדרשים לחומר הרפואי של התובע ועל פי רוב הם אף אינם נחקרים על עדותם בבית הדין, היקף עבודתם מצומצם יותר ולפיכך התעריף עבור חוות דעתם נמוך יחסית למומחה הממונה על ידי בית המשפט. חוות הדעת שלהם מתוחמות בפועל לשאלות שמפנים אליהם. הקושי מתבטא בעיקר בתיקים גדולים, הדורשים השקעה רבה יותר מצד המומחה ושכר הטרחה לא תואם את היקף התיק. על כן, במצב בו מדובר בתיק בעל נפח רב, יש מקום לפתוח צוהר לחישוב שכר טרחת המומחה על ידי השופט היושב בדין, כך שיוקנה שיקול דעת לשופט לסטות מהתעריף הקבוע והדבר ינומק בטעמים מיוחדים שיירשמו.

בקרב הנציגים המקצועיים שהופיעו לפני הוועדה נרשמה התרשמות כי שכר טרחתם של מומחים שמונו על ידי בית המשפט הוא "עניין פרוץ". כך למשל, יכול שאותו מומחה שמונה על ידי בית משפט יחווה דעתו באותו עניין (מבחינת היקף העבודה) וגובה שכר טרחתו עשוי להיות אף כפול עת הוא מונה על ידי שופט אחד מול מצב בו מונה על ידי שופט אחר. ההבדל קיים גם בין המחוזות, כאשר בנקודה זו לא קיימת הבחנה בין סוגי המומחיות. לפני הוועדה הועלתה אפשרות של תשלום שכר טרחה בהתאם להיקף שעות העבודה, כאשר בתחילה ייקבע סכום בסיסי הכולל לימוד התיק והוצאות בסיסיות שתיקבענה בשיתוף פעולה עם האיגודים הרלוונטיים. המומחה יגיש דיווח לבית המשפט על שעות עבודתו שיוכרע על פי שיקול דעתו של השופט, באופן דומה לנעשה אצל בעלי התפקיד המפרקים.

ביחס למומחים מתחום שמאות המקרקעין, תיקון 84 לחוק התכנון והבנייה, התשכ"ה-1965 שעניינו מינוי שמאים מכריעים הוביל לקביעת שכר טרחה קבוע מראש לשמאים מכריעים. ביחס לשמאים שאינם מכריעים, קיים תעריף. בתחום שמאות חקלאית, אין רגולציה

וזהו תחום "פרוץ"⁶⁷. התעריף בנוי על בסיס שווי הנכס ושווי תביעה. שכר הטרחה כולל את המענה לשאלות הבהרה אשר נחשבות חלק מחוות הדעת. נציג ארגון שמאי המקרקעין שהופיע לפני הוועדה, הציע להשאיר שיקול דעת לבית המשפט לגבי היקף שאלות סביר. ביחס לדיונים בבית המשפט יש להוסיף שכר. לשיטתו, תשלום לפי שעות עבודה עבור מתן עדות הוא "הדבר הנכון והצריך". נכון וראוי הוא לקבל הצעה מראש ולקבוע בהתאם שכר כבר בתחילת ההליך. הוא הבהיר כי קביעת סנקציה בגין עיכוב במתן חוות הדעת אין בה להועיל משהעיכוב אינו תלוי בשמאי עצמו אלא תוצאה של גורמים חיצוניים, כגון עומס ברשות המיסים.

לאחר שמיעת המומחים והדעות השונות לעניין השמאים ונציגיהם המוסמכים, ממליצה הוועדה כי שכר הטרחה ייקבע בפתח הדיון המקדמי אחרי שהשופט היושב בדין יוכל כבר להעריך את משקל התיק ויודיע מראש את שכר הטרחה הבסיסי, לרבות האפשרות להגדילו עד רף מקסימאלי על פי שיקול דעתו בהתאם לנתונים וההתפתחויות, אם תתרחשנה, במהלך ניהול התיק.

ביחס למומחים רפואיים, הועלתה לפני הוועדה טענה כי אין להורות על "דין שווה" בכל הנוגע לחישוב שכר הטרחה ותשלומו. הטעם לכך הוא כי התעריף עבור חוות דעת פסיכיאטרית אינו זהה לתעריף שיש לקבוע עבור חוות דעת אורתופדית. מה גם, שמומחה הבוחן רשלנות רפואית אין לזהותו מבחינת תשלום שכר הטרחה כמומחה המעניק אך חוות דעת ביחס למצבו הרפואי של הנבדק. באופן קונקרטי, הוצע לקבוע תעריף של 4,000 ₪ עבור מינוי מומחה אורתופדי בתביעות פל"ד ולקבוע תעריף סף מקסימלי של 6,000 ₪ למומחה מתחום הפסיכיאטריה. אם יש צורך בהיערכות מיוחדת, המומחה יכול לפרט לפני בית המשפט את הפעולות הנדרשות מצדו ולבקש תעריף מיוחד בגין ההשקעה החריגה (עד 50%).

לפני הוועדה הופיעו מומחים מהתחום הרפואי. צוין כי שכר טרחת המומחים לא עודכן מזה כ- 15 שנים ונוצרה דיפרנציאציה בין שכר המומחים לפי תחומם הרפואי. להשקפתם, ההבחנה ביחס לשכר הטרחה צריכה להיות בהתאם לסוג הפגיעה המדוברת – האם מדובר בפגיעה רב מערכתית? האם מדובר במספר תאונות? מהי כמות החומר שיש להידרש אליו לצורך הכנת חוות הדעת? הוסבר, כי אין שקלול מבחינת התגמול לחומר שהמומחה צריך לקרוא ואין הגבלה לחומר שהוא מקבל לעבור עליו. לעיתים החומרים לחוות הדעת היקפם רב ביותר. הוצע על ידי המומחים כי הרף לצורך הכנת חוות דעת רפואית צריך לנוע בין 6,000 ₪ ל-9,000 ₪, לרבות, לרופאי שיניים. בהקשר זה תצוין עמדת ההסתדרות הרפואית אשר אף היא סבורה כי התעריף הסביר הוא בתחום שבין 6,000 ₪ ל- 9,000 ₪ בהתאם לכמות התייעוד הרפואי ומורכבות המקרה. ההסתדרות הרפואית ערה לכך כי לרופאים פסיכיאטרים נדרשות לעתים מספר פגישות

⁶⁷ מר אוהד דנוס, יו"ר ארגון שמאי המקרקעין.

על מנת לגבש חוות דעת ולכן, לדידה, יש לתגמל אותם בהתאם. הרף העליון צריך להיקבע במקרים בהם יש חומר רב והוא יכלול מענה על שאלות הבהרה. לעיתים מענה על שאלות הבהרה דורש יותר עבודה מאשר כתיבת חוות הדעת עצמה ויש לתגמל את המומחים בהתאם. ייתכן ויש להגביל את כמות השאלות ומעבר למספר שאלות סביר, יש לדרוש שכר טרחה נוסף. בעניין זה, סבורה ההסתדרות הרפואית כי יש לקבוע ששאלות הבהרה במספר "סביר" הן חלק מחוות הדעת ואין תגמול מיוחד בשל כך. עם זאת, במידה שמדובר במספר "לא סביר" של שאלות באופן המחייב לעתים לקרוא מחדש את כל התיעוד הרפואי ואף לענות לעניין תוכנם של מאמרים רפואיים, כי אז יש לחייב בתגמול לנוכח ההשקעה המתבקשת של זמן מקצועי יקר. עוד סבורה ההסתדרות הרפואית כי יש לקבוע טווח תעריפים סביר עבור מתן עדות בבית המשפט. שכן, עדות מחייבת הכנה ראויה תוך קריאה מחדש של כל החומר הרפואי והיא צורכת זמן מקצועי יקר בנסיעה לבית המשפט, המתנה וזמן עדות. בהקשר זה, העירו המומחים שיש הבדל מבחינת השכר בין המחוזות. כך למשל, במחוז צפון השכר נע בין 800 ₪ ל-1,400 ₪, בעוד באזור תל אביב הסכום יכול ויהיה אף 2,000 ₪. ההבדל בין תל-אביב לירושלים יכול להיות בשיעור של 50% לטובת תל-אביב. אין אחידות בתגמול בין המחוזות השונים בארץ ואף בין שופטים שונים באותו בית משפט בדבר שכר הטרחה בעד עבודה הכרוכה בבדיקת התובעים וכתיבת חוות הדעת. יש לקבוע תעריף שווה וקבוע ברמה הארצית, ללא הבחנה בין סוגי המומחיות או בין המחוזות, כאשר יש מקום לרף עליון ורף תחתון המותנה בגודל התיק.

טענה נוספת שהועלתה מצד המומחים הרפואיים התייחסה לגביית תשלום שכר הטרחה במקום בו מדובר במספר צדדים הנושאים בתשלום ונקבע שעד שלא ישולם השכר לא תישלח חוות הדעת, אולם המומחה כבר הוציא חוות דעת וטרם קיבל תשלום בפועל עבור עבודתו. הם הביעו תחושה של "מרדף" אחר שכר הטרחה. יו"ר לשכת האתיקה בהסתדרות הרפואית, פרופ' רכס, אף הגדיר זאת כ"בעיה קשה". כתוצאה מכך, ציין כי בבית חולים "הדסה" הושרש נוהג לפיו אין מוציאים חוות דעת אלא לאחר שהתשלום עבורה התקבל במערכת הכספים של בית החולים. התופעה איננה קיימת בבתי הדין לעבודה, משהדבר מוסדר במערכת בתי הדין לעבודה באמצעות הגזברות הארצית. משכך, הוא מציע לבחון את האפשרות כי גזברות בתי המשפט תקבל עליה את האחריות הכספית כלפי המומחים ובכך יתקצר לדעתו בהרבה פרק הזמן עד למשלוח חוות הדעת לבית המשפט. המומחים הרפואיים שהופיעו לפני הוועדה תמכו בעמדה זו (לעמדת הוועדה, יש צדק רב בטרוניות הללו ולפיכך להמלצתה תהא הפקדה מראש של פיקדון לתשלום שכר הטרחה, בדומה למנגנון ההפקדה בערעור, כפתרון לגיטימי ויעיל, הואיל ויש "כתובת" האחראית לתשלומים – ראו בתקנות להלן).

הועלתה הצעה, מצד מרבית המומחים הרפואיים, ליצור קבוצה מצומצמת של מומחים רפואיים שיוותרו על הפרקטיקה הפרטית או על חוות דעת לבעלי דין תמורת מינויים כמומחי בית משפט הנותנים באופן בלעדי חוות דעת לבית המשפט. היה והצעה זו תתקבל, כי אז יש לשלם להם שכר טרחה של 10,000 ₪ בגין ייחוד העיסוק המונע מהם ליתן חוות דעת פרטיות. הצעה זו לא נתקבלה.

שכר טרחתם של המהנדסים והאדריכלים גובש בשנת 2003 ע"י איגוד המהנדסים והאדריכלים והלה הציע המלצה לתעריפים. ישנם תעריפים מסודרים אצל החשב הכללי, תוך חלוקה לדירוג מהנדס זוטור או בכיר. התעריף נקבע לפי מספר השעות שנדרש מהנדס לערוך את חוות דעתו. ישנו שכר בסיס. היקף העבודה עומד בדרך כלל על 15-16 שעות מינימום. על פי רוב נדרשת עבודה של 40 שעות⁶⁸.

אגף הכונ"ר התייחס לעניין שכר הטרחה של בעלי תפקיד והבהיר כי קיים הסדר ברור, אך הוא הפוך מתקנות ההוצאה לפועל. שכן, מדרגות השכר יורדות. על פי קו זה, התקנות יוצרות עיוות מסוים. בעלי התפקיד מקבלים שכר טרחה לפי התמורה שאותו בעל תפקיד מצליח להכניס לקופה כתוצאה ממימוש או ניהול או שיעור הדיבידנד. שכר הטרחה הוא למעשה נגזרת של הסכומים שנכנסים לקופה ויכול להיות מצב שאותו בעל תפקיד שמונה לא יקבל דבר. החשש הוא, שלנוכח האמור, גובה שכר הטרחה ישליך על איכות המינוי. שכן, במידה שלא תיפתר סוגיית שכר הטרחה, ייכנסו למאגר רק עורכי דין צעירים, פחות מקצועיים, ובעלי תפקיד מנוסים יסברו כי לא משתלם להם כלכלית להיכנס למאגר. על כן, נטען, יש לדאוג למתן מענה מידי.

ישנם נהלים והנחיות של הכונ"ר בסוגיית השכר, כאשר עמדת הכונ"ר היא אחד השיקולים שבית המשפט לוקח בחשבון עם קביעת שכר הטרחה. ישנם קריטריונים לקביעת שכר בעלי תפקידים. למשל, שכר מימוש הנגזר מאחוזים של שכר המימוש. שכר חלוקה שהוא 1% עד 12% בגין שכר חלוקה, שכר ניהול, שכר לפי שעות, כאשר נדרשת עבודה אך אין קופה מממנת.

⁶⁸ להערכתו של מר שמואל אנגל, יו"ר ארגון המהנדסים והאדריכלים.

לפני הוועדה הוצגו בעיות שנתעוררו עם הזמן, לאחר קביעת הנהלים, ההנחיות והתקנות בנושא⁶⁹:

- נוצר מצב שקשה להשלים איתו לפיו בעל תפקיד נאלץ לנקוט הליכי גבייה רבים שבהם החובות הקשים לגבייה באים לאחר הגבייה היותר זמינה או שעליו לבצע מכירות רבות ולהשיא תמורה – כך למשל של פריטי מלאי המהווים סחורה ללא שימוש – בעל התפקיד יקבל עבור הגבייה שהתקשה בה או על מכירות הסחורה הבלתי שמישה בהיקף של מיליונים רק 1%. בהוצל"פ למשל יש אחוזי קבוע. על פניו, נראה כי ההסדר בהוצאה לפועל בהקשר זה הוא הוגן ואף מתמרץ הרבה יותר.
- התקנות לא מאפשרות שילוב בין שכר ניהול לשכר מימוש למרות שבתיקים רבים ישנו עירוב בין שתי הפעולות במסגרת תפקידו של בעל התפקיד. התערבותו של בית המשפט העליון בעניין בנק לאומי נ' אמסטר⁷⁰ באופן שיחול חריג למבחן המאפייני הדומיננטי יש בה משום הקהיית הקושי. על פי הקו המוצע, ייתכנו מקרים מסוימים בהם הליך חדלות הפרעון ימשך זמן רב כך שניתן יהיה לחלקו לפרקים ולהבחין באופן ברור בין פרק בו הפעילות הייתה בעלת אופי של הפעלה וניהול שוטף לפרק בו הפעילות הייתה בעלת אופי של מימוש. במקרים אלו, ניתן יהיה לפסוק שכר טרחה בהתאם לשני המסלולים תוך חלוקה לפרקי זמן נפרדים ובלבד שלא ישולם שכר טרחה כפול על פרק זמן מסוים.
- חוסר התאמה של התקנות למצבים מורכבים של חברות גדולות ומסובכות – התקנות נותנות מענה הולם רק להליכים "סטנדרטיים" ביחס לחברות רגילות אשר בעניינן מתנהלים הליכי מימוש או ניהול. אין בתקנות מענה לכל התיקים המורכבים בהם מתבצעות עסקאות במיליונים ומהן נגזר שכר טרחה בסכומי עתק ובתיקים בהן קורסות חברות ענק ובעניינן מתנהלים הליכים רבים, הפעלה לאורך זמן ומכירה מורכבת – דבר המסתכם בשעות עבודה רבות – השכר עבור כך הוא נמוך ואף אינו מגיע למינימום הקבוע בתקנות.

⁶⁹ עו"ד רוני מטרי התריע על הבעיות בהן נתקל בעל תפקיד בתיקי חדלות פרעון: "בשכר המימוש האחוזים יורדים מדרגה של 4 מיליון ש"ח, אתה יורד ל-1%. יש את בעיית "השקל האחרון". אדם גובה כספים והשקלים האחרונים קשה להשיג ודווקא על שקלים אלה הוא יקבל רק 1%. בעלי תפקידים צריכים להיות יצירתיים בגביית שכר הטרחה שלהם ואתה צריך גם להעסיק עובדים. המבחן הדומיננטי בוחן מה עשו המנהלים, יותר ניהול או יותר מימוש וזה יוצר א-נומליות... קושי נוסף והוא תגמול על עבודה שלא מניבה כסף לקופה אבל הוא שווה הרבה כסף, כך למשל בחברות קבלניות. ליקוי נוסף, הבנקים הכניסו תקנה שמורידים 25% מהשכר משכר המימוש" – ראו עמ' 16-17 לפרוטוקול הדיון מיום 9.4.2013.

⁷⁰ עניין אמסטר, לעיל הערה 25.

- אין תגמול על עבודה שמניבה תקבולים "שווי כסף" – החזרי הערבויות הבנקאיות אינם מהווים תקבולי מימוש ושכר הטרחה אינו משולם בהתאם לתקבולים אלה.
- אין הצדקה לקביעת תקנה 19 לתקנות החברות לפיה שכרו של כונס נכסים שמיימש רכוש עבור נושה מובטח יהיה 75% (הפחתת שכר המימוש ב-25% עת מדובר בנושה מובטח). במימוש עבור נושה מובטח בהוצאה לפועל זה לא קיים. יש להבחין בין מצב בו קיים נכס אחד ונושה אחד לבין מצבים שכונס מכוח "שעבוד צף" משלם לעשרות נושים ועדיין הבנק דורש את הפחתת השכר
- הקושי הטמון בתשלום שכר שעתי – על פי הוראות הכונ"ר, אין לאשר פסיקת שכר טרחה לבעל תפקיד לפי שעות עבודתו. ברם, במקרים בהם החישוב לפי התקנות עלול לגרום עיוות לבעל התפקיד, יישקל תשלום לפי שכר שעתי אולם בסכום שלא יעלה על סך של 100 דולר לשעה. סוגיית שכרו של מומחה שמונה מטעם בית המשפט מוסדרת בתקנה 131(א) לתקנות סדר הדין האזרחי הקובעת כי בית המשפט רשאי לקבוע למומחה את שכרו והוצאותיו ואת אופן תשלומם. ישנם מקרים בהם הוכר בפסיקה תשלום לפי שכר שעתי בעטיין של נסיבות מסוימות, כך למשל כאשר ישנן התפתחויות לא צפויות כמו זימון לעדות ובקשה לקבלת חוות דעת משלימה⁷¹.

סוף דבר:

הוועדה בדעה כי כהנחת יסוד, אין לאפשר מצב בו שופט "מנהל משא ומתן" עם מומחה ביחס לשכר טרחתו. קביעת מנגנון המסדיר את נושא שכר הטרחה תתרום לבהירות, שקיפות ואחידות. נושא שכר הטרחה יוסדר בתקנות, תוך התייחסות לשוני בין תחומי המומחיות ובין בעלי התפקיד הרלוונטי.

מחד, צוין הקושי המובנה בקביעת שכר טרחה לפי שעות. שכן, צעידה במשעול זה דורשת פיקוח, דבר בעייתי ליישום. מאידך, שכר הטרחה הגלובלי שמונהג כיום איננו מתאים וקיים קושי שלא להפעיל מנגנון של שכר טרחה לפי שעות. אי לכך, יש לשקול קביעת רף לפי ניסיון מצטבר או יצירת מאגר שיכלול תחומי מומחיות, שכר טרחתם מול היקף העבודה.

⁷¹ רעא (ב"ש) 7588-01-12 רולנד פפיסמדוב נ' נ.ג. (קטיין).

במסגרת דיוניה, בחנה הוועדה, בין היתר, האם יש להבחין בגובה שכר הטרחה בין הערכאות השונות; האם יש לחייב תוספת תשלום עבור שאלות הבהרה; האם מנהלי מחלקות צריכים לקבל שכר גבוה יותר בכל הנוגע למומחיות הרפואית.

עמדת הוועדה היא כי שכר הטרחה צריך להיקבע על פי גודל התיק, ותק המומחה ותחום כל המומחיות, כאשר לכל תחום מומחיות נבחנה השאלה האם יש להבחין בגובה שכר הטרחה בין הערכאות השונות; האם יש לחייב תוספת תשלום עבור שאלות הבהרה; האם מנהלי מחלקות צריכים לקבל שכר גבוה יותר בכל הנוגע למומחיות הרפואית.

עיקרון העל שנקבע הוא ששכר הטרחה ייקבע מראש, כאשר ייקבע רף עליון מקסימאלי ורף תחתון בסיסי. הרף ישתנה בהתאם לוותק ולמהות הבדיקה. הוותק ישמש תנאי סף להעלאת דירוג שכר הטרחה. מכאן, שמנהל מחלקה לא יקבל בהכרח שכר טרחה גבוה יותר מרופא, אם כי על פי רוב מנהל מחלקה עשוי להיות בעל ותק רב יותר. ניתן יהא לחרוג מהרף העליון (עד סטייה בשיעור של 50%) במקרים מיוחדים, על פי שיקול דעתו של השופט. כך למשל, בתיקים גדולים יינתן פתח לשופט להוסיף על התעריף הקבוע מטעמים מיוחדים שיירשמו. התקנות תעודכנה מעת לעת ביחס לרף התחתון והרף העליון בקביעת שכר הטרחה של המומחה, למצט חריגים המקנים כאמור התערבות מצד בית המשפט לסטות מהרף שנקבע. המומחה יפרט לפני בית המשפט מדוע הוא סבור כי מגיע לו שכר טרחה גבוה מהרף העליון שנקבע. במקרים של רשלנות רפואית ייקבע רף גבוה יותר מאשר בתחומים אחרים. ייקבע רף לשכר טרחה גבוה יותר לבעל תחום מומחיות מיוחדת. שכר הטרחה יופקד מראש במזכירות בית המשפט.

הוחלט כי לגבי שאלות הבהרה או עבור מתן עדות ייקבעו סכומים נפרדים. מעבר לעשר שאלות הבהרה, ניתן יהא לחייב בתשלום נוסף, עד סך של 1,500 ש"ח.

הוצע כי ביחס לשאלות הבהרה יאומץ ההסדר הקיים בבית הדין לעבודה ביחס להפניית שאלות הבהרה למומחה על ידי השופט וקביעת אופן ניסוחן, ובכך לסנן שאלות טרחניות או טורדניות או לא רלוונטיות או מתנגחות (בכל מקרה כמובן, מוקנית לשופט היושב בדין האפשרות לפסול שאלות כגון דא). יש לכך גם ערך מוסף המתבטא בחיסכון של זמן שיפוטי. מכל מקום, יש לקבוע האם זה כלול בשכר הטרחה או שמא יש לייחד לכך קטגוריה נפרדת וכמה שאלות קוצבים לכך. עשר שאלות הבהרה תתאפשרנה ללא תשלום נוסף ועל השאר יתווסף סך נוסף על התעריף הקבוע.

כמו כן, יש לקבוע את סכום שכר הטרחה שישולם עבור הופעה בדיון (בין 1,200 ש"ח עד 1,500 ש"ח).

ביחס למנגנון גביית שכר הטרחה, מנגנון הליך הערעור עשוי לשמש מודל מתאים לעניין זה. מנגנון הפקדת שכר טרחה למומחה יוסדר בתקנות והוא מנדטורי. יופקד פיקדון בבית המשפט לפני המינוי, בדומה להפקדת פיקדון בערעור. ההפקדה תשמש **תנאי** לפנייה למומחה, כמו בהליך הערעור. אי הפקדה תיחשב כוויתור על המינוי. בדומה לסמכות בית המשפט למחוק הליך, כך יימחק המינוי.

היה ובעל הדין הנדרש להפקיד את סכום שכר הטרחה לא הפקיד את שכרו של המומחה, יראה כמי שוויתר על הגשת חוות הדעת. מקום בו נדרשו בעלי דין נוספים להפקיד את שכרו של המומחה ואחד מהם לא עשה כן, רשאי בית המשפט למחוק את כתבי טענותיו.

פרק שלישי: חקיקה העשויה להיות מושפעת מההמלצות

1. חוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד 1984
2. תקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד 1984.
3. חוק בית הדין לעבודה, התשכ"ט 1969.
4. תקנות בית הדין לעבודה (סדרי דין), התשנ"ב 1991.
5. חוק בתי משפט לעניינים מנהליים, התש"ס 2000.
6. תקנות בתי משפט לעניינים מנהליים (סדרי דין), התשס"א 2000.
7. חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה - 1975 ותקנותיו.
8. פקודת החברות (נוסח חדש) התשמ"ג - 1983.
9. תקנות החברות (כללים בדבר מינוי כונסי נכסים ומפרקים ושכרם), התשמ"א - 1981.
10. תקנות החברות (בקשה לפשרה או להסדר), התשס"ב - 2002.
11. כללי פשיטת הרגל (מינוי כונסים ונאמנים ושכרם), התשמ"א - 1985
12. חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה - 1995.
13. חוק שמאי מקרקעין, התשס"א - 2001.
14. תקנות המהנדסים והאדריכלים (רשום ויחוד פעולות), התשכ"ז - 1967.

פרק רביעי: תקנות

תקנות בתי משפט (הקמת יחידת מומחים ובעלי תפקידים, דרכי פעולתה וסדרי עבודתה),

תשע"ד – 2013

תקנות סדר הדין האזרחי ה'תשמ"ד – 1984 (תיקון מס'.....) כללים בדבר מינוי מומחים ושכרם, ה'תשע"ד – 2013. (החלפת פרק י"א).

תקנות 127, 128, 132 ו- 137 לתקנות סדר הדין האזרחי המתייחסות להגשת חוות דעת מומחה שמונה על ידי בעל דין תישארנה בנוסח הקיים.

מתוקף סמכותי על פי סעיפים 107 ו- 109 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], ה'תשמ"ד – 1984 ובאישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, אני מתקינה תקנות אלה:

<p>1. (א) מוקמת בזאת יחידת מומחים ובעלי תפקידים שבראשה יעמוד עורך דין. היחידה תופקד על עריכתן של רשימות ממוסדות, כלל ארציות, מהימנות, שקופות, מדויקות, מעודכנות וזמינות של מיועדים למינוי כמומחים בבתי המשפט וכבעלי תפקידים בתחומים השונים עבור בתי המשפט, על ערכאותיהם ומיקומם.</p> <p>או לחלופין: תוקם היחידה בהוראה מנהלית מתאימה, בהחלטת ממשלה, בתאום עם נציבות שירות המדינה.</p>	<p>הקמת יחידת מומחים ובעלי תפקידים</p>
<p>2. (א) שר המשפטים ימנה ראש יחידה לנהל את יחידת המומחים ובעלי התפקידים לפי תקנות אלה בכפוף להחלטת ממשלה ובהתאם להמלצת ועדת שירות המדינה.</p> <p>(ב) מינוי ראש היחידה ייעשה מבין מועמדים שתבחר ועדת איתור, שחבריה הם:</p> <p>(1) מנהל בתי המשפט אשר יהיה היושב ראש;</p> <p>(2) היועץ המשפטי של הנהלת בתי המשפט;</p> <p>(3) עובד מדינה שהוא משפטן שימנה היועץ המשפטי לממשלה;</p> <p>(4) עורך דין שימנה ראש לשכת עורכי הדין;</p> <p>(ג) כשיר להתמנות לראש יחידה אדם הכשיר להיות שופט בית משפט שלום והבקיא בסדרי דין בבתי המשפט.</p>	<p>מינוי ראש יחידה</p>

<p>(ד) מינויו של ראש היחידה יהיה לתקופה של חמש שנים, ורשאי שר המשפטים, בהמלצת ועדת האיתור, לשוב ולמנותו לתקופת כהונה אחת נוספת.</p> <p>(ה) ראש יחידה שמונה לפי תקנות אלו יהיה עובד מדינה ויחולו עליו הדינים החלים על עובדי מדינה.</p>	
<p>3. (א) ראש היחידה יהיה כפוף למנהל בתי המשפט.</p> <p>(ב) עובדי יחידת המומחים ובעלי תפקידים יהיו כפופים בכל הנוגע לנוהלי עבודתם בבית המשפט, להנחיות מנהל בתי המשפט ובכל הנוגע לתפקודם המקצועי – לראש היחידה.</p>	כפיפות
<p>4. (א) היחידה תפרסם תבחינים לכניסת מועמדים לרשימות המומחים ובעלי התפקידים.</p> <p>(ב) היחידה תקבל מועמדויות של המעוניינים להיכלל ברשימת מומחים, על פי הליך שייקבע.</p> <p>(ג) היחידה תופקד על מיון מועמדים בסיוע האיגוד המקצועי בתחום המינורי ותבדוק את כשירותם.</p> <p>(ד) היחידה תוודא כי לא ייווצר ניגוד עניינים בין בעלי דין או השופט הממנה לבין מועמד למינוי.</p> <p>(ה) היחידה תערוך רשימות ממוסדות, שקופות, כלל ארציות, מהימנות, מעודכנות וזמינות של מיועדים למינוי בתחומים השונים עבור בתי המשפט, על ערכאותיהם ומיקומם. הרשימות תכלולנה את המידע הרלוונטי למינוי אודות כל מועמד, לרבות שמו, מקצועו, ניסיונו ותוארו של המומחה או בעל התפקיד.</p> <p>(ו) היחידה תעמיד לרשות בתי המשפט ולרשות הציבור רשימות של מומחים בתחומי רפואה, פסיכולוגיה, הנדסה, אדריכלות, שמאות, מודדים ובעלי תפקידים מתחום פשיטת רגל, כינוס נכסים וחדלות פירעון, שהם בעלי כישורים וניסיון בהתאם לדרישות המפורטות לרבות בתקנות סדר דין אזרחי, ה'תשמ"ד – 1984 וכן מומחים מתחומים נוספים לפי הצורך, לשם מתן חוות דעת בבתי משפט.</p> <p>(ז) היחידה תדאג לשקיפות הליך המינוי של המועמדים, לרבות פרסום שמות המועמדים שנבחרו באתר בתי המשפט ובמזכירות בתי המשפט.</p>	תפקידי היחידה

<p>(ח) היחידה תפקד על עדכון הרשימות באופן שוטף מול האיגוד המקצועי בתחום המינוי והכללת מועמדים חדשים למאגר המומחים ובעלי תפקידים מידי תקופה, כפי שתיקבע, כמו גם גריעה ממנו.</p> <p>(ט) היחידה תנהל הליך של בקרה ובדיקה להבטחת רמתם המקצועית והאישית של המומחים ובעלי התפקיד שנבחרו.</p> <p>(י) היחידה תהא רשאית לווסת מינוי מומחים בבתי המשפט מקום בו קיים חשש למינויים חוזרים.</p> <p>(יא) היחידה תדאג, בתיאום עם האיגודים המקצועיים הרלוונטיים, להכשרתם של מומחים ובעלי תפקידים שנבחרו למאגר ותפעל לפיתוח מערך הדרכה, קורסים והשתלמויות באוריינטציה משפטית.</p>	
<p>5. היחידה תעמיד לרשות בתי המשפט רשימות מפורטות של המיועדים למינוי ותיתן המלצות בעניין המינוי בנושאים אלה:</p> <p>(א) כשירותו של הממונה, מקצועו, תוארו ונסיונו</p> <p>(ב) מספר המינויים של אותו מומחה או בעל תפקיד</p>	<p>העמדת מומחה ובעל תפקיד לבית המשפט</p>
<p>6. תחילתן של תקנות אלה ארבעים וחמישה ימים מיום פרסומן.</p>	<p>תחולה</p>

תקנות סדר הדין האזרחי (תיקון מס'.....) (כללים בדבר מינוי מומחים ובעלי תפקידים ושכרם), תשע"ד – 2013.

בתוקף סמכותי ובאישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, אני מתקינה תקנות אלה:

פרק א': הגדרות

הגדרות	1. בתקנות אלה -
	<p>"מומחה" – רופא, מומחה רפואי או מי שעוסק כמומחה בנושא שבמדע, במחקר, באומנות או במקצוע מסוים.</p>
	<p>"מומחה רפואי" – רופא בעל תואר "מומחה" ששמו כלול ברשימת הרופאים שנתפרסמה לפי תקנה 34 לתקנות הרופאים (אישור תואר מומחה ובחינות) ה'תשל"ג – 1973.</p>
	<p>"פסיכולוג מומחה" – פסיכולוג בעל תואר מומחה מאושר לפי תקנות הפסיכולוגים (אישור תואר מומחה), ה'תשל"ט – 1979.</p>
	<p>כדי להסיר ספק, כל מקום בו צוין "מומחה" הכוונה הינה גם ל"בעל תפקיד", במשמע ובהתאם לשינויים מחוייבים.</p>
	<p>"התעריף" – התעריף הקבוע בתוספת.</p>
	<p>"שכר טרחה" - "שכר טרחה מינימלי" או "שכר טרחה מקסימלי" הנקוב בתעריף בצירוף סכום השווה למס ערך מוסף המגיע בעד מתן השירות בעניין הנדון.</p>
	<p>"מס ערך מוסף" – כמשמעותו בחוק מסר ערך מוסף, ה'תשל"ו – 1976.</p>
	<p>"המדד" – מדד המחירים לצרכן כפי שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.</p>

<p>“המדד החדש” – המדד שפורסם לאחרונה לפני יום השינוי.</p> <p>“המדד היסודי” – המדד שפורסם לאחרונה לפני יום השינוי הקודם.</p>	
<p>2. תקנות אלו, לפי סימן זה, מטרתן לעגן את העקרונות ליישום הליך מינוי מומחים ובעלי תפקיד בשכר וקביעת שכרם, תוך הבטחת רמתם המקצועית וכישוריהם, מניעת ניגוד עניינים ושמירה על עקרון השוויון והשקיפות.</p>	מטרה

פרק ב': מינוי

<p>3. (א) בית המשפט או הרשם רשאי, בכל עת ולאחר שנתן לבעלי הדין הזדמנות נאותה להשמיע את טענותיהם, למנות מומחה או מומחים, לעניין שבמחלוקת בין בעלי הדין.</p> <p>(ב) מונה מומחה מטעם בית המשפט והוגשו באותו ענין גם חוות דעת מומחים מטעם בעלי הדין לפי תקנות 127 עד 129 (להלן – מומחים מטעם בעלי הדין), לא ייחקרו המומחים מטעם בעלי הדין, זולת אם הודיע בעל דין על רצונו לחקור את כולם או מקצתם. הודיע כך בעל דין, ייחקרו המומחים כאמור באופן ובהיקף כפי שיקבע בית המשפט בהתחשב בנסיבות העניין ובשים לב לחוות דעתו של מומחה מטעם בית המשפט ולעדויותו.</p> <p>*הערה - למרות שהאמור אינו בתחום מנדט הוועדה, מוצע כי שעה שממונה מומחה, לא יחקרו מומחים מטעם בעלי הדין אלא המומחה הממונה מטעם ביהמ"ש; גם אם מונה שלא בהסכמה וכמפורט בס"ק 3(ג).</p> <p>(ג) מונה מומחה מטעם בית המשפט בהסכמת בעלי הדין, יראו הסכמה זו כהסדר דיוני הכולל את ההוראות המפורטות להלן, אלא אם כן קבעו בית המשפט או הרשם אחרת.</p> <p>(1) לא יוגשו חוות דעת מומחה מטעם בעלי הדין.</p> <p>(2) יראו חוות דעת מומחה שהגישו בעלי הדין קודם למינוי המומחה מטעם בית המשפט, כאילו לא נתקבלו כראיה.</p> <p>(3) תקנות אלה יחולו, בשינויים המחויבים, על חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים ה'תשל"ה – 1975 ותקנותיו, תקנות פיצויים לנפגעי</p>	מומחה מטעם בית המשפט
--	----------------------

תאונות דרכים (מומחים) ה'תשמ"ז – 1986.	
<p>4. (א) בית המשפט ימנה לתפקיד מומחה מטעם בית המשפט אדם מתוך רשימות של מומחים שהעמידה לרשותו יחידת המומחים ובעלי תפקידים, בהתאם לאמות המידה לעניין כישורים והניסיון המקצועי של המומחים שפורסמו באתר בתי המשפט ועמדו בדרישות להוכחתם.</p> <p>(ב) רשאי להיכלל ברשימת המומחים מי שנתקיימו בו כל אלה:</p> <p>(1) המחזיק בידו רישיון לעיסוקו אשר צבר לזכותו עובר למועד המינוי לפחות חמש שנות ניסיון מוכח בתחום המקצועי הרלוונטי למינוי.</p> <p>(2) בתחומי מומחיות הדורשים התמחות לאחר קבלת רישיון העיסוק,</p> <p>חמש שנים מתום תקופת ההתמחות ואולם, במקצועות הרפואה תחושבנה שנות הניסיון מתחילת ההתמחות ושנתיים נוספות לאחר סיומן.</p> <p>(3) חרף האמור בסעיף (3), רופא פסיכיאטר רשאי להיכלל ברשימת המומחים אם הוא בעל תואר מומחה בפסיכיאטריה והוא בעל שלוש שנות ניסיון לפחות כרופא בעל תואר מומחה כאמור, מהן שנת ניסיון אחת לפחות במחלקה או במרפאה פסיכיאטרית של מוסד רפואי הרשום לפי פקודת בריאות העם, 1940.</p> <p>(ג) בית המשפט יחליט בדבר המינוי לאחר שיתן לבעלי הדין הזדמנות נאותה להשמיע את טענותיהם.</p> <p>(ד) בית המשפט רשאי למנות מומחה פלוני מרשימת המומחים עד חמש פעמים בשנה קלנדרית. בית המשפט רשאי למנות את המומחה מעבר לכך, מטעמים מיוחדים שיירשמו.</p>	<p>כשירות למינוי</p>
<p>5. להוכחת כישורים וניסיון מקצועי של מומחה, תיערך בקשה להיכלל במאגר לפי הטופס שיפורסם על ידי יחידת המומחים ובעלי תפקיד ותוגש אליה, בצירוף כל אלה:</p> <p>(א) קורות חיים שבהם יפורטו, בין השאר, השכלתו של המבקש, הרישיונות מקצועיים, הרישומים בפנקסים מקצועיים, תפקידיו וניסיונו המקצועי.</p>	<p>הוכחת כישורים, ניסיון מקצועי ומצורפים נדרשים</p>

<p>(ב) מסמכים המוכיחים שהמועמד עומד בתנאי הכשירות הקבועים בתקנה 4, לפי העניין.</p> <p>(ג) שני העתקים של חוות דעת שהמבקש הגיש לבתי משפט או לגופים ציבוריים, אם הגיש. חוות דעת אלו תוגשנה באופן שלא תיפגע צנעת הפרט.</p>	
<p>6. (א) ברשימת המומחים ייכללו מומחים אשר הודיעו כי באפשרותם להגיש את חוות דעתם בתוך תקופה שלא תעלה על ארבעים וחמישה ימים משעה שיידרשו לכך, או תוך תקופה קצרה ממנה כפי שקבע בית המשפט.</p> <p>(ב) ברשימת המומחים יהיה נקוב לצד שמו של כל מומחה, תוארו, מומחיות ספציפית מוכחת (אם ישנה), ניסיונו והשכר הכולל המבוקש לפי טווח בין התעריף המינימלי למקסימלי הרלוונטי לאותו תחום.</p> <p>(ג) הרשימה ובה פירוט מספר המינויים של כל מומחה או בעל תפקיד בשנה קלנדרית תופץ לנשיאי בתי המשפט, מנהלי המחוז, המזכירים הראשיים ולשכות עוה"ד ותעמוד לעיון הציבור.</p> <p>ברשימה יצוין שם המומחה, מקצועו, תאריך המינוי ומספר התיק בבית המשפט.</p>	<p>רשימת המומחים</p>
<p>7. (א) לא ימונה מומחה מטעם בית המשפט אם המומחה הוא בן משפחה של שופט היושב בדין, או אם יש לשופט היושב בדין עניין אישי במצבו הכלכלי של המומחה או שקיימת ביניהם קרבה אחרת.</p> <p>(ב) לא ימונה מומחה מטעם בית המשפט אם המומחה עלול להימצא, במישרין או בעקיפין, במצב של ניגוד עניינים בין מילוי תפקידו לבין עניין אישי שלו או תפקיד אחר שלו.</p> <p>(ג) על אף האמור בס"ק (א) ו- (ב) רשאי בית המשפט למנות מומחה, במקרים חריגים ומטעמים מיוחדים שירשמו, גם במצב של ניגוד עניינים וכמפורט:</p> <p>(1) מצב בו המיועד למינוי הוא מומחה בעל ידע, כישורים ומיומנויות מיוחדים, והצורך למנותו לשם עשיית משפט צדק בתיק עולה על החשש מפני ניגוד עניינים.</p> <p>(2) מצב בו מתבקש מינויו של כונס נכסים בהליך למימוש אגרות חוב והבנק, שהוא הנושה המובטח מבקש למנות עורך דין העובד עמו, ובלבד שמעבר לאמור אין לאותו עורך דין עניין אישי ממשי או עניין כספי בהליך או בתוצאותיו.</p>	<p>ניגוד עניינים</p>

<p>(3) מצב בו מתבקש מינויו של אפוטרופוס לחסוי, תינתן, ככלל, עדיפות לקרוב משפחה של החסוי.</p> <p>(ד) מבלי לגרוע מכלליות האמור לעיל יראו את המומחה במצבים המפורטים להלן כמי שעלול להימצא במצב של ניגוד עניינים:</p> <p>(1) המומחה הוא בן משפחה של אחד מבעלי הדין או באי כוחם, או שקיימת ביניהם קרבה אחרת.</p> <p>(2) המומחה מקיים קשר אישי, כספי או מקצועי, עם אחד מבעלי הדין או באי כוחם.</p> <p>(3) המומחה נתן בשנתיים האחרונות חוות דעת או שירות אחר לאחד מבעלי הדין או לבאי כוחם, במסגרת פרטית.</p> <p>(4) יש למומחה עניין כספי או אישי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך או בבאי כוחו.</p> <p>(5) לעניין זה – "בן משפחה" – כהגדרתו בסעיף 77'א' לחוק בתי המשפט, ה'תשמ"א – 1982.</p> <p>(ה) החלטת בית המשפט במינויים כאמור תהא מפורטת ומנומקת בכתב.</p>	
<p>8. (א) שופט או רשם רשאי למנות מומחה שמינה בעבר.</p> <p>(ב) מינוי מומחה שמונה בעבר על ידי אותו שופט או רשם לא יעלה על חמש פעמים בשנה קלנדרית אחת.</p> <p>(ג) חרף האמור בסעיף (ב), רשאי בית המשפט למנות מומחה מעבר לכך, מטעמים מיוחדים שיירשמו.</p>	מינוי חוזר
<p>9. בית המשפט או הרשם יורה על פרסום החלטה למנות מומחה באתר בתי המשפט ובמזכירות בתי המשפט. בית המשפט או הרשם רשאי שלא להורות על פרסום, מטעמים מיוחדים שיירשמו.</p>	
<p>10. (א) מידי שנה, יצהיר מומחה או בעל תפקיד הכלול ברשימת המומחים בתצהיר שיונפק על ידי יחידת המומחים ובעלי התפקידים על שינוי בפרטיו האישיים או המקצועיים.</p> <p>(ב) נוסף על האמור בסעיף (א), יצהיר מומחה הכלול ברשימת המומחים כי הוא רשאי לעסוק במקצועו ומתחייב להודיע על כל השעיה, התליה, ביטול או מחיקה של רישונו המקצועי או של רישומו בפנקס המקצועי, על כל הגבלה או איסור לעסוק במקצועו לפי כל דין ובאם תלוי ועומד הליך משמעתי נגדו.</p>	עדכון פרטים

<p>11. (א) מומחה רפואי שמינהו שופט או רשם רשאי לדרוש מבעל דין שיעמיד לבדיקה מי שטעון בבדיקה לביסוס טענותיו וכל חומר רפואי רלבנטי ורשומות רפואיות הנוגעות למי שטעון בבדיקה כאמור, וכן לעיין ברשומות רפואיות, אם הוגשו לו מטעם בעל דין.</p> <p>(ב) מומחה שמינהו שופט או רשם רשאי, בכל עת, לבקש מבית המשפט או הרשם, בכתב או בעל פה, הוראות לעניין מילוי תפקידו.</p>	<p>סמכותו של מומחה רפואי וחובותיו</p>
<p>12. (א) המומחה יגיש את חוות דעתו ערוכה לפי סעיף 24 לפקודת הראיות (נוסח חדש) תשל"א – 1971 לשופט או לרשם תוך ארבעים וחמישה ימים מיום מינויו, זולת אם הורה בית המשפט או הרשם הוראה אחרת.</p> <p>(ב) חוות הדעת תוגש במספר עותקים שיורה בית המשפט או הרשם.</p> <p>(ג) חוות הדעת תוגש בצירוף רשימת האסמכתאות שהמומחה הסתמך עליהן בחוות דעתו; היה ולא ניתן לאתר את האסמכתאות בנקיטת אמצעים סבירים – יש לצרפן לחוות הדעת.</p>	<p>מועד הגשת חוות דעת ואופן הגשתה</p>
<p>13. (א) בעל דין רשאי לבקש בכתב, באמצעות בית המשפט, הבהרות מהמומחה על חוות דעתו.</p> <p>(ב) בעל דין רשאי, תוך חמישה עשר ימים מהיום שהומצאה לו חוות דעתו של המומחה, לתקן, בלי נטילת רשות מבית המשפט, את כתב טענותיו לאור האמור בחוות הדעת; היה בעל הדין תובע, רשאי הוא לתקן את הסעד שביקש, בין להעלאה ובין להפחתה, בין להרחבה ובין לצמצום.</p> <p>(ג) ביקש מי מבעלי הדין לחקור מומחה שהגיש חוות דעת, יודיע על כך לבית המשפט ולשאר הצדדים שלושים ימים לפחות לפני המועד שנקבע לשמיעת ראיות או בתוך שבעה ימים מקבלת חוות הדעת, לפי המאוחר.</p> <p>(ד) אין בתקנה זו כדי לגרוע מכוחם של בעלי הדין להסכים שלא לחקור את המומחה מטעם בית המשפט, בין אם מונה בהסכמה ובין אם לאו; הוסכם כאמור, לא יחקר המומחה מטעם בית המשפט, זולת אם ראה בית המשפט צורך בכך לשם בירור המחלוקת שלפניו.</p> <p>(ה) שופט או רשם רשאי להורות למומחה לבדוק בבדיקה נוספת מי שטעון בבדיקה לפי סימן זה ולהגיש חוות דעת נוספת; כן הוא רשאי להורות לבעל דין שיעמיד מי שטעון בבדיקה כאמור לבדיקה נוספת בידי מומחה אחר.</p>	<p>התייחסות לחוות הדעת</p>

<p>הסרת מומחה או בעל תפקיד מרשימות המאגר</p>	<p>14. (א) היה ומומחה או בעל תפקיד לא עמד בלוח הזמנים עליו הורה לו בית המשפט בהתאם לתקנות אלה, או שהתנהגותו, במעשה או במחדל, בהליך השיפוטי בו הוא נוטל חלק איננה הולמת את תפקידו, רשאי בית המשפט לעדכן את מנהל היחידה בדבר. מצא מנהל היחידה כי קיימת הצדקה להסיר את המומחה או בעל התפקיד מרשימות המומחים ובעלי התפקיד, יודיע למומחה או בעל התפקיד כי הוא רשאי להשמיע את טענותיו בכתב או בעל פה לפני מנהל בתי המשפט כנגד הוצאתו מרשימת המומחים, טרם תתקבל החלטה בדבר.</p> <p>(ב) לאחר שניתנה למומחה או לבעל התפקיד הזדמנות נאותה להשמיע את טענותיו, יחליט מנהל בתי המשפט אם יש מקום להסירו מרשימות המומחים ובעלי התפקיד.</p> <p>(ג) השגה בדבר החלטת מנהל בתי המשפט תוגש, תוך ארבעים וחמישה ימים, לבית המשפט המחוזי בשבתו כבית משפט לעניינים מנהליים.</p>
--	---

פרק ג': שכר

<p>בקשה לשכר טרחה</p>	<p>15. (א) בקשה לשכר בעד חוות דעת תכלול שכר בעד כל הכרוך בהכנתה, לרבות לימוד המקרה, עריכת בדיקות ואבחונים רלוונטיים, התייעצויות ופגישות הנדרשים לצורך ההכנה.</p> <p>(ב) הבקשה תלווה בפירוט הפעולות שביצע המומחה.</p> <p>(ג) בית המשפט יקבע את שכרו של מי שנתמנה למומחה בהתאם לטווח התעריפים המומלץ המנוי בתוספת לתקנות אלו והרלוונטי לתחום התמחותו.</p> <p>(ד) בית המשפט רשאי לפסוק סכום נמוך מן התעריף המינימלי או סכום גבוה מהתעריף המקסימלי המומלץ בתוספות לתקנות אלה, מטעמים מיוחדים שיירשמו. סכום זה לא יחרוג משיעור של חמישים אחוזים, מהתעריף המינימלי או המקסימלי – בהתאמה.</p> <p>(ה) עיכב מומחה את מסירת חוות דעתו ללא אישור בית המשפט, רשאי בית המשפט ומנימוקים שירשמו, להקטין את שכרו של המומחה או לבטל את מינויו או לעדכן את מנהל היחידה, עד כדי שימוע למומחה בטרם הסרתו מרשימת המומחים.</p>
-----------------------	--

<p>16. (א) שכר הטרחה למומחה יכלול מענה לעשר שאלות הבהרה לכל צד. ככל שתידרשנה שאלות הבהרות נוספות, יציין זאת בית המשפט בהחלטתו ויפסק שכר טרחה נוסף לצד זאת, בהתאם לאמור בתוספת.</p> <p>(ב) בית המשפט יהא רשאי למחוק שאלות הבהרה טורדניות, קנטרניות ולא רלבנטיות למחלוקת.</p> <p>(ג) חקירת מומחה על חוות דעתו תגולם בשכר טרחה נוסף, בהתאם לאמור בתוספת.</p>	<p>שכר עבור רכיבים נוספים</p>
<p>17. (א) מומחה לא יהיה זכאי לשכר מיוחד בעד שירותיו המקצועיים ורואים אותו ככלול בשכר טרחה שייקבע לפי תקנות אלה.</p> <p>(ב) על אף האמור בתקנה משנה (א), אם שוכנע בית המשפט, כי מומחה ביצע פעולות החורגות ממסגרת הזמן, המאמץ, התפקידים או ההוצאות הרגילים, רשאי בית המשפט לחרוג, מנימוקים שיירשמו, משכר הטרחה הקבוע בתוספת ביחס לתחום המומחיות הרלוונטי ולהקטין או להגדיל את שכרו וזאת עד 50% מהתעריף המינימלי או המקסימלי בהתאמה.</p> <p>(ג) מומחה הנדרש במסגרת הכנת חוות דעתו למומחים נוספים על מנת להשלימה, יפרט זאת בבקשתו לשכר טרחה. בית המשפט רשאי לחרוג, מנימוקים שיירשמו, משכר הטרחה של המומחה ולקבוע במקרה של מינוי מומחים נוספים שכר טרחה נוסף ועד לתוספת של 50% מהתעריף המקסימלי למומחה הנוסף.</p>	<p>שירותים מקצועיים</p>
<p>18. לשכר טרחת המומחה יתווסף מס ערך מוסף.</p>	<p>מס ערך מוסף</p>
<p>19. (א) בית המשפט או הרשם יקבע את שכרו של המומחה ואת הוצאותיו ואת אופן תשלומם ובכפוף לאמור בתקנה 187(ב) – להטילם על בעלי הדין או על חלק מהם ולקבוע את מידת ההשתתפות של כל אחד מהם.</p> <p>(ב) לשם הבטחת שכר טרחתו של המומחה, יורה בית המשפט או הרשם לבעלי הדין להפקיד מראש במזכירות בית המשפט, ובתוך זמן שיקבע, את תשלום שכר טרחתו של המומחה. (לעניין זה, לרבות ואם יאושר שכ"ט נוסף).</p> <p>(ג) היה ובעל הדין הנדרש לשלם את שכר טרחתו של המומחה לא הפקיד את שכרו של המומחה כהוראת בית המשפט או הרשם במועד שנקבע, יראוהו כמי שויתר על חוות הדעת; מקום בו הורה בית</p>	<p>פסיקת שכרו והוצאותיו של מומחה</p>

<p>המשפט או הרשם לכמה בעלי דין להפקיד את שכרו של המומחה ומי מהם לא עשה כן, רשאי בית המשפט או הרשם למחוק את כתבי טענותיו.</p> <p>(ד) בדיון על החזקת קטין או אימוצו רשאי בית המשפט לקבוע ששכר מומחה והוצאותיו ישולמו מאוצר המדינה.</p> <p>(ה) שכר טרחת המומחה ישולם על פי הוראת בית המשפט כאשר השכר הסופי ישולם עם שחרורו של המומחה מתפקידו.</p> <p>(ו) לשכר שייקבע למומחה יתווספו הפרשי הצמדה, לפי השינויים שחלו במדד מן המדד שפורסם לאחרונה לפני יום הגשת הבקשה ועד למדד שפורסם לאחרונה לפני תשלום השכר בפועל, אלא אם קבע בית המשפט אחרת.</p> <p>(ז) הסכומים הקבועים בתעריף יעודכנו ב – 1 בינואר של כל שנה לפי שיעור השינוי של המדד החדש לעומת המדד היסודי.</p> <p>(ח) סכום שהשתנה כאמור בסעיף (ז), יעוגל לשקל החדש השלם הקרוב, כאשר סכום של מחצית השקל יעוגל כלפי מעלה.</p>	
<p>20. (א) תקנות אלו יחולו על מינוי מפרקים של אגודות שיתופיות, מינוי כונסי נכסים לפי חוק הוצאה לפועל, ה'תשכ"ז – 1967, מינוי כונסי נכסים ונאמנים לפי פקודת פשיטת הרגל [נוסח חדש], תש"ם – 1980 ומינוי כונסי נכסים ומפרקים לפי פקודת החברות (נוסח חדש) ה'תשמ"ג – 1983, בשינויים המחויבים.</p> <p>(ב) אין בתקנות אלו כדי לגרוע מתחולת הכללים שיוחדו בדין על מפרקים, נאמנים וכונסי נכסים הממונים בהתאם להוראת סעיף (א) ועל מומחים הממונים בהתאם לתקנות הגנת הדייר (מומחים) ה'תשל"א – 1971.</p> <p>(ג) תקנות אלו תחולנה על בתי הדין לעבודה.</p> <p>(ד) תקנות אלו לא תחולנה על בתי משפט לענייני משפחה ועל מינוי יועצים משפטיים לפי כללי החברות הממשלתיות (מינוי יועצים משפטיים ושכרם), התשנ"ב – 1992 וכן על רואי חשבון ושכרם לפי כללי החברות הממשלתיות (מינוי רואי חשבון ושכרם), ה'תשנ"ד – 1994 או כללי מימון הבחירות ברשויות המקומיות (מינוי רואי חשבון ושכרם), ה'תשנ"ג – 1993.</p>	תחולה

21. תחילתן של תקנות אלה ארבעים וחמישה ימים מיום פרסומן.	תוקף
22.	תיקונים
1. חוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד – 1984	עקיפים
2. תקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד - 1984.	נדרשים
3. חוק בית הדין לעבודה, תשכ"ט - 1969.	
4. תקנות בית הדין לעבודה (סדרי דין), תשנ"ב - 1991.	
5. חוק בתי משפט לעניינים מנהליים, תש"ס - 2000.	
6. תקנות בתי משפט לעניינים מנהליים (סדרי דין), תשס"א – 2000.	
7. חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, ה'תשל"ה – 1975 ותקנותיו.	

תוספת

השירות	השכר המינימלי המומלץ בשקלים חדשים	השכר המקסימלי המומלץ בשקלים חדשים
מומחה רפואי לפי חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה – 1975	₪ 4,000	₪ 5,000
מומחה פסיכיאטרי הממונה לפי חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה – 1975	₪ 5,000	₪ 6,000
מומחה רפואי הממונה להוכחת עניין אחר שבנוזיקין	₪ 6,200	₪ 9,200
מומחה פסיכיאטר	₪ 5,700	₪ 8,200
מומחה רפואי לצורך בחינת קשר סיבתי נטען בין מנגנון הפגיעה לתוצאה הרפואית	₪ 4,500	₪ 5,800
בעלי תפקידים	ייקבע מראש על ידי בית המשפט בפתח הדיון	
שאלות הבהרה למומחה (מעבר לעשר שאלות שהוקצו לכך לכל צד)	₪ 1,000	₪ 1,500
עדות מומחה בבית המשפט	₪ 1,200	₪ 2,000
חדלות פרעון	בהתאם לתקנות החברות	
שמאי מקרקעין, מהנדסים, אדריכלים, מומחה אחר שימנה בית המשפט	ייקבע מראש על ידי בית המשפט בפתח הדיון	

תצהיר למומחה ובעל תפקיד בשכר מטעם בית המשפט

אני החתום מטה:

שם:

עיסוק / מומחיות:

מספר תעודת זהות:

לאחר שהוזהרתי כי עלי לענות אמת וכי אם לא אעשה כן אהיה צפוי/ה לעונשים הקבועים בחוק, אני מצהיר/ה בזאת, בכתב, כמפורט:

1. הנני מצהיר ומתחייב בזאת כי היה ו:

- א. יש לי קרבה משפחתית או כל קרבה אחרת לשופט שימנה אותי לשמש כמומחה או כבעל תפקיד בתיק מסוים, או לשופט אחר המכהן בבית המשפט שבו יתנהל התיק אליו אמונה, או למי מהצדדים בתיק או למי מבאי כוחם;
- ב. יש לי עניין כספי או אישי אחר (למעט שכר טרחתי) בהליך אליו אמונה או בתוצאותיו, בצד להליך או בכא כוח אחד הצדדים;
- ג. פעלתי בשלוש השנים האחרונות בתחום מומחיותי בתיק אליו אמונה בשירותו של מי מהצדדים או בא כוחו או מטעמו;
- ד. קיימת זיקה אחרת העלולה להעמידני במצב של ניגוד עניינים כנגזר מהמינוי או תפקיד אחר שלי.

אודיע ללא דיחוי, בכתב, לשופט הממנה ולמנהל יחידת המומחים ובעלי תפקידים בהנהלת בתי המשפט.

הנני מצהיר כי עיינתי ואני מודע להוראות תקנה 7 לתקנות בתי המשפט (כללים בדבר מינוי מומחים ושכרם), ה'תשע"ד – 2013.

3. במהלך השנה האחרונה מוניתי כבעל תפקיד או מומחה על ידי בית המשפט _____ פעמים, כמפורט:

4. אני מצהיר בזאת כי כל המפורט באשר למומחיותי וניסיוני אמת הם.

5. אין ולא היה לי, נכון להיום, הליך פלילי או משמעותי בהם אני מעורב.

זהו שמי זאת חתימתי וכל הצהרותי כפי שניתנו בגוף התצהיר ו/או בחלק מנספחיו ו/או בכל נספחיו ו/או בחלק מחלקיו, הינן אמת לאמיתה.

_____
חתימת המצהיר

הנני מאשר/ת בזאת כי ביום _____ הופיע במשרדנו, בפני עורך דין _____ מר/ גברת _____ ולאחר שהוזהר/ה כי כל הצהרותיו/יה, בגוף התצהיר ו/או בחלק מנספחיו ו/או בכל נספחיו ו/או בחלק מחלקיו, חייבות להיות אמת לאמיתה שאם לא כן יהיה/תהיה צפוי/ה לעונשים הצפויים בחוק, אישר/ה את נכונות ההצהרה וחתם/מה עליה.

_____
חתימה

_____
עורך/כת דין

_____
תאריך

אישים שהופיעו בפני הוועדה:

כב' הנשיא מיכאל שפיצר, מנהל בתי המשפט.
 כב' השופטת ורד שפר, נשיאת בתי הדין האזורי לעבודה במחוז נצרת
 כב' השופט בנימין ארבל, בית המשפט המחוזי בנצרת
 כב' השופט עאטף עיילבוני, בית המשפט המחוזי בנצרת
 כב' השופט יוסף בן-חמו, בית המשפט המחוזי בנצרת
 כב' השופטת עירית הוד, בית משפט השלום בנצרת
 כב' השופט טאהא ערפאת, בית משפט השלום בנצרת
 כב' השופט סארי ג'וסי, סגן נשיא בית המשפט לענייני משפחה בנצרת
 כב' השופט יגאל פליטמן, סגן נשיאת בית הדין הארצי לעבודה – הגיש התייחסותו בכתב
 עו"ד סיגל יעקבי, סגנית האפוטרופוס הכללי והכונס הרשמי, משרד המשפטים
 עו"ד טובה פריש, האפוטרופוס הכללי והכונס הרשמי, משרד המשפטים
 גב' ענת ענבר, הממונה על יחידות הסיוע בבתי המשפט לענייני משפחה ובתי הדין הרבניים
 מר אינג' שמואל אנגל, יו"ר ארגון המהנדסים והאדריכלים
 מר אוהד דנוס, יו"ר איגוד שמאי המקרקעין
 פרופ' אבינעם רכס, מומחה בנוירולוגיה, בית חולים "הדסה עין כרם" ירושלים, יו"ר הלשכה
 לאתיקה, ההסתדרות הרפואית
 פרופ' זאב בלומנפלד, מומחה בגניקולוגיה, בית חולים "רמב"ם" חיפה, יו"ר החוג למיילדות
 בטכניון
 פרופ' בנימין מילר, מומחה ברפואת עיניים, בית חולים "רמב"ם" חיפה
 ד"ר ישראל בלומנפלד, מומחה ברפואת שיניים, בית חולים "רמב"ם" חיפה
 ד"ר נמרוד רוזן, מומחה בכירורגיה אורטופדית, בית חולים "העמק" עפולה
 עו"ד רונן מטרי, משרד עו"ד מטרי, מאירי ושות', תל-אביב
 עו"ד עימאד חמאיסי, נציג לשכת עורכי הדין מחוז צפון
 עו"ד ורד פרי, יו"ר ועדת נזיקין, לשכת עורכי הדין מחוז ת"א והמרכז
כמו כן, הומצאו חוות דעת בכתב ע"י שופטים, מומחים ובעלי עניין.

מדינת ישראל

כ' בתשרי התשע"ד

24 בספטמבר 2013

לכבוד

כב' השופט אשר גרוניס

נשיא בית המשפט העליון

ירושלים

לכבוד

גב' ציפי לבני

שרת המשפטים

ירושלים

החתומות והחתומים מטה אשר נתמנו ביום 10.9.2012 על ידי מנהל בתי המשפט הנשיא מיכאל שפיצר לשמש כוועדה לבדיקה בעניין מינוי בעלי תפקיד בשכר על ידי בתי המשפט, בראשות כב' הנשיא, השופט יצחק כהן כיו"ר במינוי שר המשפטים דאז, פרופ' יעקב נאמן, מתכבדים בזה להגיש את הדין והחשבון של עבודת הוועדה והמלצותיה.

דין וחשבון זה נחתם היום, כ' בתשרי ה'תשע"ד, 24 בספטמבר 2013.

 עו"ד אפרת מאירי, חברה

 עו"ד שרון אדלר, חבר

 יצחק כהן, נשיא (יו"ר)
 בית המשפט המחוזי בנצרת

 עו"ד חלי ברכה, חברה

 עו"ד ברק לייזר, חבר

 עו"ד ערן עסיס, חבר

 עו"ד רוני נויבאואר, חברה

 עו"ד שירי לנג, חברה

 עו"ד תמר קלהורה, חברה

 מר קימי אבולעפיה, חבר

 עו"ד לירון בנית – ששון, חברה

פרק חמישי: ביבליוגרפיה

פסיקה, ספרות וחקיקה (לפי סדר איזכורם בדו"ח):

1. ועדת הבדיקה בנושא מינויים של בעלי תפקידים בשכר על ידי בית המשפט, אוגוסט 2008.
2. משנה, עירובין, ה'
3. במדבר י', ל"א
4. רע"א 2077/92 אדלסון נ' רייף ואח', פ"ד מז(2) 485 (1993)
5. הנחיית מנהל בתי המשפט בועז אוקון (27.3.2006), הימנעות ממינוי מומחה שהוא בן משפחה של שופט באותו בית משפט.
6. ועדת גילון – 2001 בדבר מינוי בעלי תפקידים ומומחים.
7. הנחיות נשיא בית הדין הארצי לעבודה בדבר מינוי מומחים רפואיים - 1/2010
8. פר"ק (מחוזי ת"א) 504/97 עו"ד גולדנצויג בתפקידו כמפרק נ' כונס הנכסים הרשמי ואח' (3.1.2010)
9. פרופ' האן – הצעות לפינוי בהליכי פש"ר 1/2012, 8/2012, 8/2013
10. פש"ר (ת"א) 1361/02 (בש"א 4391/04) צבי יוכמן, נאמן לביצוע הסדר נושים של תבל נ' בנק הפועלים. (ניתן ביום 2.5.2004) (להלן: "הלכת תבל").
11. ע"א 5479/11 בנק לאומי לישראל בע"מ נ' עו"ד אמסטר בתפקידו ככונס נכסים ואח' (12.2.2013)
12. רע"א 8459/11 אגיאר ואח' נ' עו"ד פרזנטי כונס הנכסים ואח' (5.2.2012)
13. רע"א 11356/05 דף רץ שירותי הדפסה בע"מ נ' לב אמון יזמים בע"מ ואח' (10.4.2007)
14. M. Chapman, "The Expert in France", 61 (4) *Arbitration* 264 (1995).
15. Bardet-Giraudon "The Place of the expert in the French Legal System" *Children's Evidence in Legal Proceedings: An international Perspective* (1990) 68.
מתוך: דו"ח ועדת שטרסברג כהן, לעיל, הערה 1, בעמ' 13.
16. Article 232 of the Code of Civil Procedure, the Loi n 71-498 du 29 juin 1971
17. M. Chapman, "The Expert in France", 61 (4) *Arbitration* 264 (1995); Zivilprozessordnung 404 (2).
18. קהלת ז', כ"ג.
19. דו"ח מבקר המדינה 61 ב' – 2010

20. עת"מ 1263/05 וייסבוך ואח' נ' הסניגוריה המחוזית, מחוז תל-אביב והמרכז ואח' (3.4.2005)
21. עומר דקל מכרזים 7, 221, 222 (כרך ראשון, 2004)
22. טובה שטרסברג – כהן "עקרון עצמאות השופטים והביקורת על פעולתם: עיונים בתכליותיו של חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, משפטים ועסקים ג, 347 – 333 (2005)
23. בג"צ 721/94 אל-על נתיבי אויר לישראל בע"מ נ' דנילוביץ ואח', פ"ד מ"ח(5) 748
24. בג"צ 4541/94 מילר נ' שר הבטחון ואח' פ"ד מ"ט(4) 94
25. בג"צ 4360/94 טאטור נ' שר המשטרה ואח' פ"ד נ(2) 560
26. רע"א 7588-01-12 פפיסמדוב ואח' נ' נ.ג. (קטיין) (23.2.2012)

חקיקה

1. חוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984
2. חוק בתי משפט לעניינים מנהליים, התש"ס-2000
3. חוק בית הדין לעבודה, התשכ"ט-1969
4. חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975
5. תקנות בתי המשפט (מחלקה לניתוב תיקים בבתי משפט ובבתי הדין לעבודה),
התשס"ב-2002
6. תקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984
7. תקנות פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (מומחים), התשמ"ז-1986
8. חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982
9. חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995
10. צו בית המשפט לענייני משפחה (הקמת יחידת סיוע, דרכי פעולתן וסדרי עבודתן),
התשנ"ו-1996
11. חוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995
12. פקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971
13. חוק אמנת האג (החזרת ילדים חטופים), התשנ"א-1991
14. חוק הנוער (טיפול והשגחה), תש"ך-1968
15. חוק אימוץ ילדים, התשמ"א-1981
16. חוק בתי דין דתיים (יחידת סיוע), התשע"א-2011
17. חוק הכשרות המשפטית והאפטרופסות, התשכ"ב-1962
18. תקנות הכשרות המשפטית והאפטרופסות (סדר הדין וביצוע), התשל"ל-1970
19. תקנות בית הדין לעבודה (סדרי דין), התשנ"ב-1991
20. חוק הירושה, התשכ"ה-1965
21. תקנות הירושה, התשנ"ח-1998
22. חוק הגנת הדייר [נוסח משולב], התשל"ב-1972
23. פקודת החברות (נוסח חדש) ה'תשמ"ג - 1983
24. תקנות החברות (כללים בדבר מינוי כונסי נכסים ומפרקים ושכרם), התשמ"א-1981
25. תקנות החברות (בקשה לפשרה או להסדר), תשס"ב-2002
26. כללי פשיטת הרגל (מינוי כונסים ונאמנים ושכרם), התשמ"א-1985

- .27 חוק ההוצאה לפועל, התשכ"ז-1967
- .28 חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006
- .29 תקנות בתי המשפט (מינוי מגשר), התשנ"ו-1996
- .30 תקנות בתי המשפט (מינוי מפשר), תשנ"ו-1996
- .31 חוק הסניגוריה הציבורית, התשנ"ו-1995
- .32 חוק חובת המכרזים, התשנ"ב-1992
- .33 תקנות חובת המכרזים, התשנ"ג-1993
- .34 תקנות המהנדסים והאדריכלים (רישוי וייחוד פעולות), התשכ"ז-1967
- .35 תקנות ההתאגדות של לשכת שמאי מקרקעין
- .36 תקנות שמאי מקרקעין (אתיקה מקצועית), התשכ"ו-1966
- .37 חוק שמאי מקרקעין, התשס"א-2001
- .38 תקנות להליכי בוררות במסגרת המוסד ליישוב סכסוכים של לשכת שמאי המקרקעין בישראל.
- .39 תקנות להליכי גישור במסגרת המוסד ליישוב סכסוכים של לשכת שמאי המקרקעין בישראל.
- .40 חוק יסוד: חופש העיסוק
- .41 כללי האתיקה לשופטים, התשס"ז-2007
- .42 חוק התכנון והבנייה, התשכ"ה-1965

פרק שישי: נספחים

- א. כתב המינוי.
- ב. פנייה בדבר הרחבת תפקיד הוועדה - הארכת תוקף המינוי.
- ג. רשימת חברי הוועדה.
- ד. שינוי ברשימת חברי הוועדה.
- ה. פניית יו"ר הוועדה לחברי הוועדה.
- ו. פניית הוועדה לציבור השופטים, הרשמים ובעלי תפקידים רלבנטיים.
- ז. פניית הוועדה להסתדרות הרופאים, ללשכות עורכי הדין, לאיגוד רואי החשבון, ללשכת שמאי מקרקעין בישראל ולאגוד שמאי ביטוח בישראל.
- ח. רשימת האישים שהופיעו בפני הוועדה.
- ט. חוות דעת סגן הנשיא (ביה"ד הארצי לעבודה) השופט יגאל פליטמן.
- י. פניית שופטים ובעלי עניין בכתב לוועדה.
- יא. פניית ארגון המהנדסים והאדריכלים העצמאיים (3 פניות).
- יב. פניית לשכת האתיקה – ההסתדרות הרפואית בישראל.
- יג. תצהיר למומחה ובעל תפקיד.